

קובץ גליונות

פרשת תרומה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי היים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ היים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ, להצלחת ידידינו החשוב

הר"ר יעקב יוסף בן שושנה

לבריאות איתנה והצלחה ברוחניות ובגשמיות

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

כרמיאל 052-7166636 (ברוורמן)	בית וגן 02-6449498 (שעיר) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)	*לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי	אופקים 052-7635246 (סמיד)
מבוא חורון 054-8413562 (פיינר)	בר אילן/נוה צבי 054-8474651	בכוללים: *בית הלל *נחלת משה	בבתי הכנסת: *קיויתי *שיויתי
מודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן	גבעת שאול 052-7159755 (גינזבורג)	אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון	אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן
כפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק	הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה	כנסת 054-8429113 (גרס)	אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ)
ברכפלד ישיבת מיר 050-4128779 (דרדק)	מאה שערים בבית הכנסת תפארת בחורים (הישן)	כנסת 054-8429113 (גרס)	רובע ז' 052-7668323 (מונק)
נאות הפסגה 052-7608620	נוה יעקב 052-7677676 (לוי)	פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30)	אשקלון 050-4181543 (לוי)
מעלה אדומים *בבית הכנסת תלמידי הכתב סופר	סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל	בבתי הכנסת: *חניכי הישיבות (ברוט 20) *מנין אברכים (אבוחצירא 9)	באר יעקב ישיבת גרודנא באר יעקב
נתיבות 054-8454356 (טרבלסי)	סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י	קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן)	באר שבע 052-7628911 (היקלי)
פתח תקוה ישיבת אור ישראל הקטנה	סנהדריה המורחבת 052-7612078 (כהן)	שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי)	בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין)
גני הדר *מקוה בעש"ט	עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל	חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזבורג)	רמא א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון)
צפת כולל בראשות הרב קפלן שליט"א 054-8454791	קרית יובל 052-7639488	טבריה אלמלם 053-3115735	רמא ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה
קרית אתא ישיבת מעוז חיים 052-7129279	רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות	טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן)	ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם
ראש העין ישיבת בית הלוי בראשות הגה"צ ר' אבנר עפג"ן רח' חפץ חיים 6	רמת שלמה 02-5710175 (לופר)	יסודות 054-8413562 (פיינר) *ביהכנ"ס המרכזי	בית חלקיה 054-8413562 (פיינר)
רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד	בבתי הכנסת: חזון איש לומדי תורה	ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל)	בני ברק *שכון ג' / יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף)
רכסים גבעה א' 052-7606491	רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף)	ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי)	*דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה)
גבעה ג' 052-7171992 (פרקש)	רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג)	גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל)	ויזניץ 050-4192923 (טסלר)
תפרח 08-9924520	רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני)		בבתי הכנסת: *ביהכנ"ס הגדול החדש (בכניסה לכולל גרטלר) *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון מס' 159 | פרשת תרומה
תשע"ו שנה רביעית

גליון זה יוצא
להצלחת ידידינו החשוב
הר"ר יעקב יוסף בן שושנה
לבריאות איתנה והצלחה
ברוחניות ובגשמיות

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

ובשנה השלישית

שהחיינו. וקיימנו. והגענו.

ארשום את הרהורי ליבי. אנוכי מרגיש, כי כל ג' דברי ההודאה מתאימים, על ג' השנים שחלפו. שהחיינו - שזכיתי להקים בעז"ה את הגליון החשוב: וקיימנו - ושלא כדרך הטבע, הגליון התקיים, בלי שום תמיכה קבועה, או עזרה מסודרת, רק אם סייעתא דשמיא: והגענו - שזכינו והיום ב"ה הגליון מופיע בכל שבוע בעשרות מדינות, מאות בתי כנסיות, ואלפי אנשים ששונים מברך מים חיים, מדברי תורתו של מרן שליט"א. לא מזמן קיבלתי מכתב, אעתיקנו כמעט בלשונו: לכבוד... השבת התארח אצלנו קרובת משפחתי, שאינה שומרת תורה ומצוות (בלשון המעטה) במהלך השבת נתקלה במעשה מופלא ביותר על הרב שליט"א (שלא רצה להטריח את אביו מרן זלה"ה והי' זהיר מאוד בכבודו ופ"א נתן לו את ספרו המוכן, שיתן לבית הדפוס ובגלל זה נתעכב ההדפסה יותר משנה וכו') ועשה עליה רושם אדיר, ומיד קיבלה להתחזק בכיבוד הורים, וב"ה בזכות זה התחזקה בעוד מצוות. (ע"כ)

בשנה החולפת הוספנו את המדור "עלי שיח" בו אנו מביאים חידושים והוראות שאמר מרן שליט"א בימים האחרונים, בענייני הכלל והפרט, ות"ל שרבים נהנים מהמדור, וחברך חברה אית ליה, ודשים ודנים בדבריו הטהורים, דברי חכמה ומוסר היוצאים מפי שר התורה, והעיקר שתמיד נזכה להביא את דברי תורתו, השקפת עולמו ודעותיו של מרן שליט"א ושלא יצא שום מכשול תחת ידינו, כי אין הדברים נכתבים אלא על ידי קטן שבתלמידים.

וב"ה איש בשורה אנו היום, שהחל מהחודש הקרוב, בכל שבת שמברכים בה את החודש, אנו מקדישים את העלון השבועי, ל"גליון נושא", כדי לרכז דברי תורתו להלכות ופסקים של מרן שליט"א, בנושא אחד. החודש, אנו מתחילים בנושא של שנה מעוברת, בו נלקט מספריו וספרי תלמידיו, כתבי תלמידים של מרן שליט"א בעניינים הנוגעים לעיבור השנה, קידוש החודש וכדומה. כמובן, אין זה אלא טיפה מן הים לטעימה בעלמא. באופן זה, שמלקטים ומייחדים שבוע לנושא מסוים קל יותר להקיף קצת את הנושא, ועי"ז תרבה הדעת ותיכון השמועה.

ידוע, כי כל דבר שקורה בעולמנו, הלא הוא מרומז בתוה"ק, בכל דור ודור עד דורנו אנו. נדמה, כי לא בכדי הזדמן מן השמים לייסד את העלון בשבוע שקורים בו פרשת ויקחו לי תרומה, להזכיר, כי אפילו בית המקדש, מקום השכינה, מקום בו יוצאה הוראה לכל ישראל, נבנה מהכספים הקטנים של עם ישראל, גם גליון זה, זקוק לנדיבות הלב של עם ישראל, איש איש כפי אשר ידבנו לבו, שיועיל לסייע, ניתן גם להקדיש את הגליון לעילוי נשמת או לרפואה של יקירכם.

ויהי רצון שכשם שזכינו להגיע עד הלום, נזכה להוסיף ולהרבות עוד פעמים רבים לתורה ולתעודה, ונזכה באריכות ימיו ושנותיו של מרן שליט"א בטוב ובנעימים, ובביאת גואל ולירושלים עירך ברחמים תשוב.

בברכת שבת שלום
חפז חפז חפז חפז חפז (ב"ה)

הנושאים הבאים

פרשת ויקהל - דיני ר"ח וחודש העיבור
פרשת תזריע - ענייני יולדת
פרשת קדושים - עבודת המידות
נשמח לקבל ממי שיש תחת ידו
חידושים בעניינים אלו מרבינו שליט"א

פשט על הפרשה

"ועשית שנים כרובים וגו'" (כה, יח)

נשאלתי למה התורה כתבה ועשית וגו' ועשה כרוב וגו' ואח"כ כתיב מן הכפורת תעשו ל' רבים. וי"ל עפ"ד הרמב"ן בשם מדרש יבואו כולן ויתעסקו בארון כו' יתנדבו זהב או יעזרו לבצלאל עזר מעט, והנה בצלאל עשה את הארון כמפורש בפ' ויקהל ויעש בצלאל את הארון וגו' אבל להוציא הכרובים משני קצות הכפורת צריך ב' בנ"א אחד שמחזיק את הכפורת וא' שימשוך מקצותם (אחר שהתיכוהו קצת) ולכן כתיב כאן תעשו.

(טעמא דקרא)

טחינת החיטים

בשבוע שעבר יצא מרן שליט"א מביתו לטחון גרגירי חיטה עבור מצות - יד בשביל חג הפסח הבעל"ט. בכל שנה בערך בזמן זה (אמצע חודש שבט), טורח במיוחד לטחון ולעסוק בגופו בעבודה זו. ורגיל לצטט את דברי המשנ"ב (ס"ט ס"ק ז') "זיטריח עצמו במצת מצוה עד שיתחמם ויזיע, וזה תיקון גדול לעון החמור. אריז"ל". ואכן מרן שליט"א מקיים את זה כפשוטו וטורח בעצמו לבוא ולטחון, ואומר בהתחלה לשם מצת מצוה. ומתאמץ לסובב גלגל הריחים. וטוחן ביגיעה רבה עד שפלגי זיעה ניגרים ממצחו, ואז כשהוא שרוי בשמחה של מצוה, אומר לבעל הריחים שהוא מברכו שיזכה לאכול המצות בלי הסדר עם קרבן פסח בירושלים הבנויה. אותו יום בו יצא מרן, היה עמוס במיוחד, כי היה עסוק בסדרי הלימוד בסוגיות הקשות של מסכתא בכורות עם כל זה, כשאמרו לו שניתן כבר לטחון, לא השתהה לרגע ומיד יצא "זריזים מקדימים למצוות". [יש להוסיף, שעצם מה שנוהג לטחון בעצמו, כך נהג רבו מרן החזו"א, כדי שיהיה הכל לשמה ולא על ידי מכונה]

מוות עריסה

בשבועות האחרונים נפטרו כמה וכמה תינוקות מאחינו בני ישראל, בלי שום מחלה מוקדמת וכדו', רק "מיתת נשיקה" על מיטתם, הדבר היכה והביא להלם רב אצל הרבה אנשים, וכמה מהם שיש להם בביתם לצורך הפרנסה 'תינוקיה' ששומרים על תינוקות, שלחו לשאול את רבינו על מה ולמה באה מכה זו, ואיך ניתן להתחזק שלא יהיה עוד אסונות רח"ל, רבינו חזר והדגיש כי אנו לא יודעים על מה עשה ה' כזה מקרה, ואנו אין כוחנו אלא בפה, ולהתפלל לפני ה' שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, ובגמ' שבת ל"ב א' מבואר שקודם שאדם חולה, תפילתו מתקבלת יותר מאשר אחרי שכבר ניהיה חולה שאז צריך יותר זכויות. וראוי להוסיף את לשונו הזהב של רבינו במכתב תנחומין מיוחד שכתב להורים שכולים בפטירת בנם הצעיר: ...בצעד רב שמענו על המקרה שקרה לכם. אין אנו יודעים חשבונות שמים, ובודאי זה ה' חשבון על הנשמה מגלגולים שעברו... והי' ישרח ישועה לעמו ישראל ובלע המוות לנצח אמן.

הגה"צ רבי יעקב שניידמן זצ"ל

בימים האחרונים הל' יום היא"צ של הרה"ג רבי יעקב שניידמן זצ"ל, הוא הגבר מקים ומייסד בעשר אצבעותיו את הישיבה הוותיקה לצעירים מצוינים 'תפארת ציון' בבני ברק, בה למד רבינו שליט"א בתור נער צעיר. הישיבה, שהוקמה תחילה עם מנין תלמידים בבית הכנסת הגדול (הישן) בבני ברק, התפתחה חיש מהר ונצרך היה להקים מבנה קבע להישיבה, הג"ר רבי יעקב זצ"ל עמל בכל כוחו להשיג מגרש, ואכן עלתה בידו וקנה מגרש ברחוב ירושלים.

על אותה תקופה שמענו זכרונות מביתו הרבנית הוויגסברג תחיל' שזוכרת היטיב את רבינו בבחרותו שלמד בישיבה 'אבא זצ"ל היה מסור בכל ליבו לישיבה, בבית לא היה כסף ללחם (על חלב לא חלמו בכלל), תקופות שלימות שלא היה כסף לשלם לעובדי הישיבה המסורים, הם עבדו ממש בהתנדבות והתפרנסו ממילות התודה של אבא. כשהגיע מעט כסף הוא מיד קנה עם זה עבור הישיבה עוד ארון, עוד ספסל, וכשהיה סכום גדול יותר, כבר יכלו להזמין פועלים ולעשות יציקה בעוד קומה, עוד מדרגות... בכל יציקה חדשה, היה אבא מוציא בקבוק י"ש משובח ושותה לחיים, בשמחה עצומה. אבל היו חיי תורה שוקקים, הבחורים לא העתיקו את העיניים מן הספר'... (אולי במועד אחר נוסף עוד מדבריה שיש בהם מוסר השכל גדול).

במהלך לימודו בישיבה שמע רבינו שיעורים מהגאון רבי יעקב זצ"ל ומיני אז החשיבו מאוד וראה בו אחד מרבותיו, במשך השנים אף נעשה איתו למחותן (בנישואי בנו הג"ר שלמה שליט"א עם נכדת רבי יעקב), רבינו מוסר כי הגה"צ רבי יעקב היה שואל לא אחת את מרן החזו"א איש צוק"ל בהנהגת הישיבה, ועל פיו נעשה הכל. במשך השנים בכל פעם שנפגש רבינו עם להבחל"ח רבי יעקב, היה רבינו דורש בשלומו ומכבד אותו מאוד. עד היום מזכירו רבינו לא אחת, בהערצה רבה וביראת הרוממות. זכה רבי יעקב זצ"ל להעמיד תלמידים הרבה, וצדקתו עומדת לעד עם כל שאר זכויותיו הרבות.

השקיעות בתורה ובהלכה

כבר הזכרנו כמה פעמים על רבינו כי בכל דבר ובכל ענין הוא מביט דרך "משקפים של תורה" בעיני הלכה ודעת תורה, נביא כאן מעשה מאלף ששמענו מהשבוע האחרון, לפני כמה ימים נכנס אל רבינו יהודי לבקש ברכה ומספר שהוא עומד לרגע לפני התחלת בניה של ארבעה מגדלים בני עשרות קומות כל אחד ומבקש את ברכת הדרך מרבינו שליט"א רבינו מביט לעברו ואומר: "היה לסופר הרבה עבודה" אותו יהודי לרגע לא הבין את הכוונה אבל מיד הוסיף רבינו ובירכו בברכה והצלחה ואמר לו שמיד חשב על כמות הפתחים שבמגדלים אלו שיהיו חייבים במזוזות ומימלא יצטרכו להזמין אצל הסופר סת"ם מאות מזוזות ויהיה לו הרבה עבודה, והדברים נוראים למתבונן בשקיעותו הרבה של רבינו שליט"א שבכל שאלה שנשאל רואה תמיד את התורה וההלכה לפניו עוד לפני שמברך.

סיפר עורך הספר 'גור אריה' לרבינו המהר"ל עה"ת, דהנה כ' בגו"א בפ' ויחי עה"פ "וקברתני בקבורתם", בשם מדרש, שכל המתים לעת"ל בתחיית המתים יעברו דרך מערת המכפלה, [וז"ל "מפני שכל המתים עתידים לעמוד מתוך המערה שכן דרשו רז"ל במדרש"]. והעורך הנ"ל חיפש, ולא מצא מקור לדברי המהר"ל הללו. והנה לאחר זמן מה הזדמן לו להיות בעיר בני ברק, ולפתע הוא רואה את רבינו שליט"א יוצא מביהמ"ד לדרמן לכיוון ביתו. כמובן שהוא מיד ניגש אליו ושאלו האם רבינו יודע מקור לדברי המהר"ל, רבינו השיבו שאינו זוכר. רבינו פסע פסיעה אחת ואמר, בבבלי זה לא, עוד פסיעה: זה גם לא בירושלמי.. פסע עוד לכיוון ביתו ואמר: אף לא במדרשים... כשהגיע לפתח ביתו אמר רבינו שליט"א, יש לזה משמעות בתיקוני זוהר!... [היו שביארו דמה שלא אמר זאת מיד, משום שזה רק משמעות ודו"ק] בינו נא זאת! (מעשה זה סיפר הג"ר נפתלי קופשיץ שליט"א בשיעורו השבועי בהלכה בישיבת ביהמ"ד עליון, בשם הג"ר חיים מרדכי אובנד שליט"א ר"י עטרת שלמה, ששמעו מהעורך)

דברי חיזוק בלימוד התורה של רבינו שליט"א

גם אני הייתי בערב פסח דהאי שתא בבני ברק בביהכ"נ לדרמן, וכאשר שמעתי את קולו של רבינו אומר הדרן הלך מסכתא נדה ודעתן עלך הדרן עלך כל הש"ס ודעתן עלך זלגו עיני דמענות של התרגשות, וכל כך למה אביע מעט מהרהורי ליבי. השמחה והנהרה שהיו שפוכים על פני רבינו לאחר הסיום העידו כמאה עדים על ההשקעה האדירה ועל השמחה שהחינו והגיענו לזמן הזה.

בעיני נדמה רבינו בשעה זו לקברניט של ספינה עמוסת נוסעים שהיתה צריכה לצלוח את הים הגדול המלא סופות וסערות וכאשר המסע מסתיים בהצלחה זה שמחה גדולה, הרמת העוגן להפלגה היתה בשנה שעברה בערב פסח מיד אחרי סיום הש"ס עת הכריז רבינו בקולו מאימתי קורין שמע בערבית כאן ניתן האות לכריתת ברית חדשה ישנה עם התורה הקדושה, שיעבוד מוחלט עד כלות הכוחות עד כדי פיקו"נ לעמוד בהתחייבויות החדשות של הלימוד היומי בבבלי בירושלמי במדרש ברמב"ם בשו"ע במשנ"ב וכו', השנה שחלפה היתה שנה קשה עם הפרעות משלה עם חולי ומכאוב וכדו' ולמרות הכל לא ניתן היה להרפות ולו ליום אחד כי היום שאחריו כבר יש לו חיובים משלו וכך מצא רבינו את עצמו בסיום המסע והנצחון בידו.

כמדומני שיש כאן נקודה נוספת הרי החיובים נקבעו ע"י רבינו כבר שנים רבות עשרות בשנים כאשר הוא עוד היה צעיר וכוחו במתניו כעת העול של כל הדור עליו הכוחות כבר לא אותם כוחות הבריאות וכדו' אבל הלימוד נשאר כשהיה זה כוח רוחני לא טבעי זה כבר מתנה שהקב"ה נותן אם אתה עושה מצידך הכל הרי וקווי ה' יחליפו כוח.

רבותי זה הסוד משימה שלקחת על עצמך משמעותה היא עד פיקו"נ, זכורני כי כאשר רבינו שליט"א קבע חברותא התנאי היה שלומדים כל יום אין הבדל איזה יום קשה קל חג או מועד עד פיקו"נ, וכאשר החברותא לא בא יום אחד מיד רבינו ביטל את החברותא כי כך לא לומדים, זה הסוד.

זה משלים את התיאור של הנהגת רבינו מיד אחרי שקם מהשבעה על הבת הרבנית לבית שטינמן ע"ה, רבינו התישב ליד הגמרא לשלם את החובות ולא עזב אותה נדמה היה רבינו באותה השעה לאדם שכבר זמן רב הוא הולך במדבר ללא טיפת מים כאשר הוא מגיע למעיין הוא לוגם ולוגם בלא הפסקה. כך היה נדמה רבינו בשעה זו כאדם שחיברו אותו למכונת הנשמה והוא מתחיל לנשום, וכך ללא הפסקה באותם ימים כל הסדרים בטלו לא היה שום דבר רק לגמור את החובות, זה הנהגה של אדם גדול, זה סוד ההצלחה.

אני זוכר בצעירותי הייתי באחד המעמדות בבני ברק לפני שלושים שנה, מרן הרב שך זצ"ל עמד ברחובה של עיר ורבינו יושב לצידו ואמר יושב כאן יהודי שיודע את כל התורה כולה והוא אומר שאין כאן שום שאלה של הלכה, ההודעה הזו יצרה אצלי סקרנות עצומה להבין מה הסוד איך יהודי זוכה לדבר כזה. [לאמיתם של דברים יש לזה עוד כמה נתונים שקיימים אצל רבינו שליט"א בצורה נדירה, התמדה עצומה, יראת שמים, טהרה, שמירת עינים, דקדוק הלכה, התרחקות מאכילה של תענוג ועוד ועוד] אבל ודאי שאחד מהסודות טמון בכך, עקביות!!!, זה מחייב הערכה נכונה של הכוחות אבל אחרי שהערכת את עצמך מסוגל לעמוד במשימה מסוימת קבעת לך חיוב זהו, מכאן ואילך לעמוד על כך בכל הכוח עד פיקו"נ, זה לא משנה אם זה יהיה החלטה לכתוב כל סוגיא או לחזור על כל ענין או להכין חברה או לחזור על מסכת או ללמוד כך וכך דפים, אבל מה שהחלטת לעמוד עליו עד הסוף, מקובל בשם הגאון מוילנא כי העקשן יצליח, זה הסוד וזה נכון בכל דבר בעבודת ד', החלטת לקום בשעה מסוימת תחשוב טוב אבל כיון שהחלטת זהו אתה עומד בזה עד הסוף וכך בטוח תצליח.

לא דורשים מאף אחד לנהוג בדיוק באופן מסויים, לכל אדם יש אופי משלו וטבע משלו וכו', אבל כל אדם באופן שלו צריך להיות עקבי עד הסוף, זה מתכון בטוח להצלחה לזה נדרש שני תנאים א' להכיר את כוחות עצמך לדעת למה אתה מסוגל לעמוד בכל מצב ואח"כ כאשר כבר החלטת לעמוד בזה בכל הכח ללא הרף בעקשנות בדביקות.

והשירה הזו שמתנגנת והולכת משנה לשנה וקולה הולך מסוף העולם ועד סופו פונה היא בקריאה לכל אדם זו הדרך לכו בה, כל המשתתפים יודעים כבר כי בשנה הבאה א"ה נזכה עוד פעם להיות במעמד הנפלא הזה והערובה לכך כי כבר למדנו מרבינו כי יש כאן התחייבות ללא ויתור נחישות עצומה דביקות במטרה ללא הרף.

זאת ועוד, כאשר שמעתי את הקול המתרונן של רבינו בפתיחת הלימוד החדש מאימתי קורין את שמע בערבית ניגן באזני שירת אהבה לתורה הקדושה התרפקות אין סופית לתורה הקדושה ולבורא עולם, באחת הרגשתי איך כל מאווי העולם מתגמדים וקיבלתי חשק מיד לקחת גמרא ולשבת ללמוד ללא שום הפסקה.

אח יקר כן ממך דורש אבא שבשמים כי תבוא לשם עם ש"ס בידים זה לא מופקע זה בר השגה.

(ייש"כ להרה"ג שליט"א על כתיבת הדברים)

משנכנס אדר מרבין בשמחה

אמר רבינו שליט"א שמסתבר כי מרבין בשמחה מיום ב' של ר"ח, כי יום א' של ר"ח אינו חודש אדר עדיין.

ש. "משנכנס אדר מרבין בשמחה", במה מבטאים את ההלכה (מלבד עצת חז"ל שהוא זמן מסוגל לדון עם העכו"ם).

ת. אם יש לו סיום או שמחה, יראה שיעשנה בחודש אדר. ואם אין לו שמחה - ישתה קצת יין בכניסת החודש. אבא זצ"ל נהג כל ראש חודש לשנות מעט יין ובר"ח אדר הוסיף קצת יותר מכל ר"ח.

ש. בשנה מעוברת, מהו להרבות בשמחה באדר א'?

ת. במשנה (מגילה ו', ב') אין בין אדר ראשון לאדר שני וכו', הא לענין מרבין בשמחה שוים. והנה נחלקו הפוסקים (עיין או"ח סי' תרצ"ז) לענין אם להרבות שמחה ב"ד אדר א', ולאילו הסוברים שגם ב"ד אדר א' יש שמחה, ומשום שנחשב שבו נעשה הנס, וכהדיוק מהמשנה הנ"ל, הוא הדין לענין משנכנס אדר א' שמרבין בשמחה, ולאילו הסוברים שאין מצוה ב"ד אדר א' אין מצוה גם משנכנס אדר, וכיון שהרמ"א פסק שמצוה להרבות ב"ד אדר א', אם כן לכתחילה יש משנכנס אדר כו' גם באדר א'. (וראיתי שהביאו מתשובות "שאלת יעבץ" ו"תשובה מאהבה" שרק באדר ב' יש משנכנס כו', מכח לשון רש"י במסכת תענית כ"ט, א' ד"ה משנכנס, ורבינו אמר שאין זה מוכרח).

ש. למה לא הובא דין מרבין בשמחה ברמב"ם ובשולחן ערוך, וכבר עמד על כך ה"חתם סופר".

ת. יתכן שסוברים שאין זה דין אלא עצה גרידא, ושאינו מהדין של משנכנס אב כו' ששם יש פרטי דיני איסור, משא"כ כאן שאין שום דינים למעשה.

ש. אם כן יורדת ההוכחה מהמשנה במגילה הנ"ל שלא נזכר בה מענין שמחה באדר א' ובאדר ב', כי המשנה מיירי לענין דינים למעשה?

ת. אבל יש ראייה ממה שיש דין שמחה ב"ד אדר א', וממילא יש דין שמחה שמרבין משום זה בכל החודש.

(דרך שיחה)

לכבוד סיום שנה ג' שלחנו לרבינו מכתב וזכינו שהשיב עליהם בכתב יד קדשו

בס"ד
כב' מו"ר שר התורה שליט"א

יום ב' כ"ט שבט ער"ח אדר א' תשע"ו

בחסידי הי"ת, השבוע אנו זוכים למלאות של ג' שנים להוצאת הגליון השבועי "דברי שיח" ובהורמנא דמו"ר, אבקש להטריחו במספר שאלות הנוגעות אלינו.

א. נתבקשתי כמה פעמים על ידי מחברי ספרים, לפרסם שיצא לאור הספר וכו' וניתן להשיגו במקום פלוני, האם יש בזה משום חשש של איסור קריאת "שטרי הדיוטות" בשבת.

ת. לא. א"א

ב. מי שתורם להדפסת הגליון, האם אני יכול לפרסם שמו אפילו בלי רשותו, כדי להוקיר לו טובה, או שאסור משום "מברך רעהו בקול גדול" וגו'.

ת. יכול (כמ"ש הרמ"א יו"ד רמ"ט י"ג). (ע"י (ה"ה) נדפסו יו"ד יו"ד יו"ד)

ג. ב"ה אני זוכה והגליון השבועי מופץ במאות בתי כנסיות בכל רחבי הארץ. העירוני, שפעמים רבות אחרי שבת, הדברי תורה מושלכים בבזיון על ידי המנקה הגוי או מחוסר ידיעה של הזורק וכו', ולכן יעצו לי להפסיק להדפיס, (ולשלוח רק במחשב) האם יש צדק בזה, או שאין זה שייך אלי מה שנעשה בדברי תורה אח"כ.

ת. פחמע"ד. (פוק חזי מאי עמא דבר)

ד. וכעין הנ"ל היה לי ספק נוסף: יש כמה בתי כנסיות שאני יודע שהאנשים נכשלים וקוראים בדברי תורה בזמן קה"ת ותפילה, האם להימנע מלשלוח, או דלמא, כיון שאני מתכוין לטובה אין זה שייך אלי מה שהאנשים נוהגים שלא כדין.

ת. לא למנוע. א"א

ה. פלוני נדר שיתרום כסף להדפסת ספר חידו"ת והוא מבקש לתת לי, האם אני יכול להשתמש להדפסת העלון. בכסף זה.

ת. תשאל לו. א"א

ו. האם יש לחוש מצד "לפני עוור" כשנותנים למי שאינו שומר תו"מ, לקרוא דברי תורה, כי אותם אנשים לא מברכים ברכת התורה.

ת. לא. א"א

תודה מרובה למרן שליט"א, בברכת ימים על ימי מלך תוסיף ועוד ינובון בשיבה שנים רבות

הערות הקוראים

לכבוד מערכת 'דברי שיח'

בראשית ברצוני להודות לכם מאוד מאוד על הגליון הנפלא שבזכותכם אנחנו זוכים לקבל ולהנות מאורו של רבינו מרן שר התורה שליט"א.

בענין השאלה השניה שפורסמה בשבוע שעבר, ראה אבידה עם סימן ברחוב ב"ב, במקום שיש שם עירוב טוב, אם מה שמהדר על עצמו שלא מטלטל דוחה איסור תורה של "לא תוכל להתעלם"? וענה על זה מרן - תשובה: המ"ב ב"ביאור הלכה" (סוף סי' רס"ו) דן אם להתיר איסור מוקצה בשביל השבת אבידה, וגם כאן זה ספק ואי אפשר לחייבו. והוסיף מרן שליט"א, שאלו פעם את החזו"א יש חולה שצריך לאכול, ויש ברירה או יבשלו לו או שיטלטלו בשבילו, וענה: זה אותו דבר עכ"ד.

לכאורה אין הנידון דומה לראיה כלל, דהתם הרי ע"כ מיירי באיסור טילטול מדאורייתא, דאי לאו הכי אמרינן הקל הקל תחילה, והכא אפי' איסור דרבנן שמא אינו וכמו שהדגשתם בשאלה "במקום שיש שם עירוב טוב, אם מה שמהדר על עצמו וכו'".

ובעיקר תשובת רבינו מרן שר התורה שליט"א נמי יש להעיר, דהתם באיסור מוקצה הוי ודאי איסור דרבנן ומסתפק המ"ב האם העמידו דבריהם במקום לא תוכל להתעלם של תורה, אך כאן לכאורה אינו ודאי דרבנן אלא חומרא בעלמא וכמו שהדגשתם בשאלה "במקום שיש שם עירוב טוב, אם מה שמהדר על עצמו וכו' " ושמא כונת רבינו להוכיח מהתם דאף במקום שאין עירוב כלל נמי אינו ודאי אסור כספק הביאור הלכה הנ"ל אך אין הלשון משמע כן וצ"ע וה' יאיר עיני.

בברכה שנזכה שיאריך ימים על ממלכתו מתוך בריאות ושנזכה שינהיגנו עד ביאת גואל צדק. מ. זיידמן

הערת המערכת:

הסיבה שיכול להחמיר ולא להרים אבידה, כי מצינו בבאור ההלכה שאפילו איסור מוקצה שהוא דרבנן לא התירו בשביל השבת אבידה, ואם כן זה המחמיר בהלכות עירוב שזה דאורייתא, ודאי יש מקום לחומרא שלו ואינו חייב להרים האבידה.

ולגבי המעשה עם החזו"א כפי הנראה מדברי רבינו המצ"ב (הנהגות החזו"א שרשם לעצמו ונדפסו חלקם בספר אגרות וכתבים) המעשה עם החזו"א איירי במקום שיש עירוב אלא שמרן החזו"א כידוע לא סמך על העירוב מפני כו"כ טעמים וכמו שמבאר רבינו וע"כ הוי חשש דאורייתא וברור.

וז"ל: "אין לטלטל אף במקום שמתקנים עירובין כי מצוי מכשולים (רמ"ג, כי מצוי שנקרע הצו"ה ועוד כמה חששות עי' בחזו"א אר"ח סי' פ"ח סקכ"ה שמחמיר בענין הקרפיונות ובסי' ע"א סק"י מחמיר בנתעקם החבל קצת ובחזו"א יו"ד סי' קע"ב סק"א מחמיר באין הקנים חלקים ע"ש וגם יש חשש בענין המחללי שבת שאוסרין העירוב ועוד כמה חששות ועי' במעש"ר סי' קמ"א ועי' באמונה ובטחון פ"ד סי' י"ח, ושאלו עבור חולה אם מותר לשהות על האש או להוציא ורבים העידו שאמר ששניהן שוין)".

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 135

שנה ג'

פרשת תרומה

שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או ל: 0527680034 או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

ולפי התרגום ולפרש"י מש"כ ויקחו ולא ויתנו, י"ל כמש"כ המלבי"ם שהקב"ה רצה שיתנו תרומה מנדבת לבם ולא ע"י שום הכרח, ועי' עוד בפירוש הכתב והקבלה.

ומש"כ לשון תרומה ולא לשון הפרשה י"ל משום שפעולה זו מרוממת את החפצים שהיו חולין, ונמסרים לצורך גבוה ותרומה זה מלשון התרוממות.

הקדש בלב

שם אשר ידבנו לבו. פרש"י "לשון נדבה והוא לשון רצון טוב". וצ"ב למה רש"י מוסיף רצון טוב הרי בודאי שהנותן נדבה מרצונו זה רצון טוב. ותרצו דבא לאפוקי שלא יכפו עד שיאמר רוצה אני.

ויל"ע אם מי שלא נתן מרצון טוב חסר לו בעיקר קיום המצוה דעיקרה לתת ברצון טוב, ואע"פ שההקדש חל גם אם לא נתן ברצון טוב, התרגום יב"ע והספורנו מפרשים את הפסוק שלא יקחו בזרוע ויל"ע אם היו עוברים ולוקחים בזרוע זה נחשב כגזל ואינו הקדש, או כיון שזה מצוה זה נחשב כתליוהו וזבין דזביני זביני כדאיתא בב"ב מ"ז ב'. אמנם למש"כ דלדבריהם הנתנה היתה מצוה קיומית, יל"ע אם גם במצוה קיומית אומרים דנחשב כתליוהו וזבין.

השראת השכינה

הנה המשכן והמקדש שבהם הקדושה הכי גדולה השראת השכינה בישראל במלוא עוזה נעשה ע"י כסף וזהב וכל מיני דברים גשמיים, ואיך יוצא טהור מעניני עוה"ז כמו כסף וזהב יוצא השראת שכינה הכי גדולה?

ומצינו עוד משהו שבנדבת המשכן כתוב מאת כל איש אשר ידבנו לבו ובצדקה באמת ממשכנין על הצדקה?

אבל הענין הוא כי כמו שהאדם הוא מורכב מגשמיים וחלק אלוך, כך בעוה"ז כל עסקנו הוא בגשמיים רק אם מרכיב ומקשר את זה רוח, ורצון בלב שיוכל לנשאתו יכולים לבנות את מקום השראת השכינה, ולכן כל מה שיותר מקושר הנשמה להמפעל הגשמי יותר ראוי הוא להשראת השכינה, ובב"ק פ"ג א' איתא ובנחה יאמר רבבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני רבבות ושני אלפים מישראל, וכתבו התוס' ולא שייך כאן הא דכל בי עשרה שכינתא שריא דעל השראת השכינה של משכן ונביאים קאי עיי"ש ולהשראת שכינה כזאת צריך התקשרות הנשמה לגשמיים, וכל מה שיותר נדיב לב זה יותר ראוי ומוכשר לזה.

מין התחש

שבת כח' ב' איתא דתחש הי' בע"ח טהור דלא הוכשר למלאכת שמים אלא טהורים בלבד. והנה לדעת רש"י שתחש הוא מין חיה וכ"כ בתנחומא צ"ב למה לא כתוב בתורה בפרשיות שמיני.

ונראה דתחש הוא מבע"ח הטהורים ובשלמא לדעת תוס' ביבמות ק"ב ב' שתחש הוא מין בהמה א"ש כיון שלא כתוב את כל שמות הבהמות המותרות ובגמ' בשבת כתוב בשם ר"מ דלא הכריעו חכמים אם זה מין חי' או בהמה.

וי"ל שכתוב בתורה רק את החיות שהיו מצויים בשעת מתן תורה, ולא תחש שנזדמן להם באותה שעה שנעשה המשכן ונגזר.

ולפ"ז אולי יתכן לומר שאפי' אם לתחש לא הי' סימני טהרה מ"מ היא נקראת טהורה, דמה שהתורה לא אסרה ממילא היא אינה טמאה דסימני טהרה צריכים לבהמות וחיות, שהיו בעולם בזמן מ"ת ולא על זה שנבראת אח"כ לשעה ונגנזה וצ"ע.

אמה טרקסין

ונתת את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים (שמות כ"ו ל"ג)

מתני' יומא פ"ה מ"א היה מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים וביניהן אמה, רבי יוסי אומר לא היתה שם אלא פרכת אחת, שנאמר והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. ובגמרא, שפיר קאמר להו רבי יוסי לרבנן, ורבנן אמרי לך, הני מילי במשכן, אבל במקדש שני כיון דלא הואי אמה טרקסין, ובמקדש ראשון הוא דהואי, ואיסתפקא להו לרבנן בקדושתה, אי כלפנים אי כלחוץ, ועבוד שתי פרוכות (יומא דף נ"א ע"ב).

יש לעיין, אם מותר לעשות באמצע העזרה מחיצה על ידי פרכת בלבד, או שגם זה נכלל באיסור דהכל בכתב מיד ה' השכיל עלי?

ואם נימא כן, צריך עיון איך היה מותר לעשות שתי פרוכות מספיקא, דלא ידעינן היכן נגמר קדושת ההיכל ומתחיל קדושת קדשי קדשים, דנמצא דאחד מהפרוכות המיותר נמצא או באמצע הקדשי קדשים, או באמצע ההיכל.

והיה אפשר לומר, כיון דבבית ראשון היה רוחב המחיצה אמה, היה בזה גילוי דכל המקום הזה מותר להיות מחיצה, אף על גב דאינו דומה, דבבית ראשון האמה טרקסין היתה מחיצה אחת, וכל האמה משמשת למחיצה לצד האמיתי, מה שאין כן כאן שיש עוד מחיצה חדשה, מכל מקום, אפשר דלמדו מזה דמותר למלאות את המקום הזה, אפילו שלא ישמש בעד מחיצה הצריכה. ואפשר דהיה על שתי הפרוכות דין מחיצה אחת.

ועיין שבועות דף ט"ז [נ"א] ברש"י ד"ה אלא שבהיכל, דמבואר דעשו קלעים לפנים, והמחיצה של ההיכל בחוץ, ונמצא דהקלעים מיעטו את שיעור ההיכל, וכן בעזרה שהיו עושין בחוץ, נמצא דהקלעים היו יותר משיעור הצריך לעזרה.

ויש לעיין אם זה היה על פי נבואה לשנות המחיצה ממקום האמיתי. (אילת השחר בבא בתרא דף ג' ע"ב ד"ה גמירי או כולו בבנין)

תרומת המשכן

פרק ס"ה פסוק ב' ויקחו לי תרומה פרש"י לי לשמי הוקשה לרש"י דמשמע שצריך לתת לה' והוא כל העולם שלו הוא כדפירש השפ"ח, והנה יש להתבונן למה באמת כתוב לי ולא כתוב לשמי?

וי"ל דהא כל המצוות וכל מה שאדם עושה הלא הוא בכחו של הקב"ה כי הוא הנותן לו כח ממש ועוזר לו לעשיית הדבר, וזה הכל חסד שנותן לו לבצע את מעשה המצוות, אלא דמחשיבין את זה כאלו עשה משהו להקב"ה, וזה מש"כ בדברי הימים א' נ"ט "ד כי ממך הכל ומידך נתנו לך" אלא שהוא מתחשב כאילו נתנו לו, ולזה כתב לי שבאמת כאילו נתנו לו אע"פ שלאמיתו זה הכל שלו.

הנה מדכתיב ויקחו משמע שמדבר אל הגבאים דאל"כ הי' צ"ל ויתנו, וכן משמע בתרגום יב"ע דכתב ויסבון קדמי וכ"כ הספורנו, אמנם התרגום אונקלוס כתב ויפרשון קדמי ולפ"ז מדבר אל הנותנים, ובהמשך הפסוק דכתיב תקחו את תרומתי הוא כותב תסבון וכן משמע ממש"כ רש"י יפרישו לי מממונם נדבה, ולפירושם מפורש בפסוק שיש מצוה לתת תרומה, אבל לתרגום יב"ע והספורנו לא מפורש בפסוק שיש מצוה לתת, אלא שהגבאים יקחו וא"כ הנתנה היא רק מצוה קיומית, ועי' חידושי מרן רי"ז הלוי.

ענין בפרשה – לשמה

ויקחו לי תרומה – לי לשמי

ופילפול, אלא יש מקומות מועטים שהכונה היא "דבקות" ממש. עוד אמר רבנו: אדם לומד אותיות א' ב' איזה להוסיף לקח ופילפול שייך בזה, אלא ודאי שלא בכל מקום כונת הרא"ש קיימת אלא שברוב המקרים זה כך.

יש להסתפק מאוד גבי הגדרת לשמה דהנה הגר"א באבן שלמה (פ"ח ד') כ' החכם נהנה בעת לימודו בה שמקים מצות בוראו. ויל"ע האם היא כמו מה שכתב הנפח"ח בשם הרא"ש, או לאו. ונראה שלא, אלא הגר"א לומד שהכונה לשמה הוא לשם שמים ולא דביקות, אבל גם לא להוסיף לקח ופילפול, אלא כמו המשמעות בפשיטות מרש"י בנדרים שם שלשמה הכונה לשם שמים! (והנפשה"ח דוחק בדברי רש"י שדעתו כדעת כהרא"ש אלא שפירש כן משום שהיה גירסה אחרת לרש"י, וזה דוחק, עיי"ש). ועיין ברש"י תענית (ז. ד"ה "לשמה") וז"ל: משום כאשר צוני ד' אלקי ולא כדי להקרות רבי עכ"ל. הרי דמשמע כמו הגר"א שלשמה הכונה לש"ש.

אימתי יש לכון לשמה בתורה

ועוד יש להוסיף שאין הכרח מהנפשה"ח שבה לאפוקי שכונת לשמה אינה לש"ש, אלא כונתו שדי ומספיק בכונת הרא"ש לידע ולהוסיף לקח ופילפול אבל גם לש"ש מהני.

ונראה שיש בזה נפקא מינה בין הגר"א ז"ל, לבין דעת הנפשה"ח, בזמן כונת הלשמה, דלדעת הנפשה"ח מכיון זאת בתוך כדי לימודו שלומד בכדי לידע ולהוסיף לקח ופילפול, אמנם לדעת הגר"א אפשר לכון בזמן לימודו, אך אפשר גם שיחשוב כן בברכות התורה וכמו שחושב על שאר המצוות שיעשה במשך היום שעושה אותם לש"ש.

מעלת לימוד התורה לשמה מתחילתו

מובא בשם הגר"א שאם אדם יכול ללמוד אצל רב "שלמד תורה לשמה" מתחילתו, או ברב שלומד בתחילה "שלא לשמה" ועכשיו לומד "לשמה" עדיף שיקח את הרב שלמד מתחילה "לשמה". רואים מהגר"א דלא כהגר"ח מוואלוז'ין זצ"ל שאומר שלא יתכן שאדם יתחיל מיד ללמוד "לשמה", שהרי כתוב שרב אחד למד "לשמה" מתחילתו. החזו"א קיבל על עצמו ללמוד תורה "לשמה" מגיל בר מצוה כך העיד עליו אחיו הגר"מ קרליץ זל"ה בהספד בלויה שלו, ובאמת רואים את זה בספרו כי תמיד הוא חותר לאמת.

שאלה: אדם שלומד בכולל ומקבל כסף ע"ז האם זה נחשב קצת "שלא לשמה"? תשובה: יכול להיות.

שאלה: אדם שיושב בביתו ולומד ואינו "מקבל כסף" איזה? חסרון בלשמה יש לו, שהרי למה הוא לומד, וגם כבוד אין לו? תשובה: כמה זמן כזה כבר יש, ועוד אפילו אם יש כבר זמן כזה אינו לומד כדי לדעת מה הקב"ה באמת רוצה ממנו, וזה עיקר הלימוד לשמה.

בלימוד התורה "לשמה" אינו נכוה מחופתו של חבריו לעתיד לבוא שאלה: אדם שלומד בשביל לומר שיעור אמיתי האם זה נחשב שלומד לשמה? תשובה: הלוואי.

שאלה: ומדוע בלימוד "לשמה" אינו "נכוה" שהרי יש כאלו שלומדים יותר "לשמה" וא"כ מה ההבדל ביניהם, ועוד שגם מצד ההספק יש כאלו שלמדו יותר?

תשובה: נכון, אבל אינו "נכוה" אלא הוא יותר במעלה ממנו, וזה הולך ביחד. (אפיקי איל וראה שם הערות ומקורות לדברים)

תורה לשמה אמירה להתעורר ללמוד לשמה לפני הלימוד

אם ירצה יכול לומר לפני שלומד נוסח כדי לנסות להתקרב קצת לדרגה של לימוד תורה לשמה

"הריני לומד תורה לשמה לקיים מצות עשה שציוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה ללמוד תורה שנא' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם". את ה"יהי רצון" אמר מרן לקחת מספר אור השנים סדר ברכת התורה ע"ש בהרחבה.

וכשיאמר הנוסח לא ירמה את עצמו ויחשוב שאכן לומד לשמה, וידע שרק יחידים הגיעו לכך החזו"א למד לשמה, החפץ חיים למד תורה לשמה, ושלא ירמה את עצמו שהוא בדרגתם ולומד לשמה, אלא שע"ז מתקרב ללשמה.

ויש עוד הרבה מאוד ענינים בהגדרת מצוות תורה לשמה במשנת רבנו שליט"א, ובל"נ עוד חזון למועד

בשיחה לבני ישיבת בין הזמנים שלמדו שלא ע"מ לקבל שכר אמר רבנו: כתוב בגמרא פסחים נ, א "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה", משמע שעיקר התורה זה לשמה, רק היות שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אז גם זה טוב, אבל זה לא דומה, ויש הרבה דברים שבכל זאת תורה לשמה זה מדרגה אחרת.

התנא רבי מאיר אומר (אבות פ"א מ"ו) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', וזה רק בלומד לשמה, אבל בלומד שלא לשמה אין את כל המעלות האלה, למרות שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל עיקר התורה זה בשביל לשמה, רק אי אפשר, כמו שכתוב בספר נפש החיים שאי אפשר להגיע תיכף ללשמה, רק מוכרחים קודם כל לעבור שלא לשמה, אבל התכלית האמיתי – לשמה!

חז"ל ב"ב (ע"ה) דורשים מהפסוק שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבריו, אפילו צדיקים כל אחד נכוה מחופתו של חבריו, זאת אומרת כל אחד מהמדרגה של חבריו הוא נכוה, יש לו כויה, שורף; עד כדי כך! אם כן יוצא אפילו צדיק שלומד, אבל נכוה מחופתו של חבריו, נורא ואיום! והאיק זה יכול להיות? ובע"כ כמו שכותב הגר"א במשלי (יב, ח) שכל זה דוקא במי שלומד שלא לשמה, אבל הלומד לשמה אין כזה דבר, אם כן רואים שההבדל בין לשמה לשלא לשמה אין לשער!

[ובעיקר הענין נשאל רבנו: והרי כל מה שאדם בא לעולם הזה זה בכדי שלא יהיה לו "נהמא דכיסופא" לעתיד לבוא וא"כ אם נכוה מחופתו של חבריו שוב הוי "כיסופא".

תשובה: שעל מה שיקבל לא יהיה לו "כיסופא", אבל מה שאחרים יקבלו והוא לא יקבל ע"ז יהיה לו "כיסופא".]

ולזכות ללשמה זה לא כל כך פשוט, העולם אומרים שאם אחד אומר שלומד תורה לשמה, התנא רבי מאיר מכחיש אותו, כי התנא רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לכל כך הרבה דברים, זוכה לממשלה ועוד כל מיני דברים, ורואים שלא כל אחד יש לו מדרגה הזאת, ע"כ שהוא לא לומד לשמה.

אם כן זה מדרגה גדולה מאד, עד שאי אפשר להשוות בכלל לשמה לשלא לשמה, אע"פ שבכל זאת אנחנו בימינו מסתפקים במועט, לכל הפחות ללמוד שלא לשמה, והעיקר שילמדו, אבל עכ"פ התכלית הוא לשמה. אם כן לפי זה כל דבר שזה מתרחק מלשמה יותר, זה ודאי פחות ערך, ובזמן שקצת יותר מתקרב ללשמה יש לזה יותר ערך.

בזמן האחרון יש הרבה מקומות שמקבלים פרס על הלימוד, אבל ברוך השם שמעתי עליכם שאתם לומדים בלי לקבל תמורה ע"ז, תחזקנה ידיכם! אתם לכל הפחות מדרגה אחת יותר קרובה ללשמה, אני לא אומר שזה כבר לשמה, לשמה זה מדרגה גדולה מאד, זוכה לדברים הרבה, אבל לכל הפחות הוא הולך בשלב להתחיל קצת להתרחק מהשלא לשמה, ומה שיותר להתרחק משלא לשמה זה גם משהו. אם כן יש מאד להעריך על הדבר הזה, שיש כאלה שמבינים שלא התכלית ללמוד בעד כסף, זה לא תכלית, כסף... "תחזקנה ידיכם".

לימוד תורה לשמה (גדרה)

כתב בנפש החיים (שער ד' פרק ג') וז"ל: אבל האמת, כי ענין לשמה פירושו: לשם התורה, והענין, כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר ר' אליעזר בר צדוק (בנדרים סב) עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן, ז"ל: עשה דברים לשם פעלן – לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן – כל דבורך ומשאך בד"ת, יהיה לשם התורה, כגון: לידע ולהבין. להוסיף לקח ופילפול, ולא לקנטר ולהתגאות, עכ"ל. ורש"י ז"ל גרסא אחרת היתה לו שם: ודבר בהן לשם שמים. לכן פירש: שתהא כל כונתך לשמים. אמנם ענין ופרוש לשמה שאמרו רבותינו ז"ל בכל מקום, ודאי שגם רש"י ז"ל יפרש כפירוש הרא"ש ז"ל כאן לפי גרסתו, וגם רש"י ז"ל כאן אין כונתו דבקות אלא דאתי לאפוקי שלא יהא לימודו לשם קנטור וגאות וכו', עכ"ל ותורף דבריו: לקיים מצוות לשמה, הכונה דבקות, ובתורה ללמוד תורה לשמה הכוונה כמו שכתב הרא"ש במסכת נדרים (סב). לידע ולהבין ולהוסיף לקח, ופילפול.

וקשה האם כאשר קורא תהילים ג"כ יסבור הרא"ש שזה כמו תורה דהיינו להוסיף לקח ופילפול, וכן בתורה יש פסוקים וכגון "ואחות לוטן תמנע" שאין בזה משמעות לפילפול, והרי תורה שבכתב גם אם מבין זה תורה, כמבואר במג"א סי' מ"ח. ורק תורה שבע"פ זה רק אם מבין, אלא ודאי שלא בכל מקום נאמר שתורה זה להוסיף לקח

להצטער בצער השכינה

זמן שנשארים בטעותם אין עצה, וזהו שטען משה דמאחר ששמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עמד עליהם וכו', ולאחר כל הניסים שעשית עמם עד עכשיו והשגחתך התמידית עליהם תשחטם במדבר, הרי יוכיחו מזה גופא שתשש כחו כנקבה (כלשון חז"ל) ואין לו ח"ו יכולת נגד ל"א מלכים, וזה יהי סיוע וחזקו לטעותם. ולפיכך אמר הקב"ה החייתני, דה"נ דלא חזרו האומות למוטב, אבל עכ"פ לא ניתן חיזוק לכפירתם.

והנה צריך להבין מה הועילה כאן תפילת משה, שהרי רואים דלולא תפילתו הי' מתקיימת ח"ו הגזירה של אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול, והיינו משום שעל חטא בא עונש אע"פ שיגרם מזה חילול ה'.

והרי בחורבנות שהיו בעם ישראל במשך הדורות עד החורבן הגדול שבדור האחרון הי' חילול ה' גדול מגדול הצרות, אלא שכך הוא ההנהגה דעל חטא יש עונש, וא"כ מה משה חידש בטענותיו ולמה הקב"ה אמר החייתני ע"י דבריו. אלא לומדים מזה דה"נ חטא גורר עונש אע"פ שיהי מזה חילול ה', אבל זה משום שכל חטא גופא הוא חילול ה' וצריך לקבל עליו עונש, אבל במקום שיש אדם שכואב לו חילול השם זהו גופא קידוש השם.

ובמה שאדם כמשה רבינו עמד והתפלל בכאב לב על חילול ה' זהו קידוש ה', וקידוש ה' הוא שיכול לכסות על חילול ה', משה לא טען טענות לפני הקב"ה, אלא לבו כאב על חילול ה' וזה קידוש ה' ובכחו לכסות על חילול ה'.

בחלק התפילה ה' אך אפים וכו' עדיין לא הי' מספיק, וגם תפילה של משה רבינו לא הספיק לכפר על החילול ה' שבחטא, ורק לאחר שכופר החילול ה' ע"י קידוש ה', אז הועילה התפילה שלפחות לא יתן סיוע לכפירת האומות.

ולמדנו מזה ב' ענינים, א' לראות כמה החטא גורם, דהנה אין לאו מפורש בתורה על הוצאת דיבת הארץ, אלא עיקר החטא הי' שהראו את חוסר בטחונם בה' ואע"פ שלכאורה בדרך הטבע הי' מקום לפחד מבני חותם הנמצאים בארץ וכו', אבל כיון שכל הנהגתם עד עכשיו היתה למעלה מדרך הטבע, היו צריכים להאמין דגם אח"כ יזכו לנסים. ובזה חטאו שנחלשה אמונתם וכ"כ גדול הי' החטא עד שנגזר לכלות את כלל ישראל ברגע אחד, עקירת כלל ישראל לדורות ח"ו (והי' נעשה עם חדש ממש) וצריכים ללמוד כמה חמור עונש שמים על חסרון אמונה בה'.

ועוד צריך ללמוד הענין שביארנו מה פעל להוריד את הגזירה, העובדה שלמשה רבינו כאב כבוד שמים, קידוש ה' זהו ההצלה.

אם בימינו הי' חשש שיטעו האומות באמונה בה', היו יוצאים וכותבים מאמרים וכדו' להוציא הטעות מלב הטועים.

אבל לא זו ההצלה, בויכוחים עם האומות א"א לפעול כלום, אלא בזה גופא שכואב לאדם כבוד ה' באמת, אפשר לפעול ביחד עם התפילה.

המלחמה עם החשך היא כשכואב החילול ה' ומתחזקים בתורה ומצוות יראת שמים ואמונה, זהו הנשק שבידינו.

וצריכים ללמוד לעבוד על עצמנו שיכאב הלב כשעלול להיות חילול ה', ואז תהי' התוצאה מזה שיבוא חיזוק בתפילתנו ובלימוד התורה והמצוות, וככל שמתחזקים בזה קיימים סיכויים, בזה עושים חי' אני נאום ה' שיוכר בבריאה כבוד שמים, שלא יהיו מאורעות הסותרים ומחזקים ח"ו טעות הטועים.

ורק כך אפשר למנוע את חילול ה' הקיים ונעשה ברחוב.

במלחמות לא נוכל להם כי חזקים הם מאתנו, הדרך היחידה היא התחזקות בתורה ומצוות שבזה יש השפעה גם על עצמו וגם על אחרים, עם ההשתדלות וכפי שהורנו חז"ל הקדושים וכמו שנהגו בעבר גדולי מנהיגי הדורות ז"ע.

וכמו שאומרים בשם הגרי"ס ז"ל דכשפרוש מתחזק בתורה במדינות שבהם נמצאים לומדי תורה, זה מונע איזה יהודי בצרפת להתבולל או להמיר דת, והי' יעזרו על דבר כבוד שמו.

ושמענו מנכדי רבנו שליט"א שהיו נמצאים ליד רבנו בלילות בתקופה ההיא, **שרבנו היה מוריד דמעות כמים על הגזירה, ובתוך כדי שינה היה מתעורר ובוכה בכי תמרורים, וה' שמע קול בכי המצטער בצער השכינה הקדושה והעביר רוע הגזירה.**

לא לרמות

שח לנו הגאון ר' אליהו ד. שליט"א פ"א חיכיתי להיכנס לרבנו שליט"א וישבו שם עוד כמה ת"ח וחוכי, ופתאום נכנס א' שלא היה נראה שומ"ת ונכנס מיד, וכולם התפלאו כיצד הכניס אותו בלי תור, ולאחר שיצא הסביר הנכד, שזה היה רופא שהגיע לבדוק משהו אצל רבנו, ולכן נכנס ללא תור.

בהגיע תורי אמרתי לרבנו שכעת התחוויר לי דברי הנפש החיים שאומר שתפילה על צער ה' מתקבלת מיד, דהנה כולנו ישבנו וחיינו בתור והוא נכנס מיד, אלא שאנחנו צריכים את הרה"י בשביל הצרכים שלנו ובזה יש תור, אבל הרופא הגיע בשביל הרה"י ואצלו אין תור, כך אדם שמבקש גשמיות לעצמו יש תור, אבל אם מבקש על צער השכינה עוקף את התור ומקבל מיד.

חי"ר רבנו ואמר **'אבל אדם צריך לזהר שלא לרמות את עצמו שהוא בוכה על צער השכינה, ובאמת בוכה על עצמו.'**

בתקופה הנוראה שקמו זדים לפעול לגיוס בני הישיבות ח"ו, וכזכור החריד הדבר מאד את כלל ישראל, ורבנו שליט"א עשה לילות כימים במשך כל אותה התקופה להעביר רוע הגזירה, וניווט את כל הפעולות של ראשי עולם התורה, הן בהשתדלות בכל האופנים, והן בקריאה להתעוררות ובקשת רחמים ותחנונים, וכמה פעמים נשא דבריו ברבים בענין זה, וביא ממה שאמר בכינוס לבני הישיבות ניסן תשע"ד:

ביום צרה גדולה אנחנו, כל אחד ואחד מאיתנו יודע איזה צרה גדולה מאוד מאוד. כבר כמה שנים ברוך השם שאפשר לנו, יכולנו ללמוד וללמד את בנינו תורה, והתברר, ברוך השם הישיבות גדלים בבחורים הלומדים תורה, ופתאום באה עלינו צרה כזאת, רוצים ח"ו להחריב את כלל ישראל מתורה, חס ושלום! השם ירחם! צרה גדולה מאוד.

אנחנו מבקשים רחמים מהקב"ה שיתן לנו עוד להמשיך ללמד בנינו תורה כל החיים, שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו לעולם ועד.

יש הלא דבר אחד חוץ מזה שאנחנו צריכים להתגבר בתורה, אז מה שיותר נתגבר בתורה הקב"ה יאיר, זכות התורה יעמוד לנו.

עוד דבר יש - כל זמן שיש אנשים שמצטערים על החילול השם הגדול הזה שיצא חלילה וחס שיתמעט תורה מכלל ישראל, החילול השם גדול כזה שכואב לו "כל הלב כואב" [ויעיל] שחס ושלום לא יקרה חלילה צער כזה.

והקב"ה יעזור שנזכה שיהיה רק טוב, לא יוכלו למעט תורה, אף פעם לא למעט תורה, עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן סלה, עכ"ד.

וכאן קיצר בדבריו ובמק"א הרחיק רבנו שליט"א בביאור הענין

התחזקות ברוחניות היא המלחמה בחילול ה'

הנה יש הרבה פרשיות בתורה שלא כתוב בהם מצוות, אבל יש הרבה ללמוד מכל סיפורי התורה בפרשיות האלו לדעת את דרכי ה' בהנהגת העולם, וזה בכלל מצות ידיעת ה', כי עצמותו ית' אינה ניתנת להשגת אנוש כלל, אלא שייך לדעת את הנהגתו ית'.

ועוד ענין יש בכל סיפורי התורה להראות לאדם איך הוא צריך להיות, ולכן התורה כותבת את מעשי האבות והאמהות ומשה וכו' כדי שנראה שכך צריך להתנהג, בכל פרט המסופר בתורה יש לימוד לאורח חיים או להכרת השגחת ה'.

והנה בפרשת שלח (י"ד י"א) כתוב ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצני העם הזה וגו' אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול וגו', ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים כי העלית וגו' ואמר הגוים וגו' מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ וגו' וישחטם במדבר.

והנה הדבר תמוה איך הגוים יאמרו כן לאחר ששמעו את כל הניסים שהיו ביציאת מצרים, ורש"י (פסוק ט"ו) מפרש לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ואינו דומה פרעה לל"א מלכים זאת יאמרו על יושב הארץ הזאת (וכן הוא בברכות ל"ב א').

וצ"ב דבשלמא אם המצריים היו נענשים בדרך הטבע במלחמה וכדו', הי' מקום לטעות ולומר שדוקא נגד עם כמצרים יכלו לעמוד, משא"כ נגד עם רב של ז' אומות ול"א מלכים שבראשם לא יכלו לעמוד, אבל מאחר שכל המכות במצרים היו שלא כדרך הטבע מאי נ"מ בין מלך אחד לל"א מלכים, וכי אין מספיק מים בים לכסות ל"א מלכים וכל חייליהם, ועוד וכי כשיראו שהקב"ה מכה את ישראל ח"ו בדרך ויכלם לא יבינו שגם אותם הי' יכול לכלות בדרך. והנה בהמשך כתוב שמשה התפלל ה' ה' ארך אפים וגו', ולכאורה למה לא הספיק בזה ולמה הוצרך לכל ההקדמה שהאומות יאמרו מבלתי יכולת וכו'.

והנה בברכות (ל"ב א') איתא עה"פ ואולם חי' אני נאום ה', אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקב"ה למשה, משה החייתני בדברך.

וכתב רבנו נסים גאון זה הדבר הי' קשה לפני התלמידים וכו' (ומסתמא הוקשה להם דאצל בשר דם שייך שהחיהו כי לולא זה שהצילו הי' מת אבל מה זה שייך אצל הקב"ה) וביראתי טעמי וכו' הודיע לנביאו שבדאי אילו השמידם לעם היו האומות אומרים שאין לו יכולת ולא היו מכירים גבורתו, והואיל ואין מתברר להם שהוא יכול ג"כ אין מתברר להם שהוא חי, והנה בשביל עתירת הנביא בעד העם הודו האומות כי יש להקב"ה החיים לעלמין וכו', ונתברר להם שהוא חי וקיים וזכה הנביא לשבח בשביל זה הדבר כי בשביל עתירתו נודעה גדולתו של מלכנו וכו', ונתברר ונתקיים כי הקב"ה יתעלה שמו חי בעצמו עכ"ד.

ולכאורה יפלא שהרי לאחר תפילת משה ומחילת הקב"ה, והאומות ראו שיש יכולת ביד ה' גם לל"א מלכים, מ"מ כולם נשארו עובדי ע"ז ולא התגיירו כגירי צדק או לכל הפחות כגירי תושב, ומהו החי אני.

ונראה לבאר דהנה הראשונים כתבו דלא כל האומות כפרו לגמרי, אלא היו אצלם שיטות שיש בעלי כוחות בבריאה, ולא האמינו ביחוד השלם שאין עוד מלבדו שום כח.

ולכן ששמעו את הנסים שהיו בקריעת ים סוף הם אמרו דאע"פ שהקב"ה הוא מאלו שכחם גדול מאד, אבל עדיין כחו מוגבל, ומשו"ה כשיש ל"א מלכים שלכל אחד יש שר במרום ולפי סברתם יש בו כח עצמי, א"כ כח הקב"ה לא יוכל ח"ו נגדם (ועי' ברמב"ן פסוק י"ג שמפרש כעין זה). ולכן כל

יום הארציט של מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל ראש ישיבת פונבין' נלב"ע ו' אדר תשנ"ט

כבר כתבנו כמה ענינים אודות מרן הגר"ד בגליון פר' תצוה תשע"ד, ונביא כאן עוד כמה ענינים.

צואת ריה"ח

כשמדבר רבנו על הקפדה בענין צואת רבי יהודה החסיד מזכיר בתו"ד שגדולי ליטא הקילו בזה, והביא את מכתב הגאון רבי שמואל סלנט שהביא בשם הגר"א להיקל בזה. [ונדפס בס' שנות דור ודור (ח"א עמ' צח)] ומציין עוד רבנו שהנה מרן הגר"ד זצ"ל היקל בזה שלקח לבתו ולבנו שידוכים ממשפחה אחת אח ואחות. וכן מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל לקח ב' אחים חתנים לב' בנותיו, וראה בענין זה הנהגה למעשה בגליון פר' לך תשע"ו.

אצל מרן הגר"ז

סיפר רבנו שליט"א: שמרן הגר"ז זצ"ל מאוד נהנה גם מהמראה החיצוני של הספר 'ישועות דוד' של מרן הגר"ד זצ"ל שיצא בוילנא תרצ"ג, ואמר למדפוס בבריסק שיוציא את הס' חידושי מרן ר' חיים הלוי באותו מתכונת של ספר. [א"ה וידועים דברי הגר"א לבניו להדפסת ספריו ל' לפקוח עין ע"ז שיהיה נדפס על נייר יפה דיו שחור ואותיות נאותות כי לדעתי הנפש מתפעלת והדעת מתרוחת והכונה מתעוררת מתוך הלימוד בספר נאה ומהודר]

אני בריא

בעת שביקר רבנו שליט"א את מרן הגר"ד בחליו, שאלו רבנו איך הוא מרגיש? ענה לו הגר"ד כולי חולה, מכף רגל ועד ראש אין בי מתום, והרהר והביט על ידיו ורגליו, ואז אמר: אבל "אני" בריא... ואמר לו מרן הגר"ד, הלב כך, הכליות כך, הכבד כך וכו', אבל "אני" בריא דהגוף חולה אבל האדם בריא (ס' זכור תורת משה עמ' קטו להגר"מ גפן זצ"ל. ואמר הגה"צ ר' עזרא ברזל זל"ה על המשפט הזה: אבל איך אפשר להפריד בין "אני" לבין כל גופי? זה רק על פי המוסר).

הערה בספר ישועות דוד

הגרעק"א בשו"ת סי' קנ"ט דן לאסור להקנות בע"ש שיחול הקנין בשבת. ולכאורה למה זה חמיר מלהכניס בתנור שיאפה בשבת? ודוחק לומר דגזירה שמא יכתוב שייך על אז בשעה שקונה.

ואולי משום דאז הוא כחושב לקנות משא"כ בתנור דכדי שתיעשה המלאכה לא צריך לזה לצרף דעתו דגם בלי שיחשוב או שירצה הפעולה תיעשה, אבל בקנין ע"כ מה דקונה משום דאמרינן דאז נחא ליה ורוצה לקנות. וזהו האיסור במה דע"י רצונו נעשה הקנין.

בס' ישועות דוד סי' נ"ד הביא דמקשים למה לא פשיט מהא דעירובין דף ל"ו גבי לגין טבול יום דאמר היום חול ולמחר קודש ורוצה שיחול בשבת התרומה ובכ"ז משמע דשרי.

והנה איסור להפריש בשבת משום דהוא משום דהוי מתקן כדמוכח בתוס' גיטין דף ל"א א' דלכן מדומע מותר מחמת דמהני מחשבה, רק דכתבו התוס' דתחילת תיקון אסור בשבת אע"פ דמהני במחשבה. והרש"ש שם פירש דבמחשבה מותר באמת להפריש, וכן נקט השער המלך ובשטמ"ק ביצה דף ל"ד ב' דבאמת מותר במחשבה, א"כ לא שייך לאסור יותר מאם הי' מפריש בשבת ממש במחשבה, ועי' רש"י לקמן דף קמ"ב דמבואר דגזרו אטו תיקון שע"י מלאכה וא"כ כאן דהמלאכה מותר לעשות בע"ש שיעשה בשבת לא שייך למיגזר בהפרשת תרומה, אבל לקנות אולי אסור.

וע"ע אילת השחר ב"מ לג, ב עוד הערה בדבריו. [א"ה ראה בהליכות שלמה מועדים ב' עמוד קכ"ט באריכות]

יום הארציט של הגאון רבי משה דוד ראם זצ"ל ראש כולל הלכה למושה נלב"ע ד' אדר תשע"ד [שהיה עם רבנו שליט"א בשוויץ]

בישיבת מונטריי

עם הגיעו של ר' משה לשוויץ' שלחו אביו בר"ח חשון לישיבת מונטרה' שבשוויץ בראשות הגר"י בוצקו זל"ה הוא למד בחברותא עם הגאון רבי יוסף רוזנבלום שליט"א ונקשרו מאוד זה עם זה והרבה פעמים ציין שהקב"ה עשה איתו נס, ושלטונות שוויץ לא חיפשו אחריו כיון שלפי חוקי המדינה היה חייב ללכת לבית ספר. רבי משה זצ"ל סיפר שכאשר באו הגאון הגדול רבי משה סאלוויצק זצ"ל ויבדל"א מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן שליט"א למונטרה מבריסק, ראש הישיבה סירב לקבלם בטענה שאין לו כסף להחזיקם ומרן הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל שלח מכתב וכתב לו: **הגם שאינם יכולים לשלם עתה אבל הם ישלמו הרבה לכלל ישראל!**

ישן על הספסל

רבי משה סיפר לעיתים קרובות שההתמדה של רבי אהרן לייב היתה עצומה והיתה נדירה כבר בימים ההם, לא אחת כשהיה קם באמצע הלילה ללמוד שעה שעתיים והיה מתכוון לחזור לישון, אמר לו רבנו שליט"א שישב ולמד בבית המדרש: אם אתה כבר ער תמשיך ללמוד עד הבוקר. כך נהג מרן שליט"א במשך שנותיו בישיבה ובדרך כלל היה ישן על הספסל בבית המדרש. (הקדמה לס' משה ידבר)

במטבח ליד התנור

עוד סיפר רבי משה ראם זצ"ל שפעמים רבות בישיבה במונטרה היה קור עז בחוץ יותר ממינוס עשרים מעלות, המים שהכינו בכלי לנטילת ידים קפאו ונהיו לקרח. לילה אחרי שהיה קור עצום בחוץ רבי משה זצ"ל לא הצליח לישון בחדרו לקח איתו את השמיכה בערך בשתיים לפנות בוקר כדי לנסות לישון במטבח של הישיבה בחושבו ששם קצת יותר חם מחמת התנור והבישולים שעשו במשך היום בשביל הישיבה, כשהגיע לשם באמצע הלילה ראה כי מרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א יושב ולומד במטבח ליד התנור כל הלילה.

שמחת תורה

סיפור ייחודי היה שח תדיר רבי משה זצ"ל על שמחת תורה במונטרה. היה לו לרבי משה סאלאוויצק זצ"ל מנהג קבוע להתבשם בפורים ובשמחת תורה, ובאחת השנים בשמחת תורה, התבשם רבי משה כדרכו, ולאחר קריאת התורה הסתפק אם מותר לו להתפלל מוסף שהרי יין אל יתפלל, הוא ניגש למרן הגאון רבי אהרן לייב שליט"א ושאל אותו מה לעשות? ענה לו רבי אהרן לייב בפשטותו: אם אתה שואל סימן שאתה יכול להתפלל.

במחנה

רבי משה זצ"ל סיפר שכשמרן ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א הגיע יחד עם רבי משה סאלאוויצק זצ"ל לשוויץ הם היו בתחילה במחנה עבודה של יהודים פליטים בעיירה "באיי" תחת ממשלת שוויץ והממשלה חייבה את היהודים לעבוד כל יום כמה שעות טובות, רבי משה סאלאוויצק זצ"ל החל לעבוד שם ומרן ראש הישיבה שליט"א ניסה ולא הצליח, וגם השוויצרים בעצמם ראו שמעבודתו לא ייצא כלום, ואמר רבי משה זצ"ל למרן ראש הישיבה שליט"א אני אעבוד את המשמרת שלך ואתה תשב ותלמד. (הקדמה לס' משה ידבר)

בעת חוליו

גם לאחר עלייתו ארצה שמר רבי משה זצ"ל עם מרן רה"י על קשר איתן לפני כעשור שנים כאב לו הברך וההליכה ועליית המדרגות הקשתה עליו ובהתייעצות עם רופא מנתח גדול הומלץ לו לעשות ניתוח החלפת מפרק בברך רבי משה זצ"ל אמר שהוא אינו עושה את מבלי לשאול את רבנו שליט"א.

רבנו שליט"א כששמע את השאלה שאל אותו: כמה מדרגות יש לו כדי להגיע לבית, וכמה מדרגות יש לו כדי להגיע לבית המדרש ולכולל? וכשענה לו שלבית יש לו חצי קומה לעלות ולכולל קומה אחת לעלות. אמר לו ראש הישיבה ס"ז באסר הובען שמרצען דו אין די וועלט וי אין אויבען [עדיף שיהיה כאבים כאן למטה בעולם הזה מאשר למעלה] וגם הוסיף לו שהיום כל אחד שבא לבית חולים ממליצים לעשות לו ניתוח על כל דבר קטן ואין לדבר סוף, וכן סיפר לו שגם כשהוא הגיע לבית חולים עם כאבים עצומים באגן אמרו לו מיד לעשות ניתוח, והתגובה הראשונה שלו היתה לא לעשות.

לאחר שנה שהכאבים התעצמו מאד רבי משה זצ"ל בקושי הצליח לעלות את המדרגות הוא חזר לרבנו לשאול בשנית אם ראוי לעשות ניתוח? ומרן ראש הישיבה ראה מיד שקשה לו והוא סובל והורה לו לעשות הניתוח. וברוך ד' הניתוח עבר בהצלחה ולא רק זה אלא בדרך כלל יש כאבים גדולים לאחר ניתוח החלפת מפרק ולרבי משה זצ"ל בקושי היו כאבים יום או יומיים, והמנתח אמר לבניו שליט"א מקרה כזה עדיין לא ראיתי.

כולל הלכה למשה

מכתב תמיכה מרבנו שליט"א לכולל הלכה למשה שהיה בראשותו של ר' משה זצ"ל, וכעת ממשיך ע"י בניו שליט"א. בס"ד. שמחתי לשמוע כי זכיתם לסיים מסכת ברכות, זוהי המסכת אשר נלמדה ע"י חבורת אברכים בכולל שהסכמתם לקרות את שמו ע"ש הנדיב הנכבד מר הרשי פרידמן נ"י ויה"ר שהכולל ולומדיו יצליחו להגדיל תורה ולהאדירה כחפץ לב כל מבקשי השי"ת. י"ד טבת תשס"ד. בס"ד. ג' אדר ב' תשס"ח. כשם שזכיתם לסיים מסכת ראש השנה כן תזכו ללמוד ולסיים הרבה מסכתות ורפואה שלמה לראש הכולל שיחי' אכ"ר.

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטא הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליט"א

אָמרים בשם בעלי המוסר שמעטים הם המכירים את היצר הרע, וכמדומה שבדורינו העני, רבינו שליט"א הוא מאותם היחידים. וכפי ששומעים אנו ממנו יום יום, בכל שטחי החיים, ולמשל היום נשאל רבינו בנוגע לעבודה לנשים, במקום של חילונים, אך מקצים חדר מיוחד לנשים חרדיות לעבוד שם, אם אפשר לעבוד שם, ומה היתה תשובת רבינו – היצר הרע מגיע גם לשם... וכן כשדיבר בנוגע לבנות שגמרו סמינר, על חובות השמירה המוטלות של הנחלת הסמינר שלא ילכו למכללות, התבטא רבינו – היצר הרע תמיד מוצא עצות, הוא חכם גדול... ונזכרתי שסיפרו לרבינו על אדם גדול שביום כיפור הי' חלש, והי' תלוי ועומד אם יוכל לצום, ובמשך כל היום החזיק מעמד, עד חמשה רגעים לפני הלילה, הרגיש שנחלש, והלך לאכול. ומתפעלים מגדלותי, שלא התייחס להרגשה אם כבר הגענו עד לכאן, אמשוך עוד חמשה רגעים, אלא כיון שצריך לאכול, עשה מעשה ואכל.

והגיב ע"ז רבינו בודאי זה מעשה גדלות, אך גם בזה יכול להגיע היצר הרע ולומר לו, הבט נא וראה האין שאתה כ"כ גדול... וכל זה הם דוגמאות מיני אלה, בלימוד תבססיו של היצר הרע – שמכניס את כולם בשק – כלשון רבינו, ה' ישמרנו מתבססי היצר.

העירו על מה שמביא רבינו בשם החתם סופר לגבי מי שמוכרח לכתוב תאריך לועזי, שלא יכשל באיסור, שיחתום תחילה את שמו ואח"כ יכתוב את התאריך, הרי דכתיבה לחוד אינה כלום, א"כ גם לומר בפה לא יהא איסור. ואמר רבינו שאינו דומה כתיבה בלא חתימה, שאין לזה שום משמעות, משא"כ אם אומר לפי התאריך הלועזי, נמצא שסופר למנין חדשים אחרת ממה שאמרה תורה. וסיים רבינו, בכל דבר היצר הרע חכם מחוכם, הוא חכם גדול מאד! ומחפש עצות האין להכשיל. היינו אפילו בדבר קטן כזה של כתיבת תאריך.

מפעם לפעם חוזר וניעור נושא גילוח הזקן. ואומר רבינו דבמכונה בודאי אסור, ואפילו לגלח עם משחה אין ראוי מפני מראית העין, שנראה שגילח עם מכונה. ואפילו אם הוריו מבקשים ממנו לגלח לא ישמע להם, אלא יכול לקצץ את הזקן, ולהשאיר מעט שיהא ניכר זקן, כמובא בשם החזו"א. ובהזדמנות סיפרו לרבינו מה שהובא בספר מאיר עיני ישראל, שהחפץ חיים זצוק"ל הי' דרכו לישוב ליד הבימה, כדי לשמוע היטיב את הבעל קורא, ופעם אחת העלו לתורה אחד שהי' מגלח זקנו, וכשראה את זה הח"ח ברח והתרחק מהבימה.. להראות שאין דעתו נוחה בזה שכיבדוהו לעלות לתורה, ורבינו לא הבין מה מתפעלים מהמעשה, הרי זה פשיטא.

באשר חל היום היארצייט לצדיק נשגב וגאון עולם **רבי מרדכי ב"ר אליהו פוגרמנסקי זצ"ל**.
הזכיר רבינו שלא השאיר זכר בעולם, וראוי לכון עליו באמירת הקדיש. והזכיר את זכותו של **הרה"ג ר'
חולץ רוזנברטן זצ"ל** שזכה להעלותו לארץ ישראל, לקברו בבית החיים שומרי שבת בב"ב.

וראיתי מביאים שפעם ראה כמה בני תורה מתהלכים בשברון רוח בשולי הגיטו, אמר להם ראו את הגוי הזה, שהולך עם נשק, מדוע אינו יורה בנו, הרי בודאי שצמא לדם יהודי, אלא שהקב"ה שומר עלינו ומונע ממנו בכח מלהזיק, א"כ הרי אנו רואים בחוש השגחת השי"ת בכל רגע ורגע, אשר זה כל קיומינו, ועלינו לשמוח. וכל א' יראה לעשות חסד של אמת וילמד איזה דבר לעילוי נשמתו הטהורה.

מידי יום באים ארבינן עס שאות ופקלות, עז כל צרף שלא תבוא, כאפ כפאי אפתחנק כפי אכות אלוף. ואכיא מעט מה שכינן אלוף כימים פאחרונים.

בת בוגרת רצתה קבלה כדי לזכות כבר לבנות בית בישראל, ושאל רבינו במי מדובר, אח"כ חשב מעט, ואמר "כיבוד אב ואם..."

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסימ קרליץ** שליט"א
גליון מס' 105 • תרומה תשע"ו

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

אסיפת כספי צדקה בשעת תלמוד תורה דרבים

בשו"ע יו"ד (סי' רמ"ו סעי' י"ח) כתב, תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים, לא יפסיק תלמודו, ואם לא יעשה המצוה ויחזור לתורתו, עכ"ל.
והנה בזמנינו מצאו להם העניים עצה לאסוף כספים ע"י שבאים לישיבות ולכוללים בזמן הסדרים שיושבים עשרות ומאות לומדים ומפסיקים אותם מלימודם כדי לקיים מצות צדקה. ונראה פשוט שאין היתר לעני להפסיק מתלמוד תורה דרבים, ואף הציבור הלומדים אין להם להפסיק מתלמודם כדי ליתן צדקה, אף שהעני כרגע עומד לפני לומד יחיד הלומד הזה הלא נתחייב במצות צדקה, ובלא תעשה שאסור להעלים עיניו ממנו שנא' לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידיך, מ"מ אין לו ליתן, והטעם כיון שבסך הכל נגרם ביטול תלמוד תורה דרבים במקום שהעני יכול לבוא בזמן אחר שאין בו ביטול תורה דרבים, מן הראוי ליתן להעניים רק בזמן שאין בו ביטול תורה דרבים, ובפרט שישנם עניים שהם ספק עניים. וכאן המקום לציין, שאחד מתקנות הכולל [כולל חזו"א] הוא שאין לגבאי צדקה לאסוף צדקה בכולל בשעות הסדרים.

אסיפת כספים בזמן לוויה

סיפר רבינו שליט"א לבנו הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א, שכאשר היו בהלוית הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שהתקיים בעיה"ק ירושלים בשושן פורים, בהשתתפות אלפי רבבות ישראל, והספידוהו מספד גדול, וכנהוג היו גבאי צדקה שאספו שם כסף לצדקה וגם אספו בזמן ההספדים לצורך מתנות לאביונים וזה מצות היום, רבינו שליט"א לא היה נוחא ליה ליתן צדקה בזמן ההספד, באמרו "הרי התירו להספיד כאן בפורים, אז באים להפריע באמצע ההספד", ובין הספד להספד נתן רבינו צדקה. (חוט שני יו"ט, ועוסק במצוה)

התורמים צריכים ללמוד הרבה מוסר!

שאלה: מצוי היום שעושים לכבוד התורמים למוסדות תורה מסיבה הקרויה 'דינר', ובמעמד זה משבחים את מי שתרום את הסכום הגבוה ביותר, כדי לעודד אחרים שיתרמו גם הם. האם זה דבר שראוי לעשותו?
תשובה: אכן דבר נכון לעשות כך, אך התורם עצמו צריך קודם להתחזק וללמוד הרבה 'מוסר', כדי לדעת שכל מה שמדברים עליו זה 'שטויות'. (הליכות שני)

חלוקת המלגות בכולל חזו"א ע"י רבינו

שח אחד האברכים החשובים מתלמידי רבינו בכולל חזו"א: בתקופה קודמת היה רבינו בעצמו מתעסק בחלוקת המילגות, מידי שבועיים היתה מתקיימת החלוקה, וכפי ההמלצה שקיבל רבינו מהגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל, כדי שהכסף לא יתבזבז...
רבינו היה יושב עם הרבנית ע"ה ויחד היו מסדרים את החשבונות עד השעות הקטנות של הלילה.
כשהיה רבינו מחלק בידי האברכים, היינו מרגישים שאין הוא עושה טובה עמנו אלא אנו עושים טובה עמו... זאת היתה הרגשה.
לא היה מושג של הורדות על שמירת סדרים, אך רבינו היה מידי פעם מזכיר שמכיון שצריך לקבוע עיתים לתורה, לכן אם קבעו שזמן הלימוד הוא מ-9.00 עד 1.00 אז צריך לשמור על זה.
ומאידך, עם כל הרכות שהיה רבינו משדר, כשצריך, היה יודע גם לנהוג בתקיפות, וכשהיה מזהה אברך שמזלזל בשמירת סדרים היה מוריד מהמלגה. (מבעל 'הליכות שני')

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח)

בחיוב לבנות בית כנסת

בתוספתא (פי"א מהל' תפילה הל' א') איתא, כופין בני העיר זה את זה לקנות להן בית הכנסת ספר תורה נביאים וכתובים.
א. בזמנינו שנתוספו שכונות חדשות לעיר, יש לדון בחיוב בנין בית הכנסת, אם יש בית הכנסת שיש בו מקום להחזיק את כל בני העיר אלא שהוא רחוק ממקומם, אם יש חיוב לבנות בית הכנסת קרוב למקום מושבם.

ואם אין בית הכנסת מכיל את כל בני העיר, צ"ע אם כל בני העיר חייבים להשתתף עימם בבנין בית הכנסת. וי"ל דכיון שהסיבה שאין מקום לכולם בבית הכנסת באה על ידי התחדשות (התרחבות) השכונה אין בני העיר מחוייבים שהם שהם בנו כבר פעם בית הכנסת.

ב. על נידון בית הכנסת בשכונה מסויימת, שהתושבים שקנו את הדירות שילמו אחוז מסויים מבנין בית הכנסת, הוא טענה שלא ימכרו מקומות בבית הכנסת להמתגוררים מחוץ לקריה כל זמן שחסר מקומות להתושבים, אבל מקומות שנשארו בבית הכנסת אמאי לא ימכרו. (חוט שני, הל' ביהכ"נ)

גובה בית הכנסת

איתא בתוספתא (פ"ג דמס' מגילה הל' י"ד) אין בונין אותו אלא בגובהה של עיר שנאמר בראש הומיות תקרא. ובמס' שבת (י"א.) איתא, כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר לרומם את בית אלוקינו ולהעמיד את חרבותיו.

גובה בית הכנסת שצריך להיות גבוה משאר בתים, מבואר דלאו דוקא הבנין עצמו יהיה גבוה אלא אפילו אם הוא בנוי במקום גבוה. וכן נמי גובה בית הכנסת סגי במה שקצה העליון של הבנין גבוה, וכגון מעקה של הגג – שהוא צורה של חלק מן הבנין – הוא יהא גבוה משאר בתים.

והיחס של גובה בית הכנסת לשאר הבתים, אינו גובה הסופי של שאר הבתים אלא מקום השימוש בשאר הבתים, שהוא לא יהא גבוה מעל גבוה הסופי של בנין בית הכנסת, ועל כן מגדלים שאין משתמשים שם לא איכפת לן. וכן גגות הבתים שאין משתמשים שם לא איכפת לן. וק"ו מזה שאין להשתמש בגג בית הכנסת גופיה.

ויש עדיין לדון האם גובה בית הכנסת הוא ענין שבית הכנסת יהא מכובד ע"י גובהו, או שלא ישתמש מעל גובה בית הכנסת. ובזה תלוי הנידון דכשיש בלא"ה גויים המגביהים בתיהם, וכן בזמנינו אנשים שלא ישמעו לנו, האם צריך הישראל לראות שלא יהא ביתו גבוה יותר. ועיין במ"ב (סק"ה) שכתב, ויש מקומות שאין נזהרין בזה, וכתבו האחרונים שהטעם דכיון דיש שם הרבה בתי עו"ג שגבוהים מבתי הכנסת אם כן בלא"ה ליכא היכרא לבית הכנסת, ומ"מ ראוי לכתחילה ליזהר בזה בכל מה דאפשר כי בגמ' החמירו מאוד על זה, עיי"ש. (שם)

להכניס להיכל של בית הכנסת מיטותיהם של מייסדי המוסדות

סיפר לי הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א, שהתבקש פעם לבוא להספיד בהלוויתו של נדיב אחד – שבזכות תרומתו העצומה הוקמה פה בבני ברק ישיבה לתפארת, וכמובן – שמשום יקרא דאורייתא – נענה בחיוב לבקשה זו, אולם כשהגיע למקום ההלוויה ראה שההספידים מתקיימים בתוך היכל הישיבה – אחר שאורנו של הנפטר הדגול ז"ל גם הוכנס והונח שם, ומשום כך **כדי שלא יאמרו שהדבר נעשה על פי הוראתו או הסכמתו** נשאר והמתין מחוץ לבנין הישיבה עד לצאת ההלוויה – בלא להספיד כלל את הנפטר הנדיב החשוב ז"ל. (הרב ד.י. צבי רבינוביץ, רב ור"מ דק"ק ביאלא משכן יחיאל, קובץ אור ישראל)

*

בהזדמנות, כשדברו עם רבנו על אודות הגאון רבי רפאל ברוך טולדנו זצ"ל, אמר רבנו: "אנחנו צריכים ללמוד מהספרדים! הספרדים לומדים מהאשכנזים את הדברים הטובים שבהם, אך גם אנחנו צריכים ללמוד מהם! לדוגמא, יש ללמוד מהם כיצד הם נזהרים מאוד בכבוד בית הכנסת וקדושתו". (הליכות שני)

ועשו ארון עצי שטים וצפית אתו זהב, מבית ומחוץ תצפנו (כה, יא)

מכאן שכל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם (יומא ע"ב ע"ב)

ללמד לתלמיד שאינו הגון

בשו"ע (סי' רמ"ו סעי' ז') כתב, אין מלמדין תורה לתלמיד שאינו הגון, אלא מחזירים אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה, ובדוקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדים אותו. ע"כ. והוא ממסכת חולין (קל"ג.) דגרסינן שם, אמר רב יהודה אמר רב, כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנום וכו', אמר רב זירא אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקוליס, עיי"ש.

ובמס' ברכות (כח.) מסופר שהמליכו את ר' אליעזר בן עזריה, תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי, עיי"ש.

ברמב"ם ובשו"ע נפסק דאסור ללמד תורה לתלמיד שאינו הגון, ועל כרחק צריך לומר דבאינו הגון כו"ע מודו, ונחלקו במס' ברכות הנ"ל בסתם כמה צריך לבדוק, ובזה לא קיי"ל לאסור.

ללמד תורה למי שאינו שומר מצוות, שייך היתר אם חושבים שיחזירוהו למוטב, אבל בלאו הכי לא, וכדין תלמיד שאינו הגון, ואף בזה יש להציב גדרים.

וללמד תורה למי שעדיין לא חזר בתשובה, וממילא הוא לא בירך ברכת התורה, אין בזה איסור שמכשילו שלומד בלא לברך, מפני שהלימוד עמו הוא כדי להחזירו למוטב, ולפקוח את עיניו, ואין זה מיקרי מכשול לפני עור. (חוט שני, הל' ת"ת)

גליון זה יוצא לרפואת הרב מיכאל בן רבקה לרפו"ש בתוך שאר חולי ישראל

◀ לתרומות להחזקת העלון או לתגובות והערות: טלפון 072-2164413 פקס 072-2164414 ▶

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים" תרומה. גליון מס' 50

בס"ד

"דבקות"

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכְנָתִי בְּתוֹכָם (כה, ח). וְשָׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיטִיתִי לָהֶם לְאֻלָּקִים (כט, מה).

רבנו (שם עולם ח"ב פ"ה, חומת הדת פ"ח) מביא מדברי חז"ל, שאמרו 'בתוכם ממש', וכוונתם שמדויק מלשון הפסוקים הנ"ל, שהקב"ה שוכן ממש בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל. שהרי הקב"ה חושק לאהוב את עם ישראל, בזכות אבותינו הקדושים, ולהשרות את אור שכינתו על נפשותינו, ולכן ציוונו לבנות לו בית מקדש, בכדי שיהיה מה שיקשר בין אור השכינה לאדם המגושם. זו מטרת המשכן ובית המקדש, להשרות השכינה על הכלל, על כל כלל ישראל יחד. אולם, יש אפשרות להשראת השכינה באופן פרטי, כשכל יחיד בונה לעצמו כעין בית מקדש פרטי. בשירת הים אמרו בני ישראל (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו", ותירגם אונקלוס 'דין אלקי ואבני ליה מקדש', ופירש רבנו שכוונתם היתה כל אחד באופן פרטי כלפי עצמו. המקדש הכללי נבנה ע"י תרומת כל בני ישראל, כמבואר בפרשתנו, והמקדש הפרטי נבנה ע"י לימוד התורה, שבשעה שהאדם לומד הרי הוא מכין עצמו להשראת השכינה.

ענין השראת השכינה על בני אדם הוא מופלא ותמוה. הרי הקב"ה קדוש ונורא הוא, ואף הנפש הרוחנית של האדם נחשבת כדבר גשמי וחומרי ביחס לקדושתו, ואם כן יפלא כיצד יכולה שכינת קודשו להדבק בבני אדם חומריים, כשהם שני דברים מנוגדים לגמרי, גשמי ורוחני. אלא, שהקב"ה ברא אמצעים שבכוחם לקשר ולחבר בין הרוחני והגשמי. דוגמא לדבר, האדם מורכב מבשר ודם ונפש רוחנית השורה על הדם, ויש להבין כיצד הנפש הרוחנית דבוקה בדם האדם החומרי. ופירש בספר ברית אברהם [לבעל החיי אדם], שיש דבר אמצעי המקשר ביניהם והוא הנקרא 'גוף', ועניינו כח ההרגש שיש לאדם שהוא כח אמצעי גשמי-רוחני, והוא שורה על הדם ועליו שורה הנפש.

כן הדבר בהשראת השכינה. הקב"ה ברא אמצעים רוחניים-גשמיים, שעל ידם יוכל האדם הגשמי להידבק בשכינה הרוחנית. זה ענין המשכן ובית המקדש, שהוא בית ומקום קדוש אמצעי להשראת השכינה על הכלל. השראת השכינה על הפרט נעשית על ידי לימוד התורה והדבקות בה. הקב"ה נתן לנו את תורתו הקדושה, שהיא האמצעי המקשר בין הקב"ה לנפש האדם. וציוונו לדבוק בה, בכדי שאור שכינתו השרוי על התורה יוכל להדבק בנפשותינו. וממילא יתקיים "ושכנתי בתוך בני ישראל". וזה ביאור דברי חז"ל (זהר ח"ג עג, א) 'אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא', שעל ידי התורה וישראל והקב"ה דבוקים יחד, עד שנחשבים לאחד.

אמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פ"י), 'כל מי שמתחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעין אותו מן השמים ואומר לו כך אמר הקב"ה בני בנה לי בית המדרש ששכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא'. נמצא, שעל ידי שהאדם לומד תורה בעולם הזה, נבנה היכל קדוש בעולם הבא. וככל שהאדם לומד יותר כך ההיכל שלם יותר, וככל שכוונתו לשם שמים כך היכל זה מושלם יותר ונאה יותר. מה גדולה שמחתו של הבונה בית לשכינתו ית'. אשרי מי שזוכה לכך שהבנין יעמוד בשלימותו מכל חלקי התורה, ויהיה משובלל בהודו והדרו מכוונה טהורה לשמו ית'.

אורחות חיים במחיצת רבינו. סיפר לי הרב מלונא שליט"א, שבעיניו ראה איך שמר אבא חשב עם משולח אחד, חשבון הספרים, ולפי החשבון נשאר ביד המשולח כמה מאות רובל, ואמתלא שלו היתה כי אשתו בעוכריו, כי היא אשה ארורה ורגזנית וקץ בחייו בשבילה. וכשנסע והתפרד מאבא לדרכו ראה הרב כי מר אבא ימהר אל העגלה שיושב בה המשולח ודבר-מה תחת בגדו, וכשניגש אליו, ראהו שתוחב לו מטפחת של נשים (=פאטשיילע') ואמר לו: "הא לכם מתנה בעד זוגתכם הרגזנית, ולא תמרר את חייכם".

דוגמא מדרכי אבי

לע"נ ידידינו היקר אהוב למקום ואהוב לבריות. הרב מרדכי מירון זצ"ל

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

פרשת תרומה

ויקחו לי תרומה. על כל אחד מישראל מגלילותינו מוטל לחייב את עצמו לשלם תרומה שנתית להחזקת הישיבות. מי שהיכולת בידו עליו לתת יותר, כפי אשר ברכו ה'. הרבנים ושאר בעלי התורה, הנמצאים בכל עיר ועיר, מחויבים לנסוע לעיירות הסמוכות, לכל הפחות שתי שבועות בשנה, בלי לקבץ את כסף התרומה הנ"ל, ולעורר את לבב אחינו בני ישראל ולזרזם למצות חיזוק התורה.

(מכתבי הרב 'חפץ חיים')

הנני מבקש ומחלה מאחינו בני ישראל הגדולים עם הקטנים, לשמוע ולשים לב לחפצי האחרון זה, לשמור את נר תורתנו הקדושה, ההולך ומאיר בבתי הישיבות הקדושות. ערומים נותרנו, את הכל עשקו ממנו, אבל נשמת חיים אשר נפח ה' באפנו - היא תורתנו הקדושה - עוד ערה חיה וקיימה. ארון ה' לא נשבה, והוא הולך עמכם להושיע אתכם מכל אויביכם. שמו אותו שמירה מעולה, שמרוהו כבבת עינכם. קומו כולכם כאיש אחד לעזרת ארון ה' העומד בבתי הישיבות הקדושות, לעזרת ה' בגיבורים. תנו כבוד לד' ולתורתו, הרימו כל אחד ואחד תרומה כפי כוחו וכפי מיסת ידו אשר ברכו ה'.

ואנכי הנני עומד בתפילה בעד המתנדבים, אנא ה' הושיעה את עמך אשר פדית, ואל תתן נחלתך לחרפה. הִנֵּה נא עם הבאים לעזרת תורתנו הקדושה הכרוכה ומונחת בקרן זוית, לברכם ולהצליחם בכל פינה שהמה פונים, הן בגוף הן בנפש. ברכם, טהרם, רחמם, צדקתך תמיד גמלם. טרם יקראו ואתה תענה. ובזכות החזקת התורה, יברך ה' את כולם, אותם ואת בניהם בכל ענייניהם בכתיבה וחתומה טובה לשנת חיים ושלוש, כחפצם, חפץ הצעיר שבכהונה. ישראל מאיר הכהן.

(שם)

לא להפציר בנותן. השתדל תמיד להבליט בייחוד את גודל הזכות של התורם לשיבה, ולא הפליג בנחיצות החזקת בני הישיבה. וכה אמר לנדיב אחד בעיר גראדנע, כשהלה נשאל להרים תרומה ליועד הישיבות: "מכיוון שהקב"ה עזר לכבודו, על כבודו לדעת איך ובאיזה אופן להיעזר". וכה לימד דעת את העוסקים ביועד הישיבות, שאין מן הצורך להפציר בנותן; אם תהיה לו זכות, אז בטח יתן בעצמו.

הוא היה אומר: יותר ממה שהמחזיק עושה עם הלמדן, הלמדן עושה עם המחזיק, יען כי זה האחרון מרוויח בפרוטותיו חלק בנצחיות מתורתו של הבן-תורה, והעונש היותר גדול למחזיק, אם מוסדות התורה יחדלו מלקבל ממנו תמיכה.

(מעשי למלך עה"ת, פי ויחי)

אין מחסור ב'נותנים'. בעיקר דרושים תמיד 'לוקחים מתאימים', עסקנים ואנשי מעשה. אין התורה אומרת 'ויתנו לי תרומה', אלא 'ויקחו לי תרומה', שכן בעיקר זקוקים למי שיקח. "גדול המעשה יותר מן העושה" (ב"ב ט), מה טעם? ידוע, שערכה של מצוה נמדד לפי מדת ההתאמצות הדרושה בכדי להתגבר על היצה"ר; הלה מפעיל את כל התחבולות שבעולם, כדי שלא לאפשר לאדם לעשות מצוה. משאדם אוסף לצדקה, למשל, סך של מאה שקל בין מאה איש, משתדל היצה"ר בכל המאמצים למנוע זאת, אך תחת לפנות לכל אחד ממאת האנשים הנותנים לחוד, פונה הוא אל האחד שמשפיע על האחרים שיתנו צדקה, שכן בהסיחו את הלה מפעילות הצדקה ממילא לא תצא לפועל. נמצא שהמעשה, הוא לבדו מוכרח להתאמץ לנצח מדה של הסתה שהיצה"ר זקוק היה להפעילה נגד מאה איש, לפיכך שכרו של עסקן מסוג זה גדול עד כדי כך.

(ח"ח - חיינו ופעלו)

ועשו ארון עצי שיטים.

אנו מוצאים, כשאמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן, אמר לו על כל דבר ודבר "ועשית", ועל הארון אמר לו "ועשו ארון", למה? אלא שציווה הקב"ה לכל ישראל לעשותו, שלא יהיה לאחד מהם פתחון-פה על חבירו, לומר שאני נתתי הרבה בארון, לפיכך אני לומד הרבה, ואני יש לי בו יותר ממך, ואתה לא נתת בארון כלום, לפיכך אין לך חלק בתורה (תנחומא ויקהל ח).

התורה היא קנין עם ישראל כולו, וכמו הלומד כן המחזיק, יש לשניהם שכר טוב בעמלם, וכמו בארון ציווה הקב"ה לכל ישראל לעשותו, כן הדבר בתורה גופא, על כל אחד ואחד להחזיק במעוז התורה כפי יכולתו, ו"כבד את ה' מהונך", אל תקרי 'מהונך' אלא 'מחונך', וכברש"י (משלי ג, ט). כלומר, מכל מה שחנך ה', אם תוכל ללמוד בעצמך, או להחזיק בידי הלומדים, כמו יששכר וזבולון, תבוא על שכרך מנותן התורה.

דברינו אלו מפורשים הם בפי' הספורנו (כ"ה, כ"ב)
ע"פ ונועדתי לך שם ודברתי עמך, וז"ל: "כי בזה
שרתה שכינה, ותשרה בכל מקום אשר שם חכמי

איך מקימים ישיבה

בהספד על הגאון רבי שניאור קוטלר בכולל חזון איש הרחיב רבינו אודות הדרך להקמת ישיבה -

הנה כשנבוא להתבונן במעשיו של הגר"ש קוטלר זצ"ל, הלא תמוה הוא, אדם שמטבעו הוא שקט, בעל סבלנות, צנוע, איך היה בכוחו להקים ולבנות תורה באופן ובהיקף גדול כל כך, ובעה"י עשה והצליח, כפי שעניינו רואות כיום את מרכזי התורה המוקמים בארצות אמריקה ואת פירותיהן בשאר ארצות תבל, אשר אין בשכל אנוש להבין איך יש בכח אדם צעיר לבנות ולהקים מוסדות - תורה באופן ובצורה גדולה כ"כ.

אך כשנבוא לעיין בדברי חז"ל הק', נראה דברים אלו באופן הפוך. דווקא אלו הדברים הנראים לנו כחסרונות - הם הם המעלות לבנין תורה. לזכות לבנות ישיבה, אין זה קשור במרץ ובכשרונות. הרי זה בחינת של בנין המשכן, דבזמן שאין ביהמ"ק -

מקומות התורה הם בית מקדשינו. לבניין ביהמ"ק אין צורך בכשרונות, כמאמר חז"ל על הפסוק (שמות ל"ט, ל"ג) "ויביאו את המשכן אל משה". בצלאל ושאר חכמי לב עשו המשכן חלקים חלקים, אך כשבאו להקימו מצאו שאין ביכולתם. באו הם אצל משה והביאו לו חלקי המשכן. שאל משה רבינו את הקב"ה איך אפשר להקים את המשכן ע"י אדם. על כך ענה לו בורא עולם עסוק אתה בידך ונראה כמקימו והוא ניתקן וקם מאליו, וזהו שנאמר "הוקם המשכן" - הוקם מאליו. ממשיכים חז"ל ומלמדים אותנו: ולא תאמר במשכן בלבד, אלא אפילו בית עולמים, שאילולא שגזר הקב"ה על בניינו של מקדש, לא שלמה ולא כל ישראל היו בונים אותו. הנה שלמה המלך ע"ה, שחכמתו היתה כפי גודל החכמה שיש בכללות הבריאה, אעפ"כ אמרו חז"ל שלולא גזירתו של הקב"ה לא היה יכול להקים את המשכן, לא ע"י רכושו ולא ע"י מלכותו, ורק בגזירת מלכו של עולם זכה להקימו.

למען דעת

נדיבות לב

שמחת התורה

מעשה בבחור צעיר, יתום מאביו, שהיה ניגש מפעם לפעם אל רבינו זללה"ה לדבר עמו אודות דרך הלימוד. בהבחנתו אמר רבינו לר"מ שלו: חסרה לו השמחה, כי חסר לו בעיונה של תורה! צריך לחזק אצלו את העיון. רבינו התכוון לומר שאין צורך לחפש עבורו שום חיזוקים אחרים, וכי זהו החיזוק הכי גדול שאפשר לתת לו. כך עשינו, וראינו נפלאות עם בחור זה.

מעשה שהיה בבחור מסויים, יתום מאמו, שמשגיח הישיבה קלט שאינו יודע לקרוא, עקב בעיית דיסלקציה. שני אפשרויות עמוד על הפרק - האחת לשלחו למומחה הגר בירושלים אולם בכך יש חיסרון שנער צעיר יזדקק לנסוע לבדו ויסתובב ברחובות ירושלים. האפשרות השניה היתה לשלחו לאשה המשמשת כמורה מומחית לבעיות מעין אלו, שגרה ומטפלת בבני-ברק. יתכן שיש להעדיף טיפול אצל גבר מאשר טיפול אצל אשה (אף שהיא אשה מבוגרת, וגם לא היו בעיות של יחוד, צניעות וקדושה). לשאלה זו השיב רבינו זללה"ה כי עדיף שיטפל אצל האשה המומחית בבני ברק ולא יסתובב ברחובות ירושלים. רבינו הוסיף ונימק - הנה הנער צעיר לימים הוא, היתה לו ילדות קשה מאד, יתום הוא מאמו וכו', וטוב שילמד אצל אשה מבוגרת, שתוך כדי הטיפול אצלה הוא יקבל חמימות של אמא!

בפרשת השבוע למדים אנו אודות "כל אשר ידבנו ליבו". ידוע היה רבינו בנדיבות ליבו ובפתחון ליבו לכל פונה ומבקש. פעמים שנדיבות לב זו נלקחה בשיקול בהכרעות אותם הכריע רבינו בנושאים שונים ומגוונים. בעיקר ניכר היה הדבר כאשר נדרש רבינו להכריע בדברים הנוגעים לתלמידים יתומים שלמדו אצלו או שנשאל אודותם משיבות אחרות. נביא עלי גליון טיפה מן הים בענין זה.

עד כמה לקרב תלמיד יתום

נשאל רבינו - האם צריך לקרב בחור יתום שלועג ובז לכולם ומהיר חימה, הרי בחור זה סוחף אותי ללעוג על אחרים ועל כן אולי לנתק עמו היחסים. תשובה בכת"י: ודאי החובה עד כמה שאפשר לתת לאלו שהם נשברי לב יחס ורוח טובה, אבל אם ח"ו מרגישים שמקבלים מכאלו השפעה לא טובה ביר"ש ובמידות וביטול תורה - בזה הוא דאמרינן חייך קודמין

שירגיש כמו כולם

היה בחור, יתום מאביו, שרבינו זללה"ה היה מעיר לו בעת הצורך כמו שהיה מעיר לכולם, ובאו לומר לרבינו שאולי כדאי להתחשב במצבו של הבחור, יען כי יתום הוא. השיב להם: וכי איני יודע שהוא יתום? ודוקא משום כך אני מעיר לו במתכוון כדי לתת לו את ההרגשה שהוא כמו כולם, ואינו יוצא דופן!

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 82 תרומה תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויהם בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מעים, הצעות והערות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה אנו מגישים מאמר נפלא אודות המשכן והמשכן יבוא בשבוע הבא בעזר ה'.
ממשיכים עם סדרת מאמרי היהודי המקורי ובו עיקר היסודות שקיבלנו מרבינו להעמיד את יופי הסוגיא בכל הדרה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

השמיעה עדי הרבה מאוד מחוש המישוש וכן כתיב (משלי ט"ו ל') "שמועה טובה תדשן (גם) עצם", מחמת עדינות כח הענג השייך לחוש השמיעה, וכן הולכים הדברים מעלה מעלה עד אין שיעור, שיא הדקות של כלי תפיסה הוא מהות כח המשכיל, כי תענוג המושכלות המבטאים אותה עולה על כולנה, ועל כן, בעולם הבא ששם הוא רק חיי תענוג, נבחר כח זה דוקא לחיות חיי "או תתענג על ה'", (ישעיה' נ"ח י"ד) וכמ"ש (סופ"ב דברכות י"ז ע"א) העולם הבא אין בו אכילה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ופי' דאין בו אכילה וכו', דאין אלו כלים הראויים שם לאותו תענוג. במעשה בראשית היה גילוי **החכמה תבונה ודעת** בציור השכל המעשי ולא נתגלה אז עדיין כח ההשכלה לירד לעומק האמת ולהכירו [א.ה.ה. היינו להשיג מתוך הבריאה עצמה את העונג של להתענג על ה']. אבל במשכן היה גילוי השכל העיוני והוא נקרא השכל הנבדל וכשי"ת.

הארון אינו מן המידה

הנה קדש הקדשים היה מקום כפרה פעם אחת בשנה, וביום מיוחד בשנה יום שאינו שייך לעוה"ז אין בו אכילה וכו' כה"ג יכול להכנס למקום הזה לכפר, ואיתא בירושלמי (יומא פ"ה ה"ב) וכל אדם לא יהיה באהל מועד, אפילו מי שנאמר בהם ודמות פניהם פני אדם [היינו מלאכים]. והי' שם רק הכה"ג והשכינה ואין שם שום אמצעי, וביותר דבויקרא רבה (סוף פרשה כ"א) מוסיף להקשות וכהן גדול לאו אדם היה, אלא כדאמר רבי, פנחס כשהיה רוח"ק שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים ע"כ. והוא ביטול הגשמיות לגמרי, וכשהיה בבית קדשי הקדשים היה בהתפשטות הגשמיות לגמרי ולא היה בגדר אדם. צריך לבאר מדוע הכניסה לעבודה בקה"ק מחייבת מדרגת פרישה זו.

להבנת ענינו נקדים מ"ש מקום הארון אינו מן המדה. כי לפי המדות של קה"ק וכפי תפיסת

המשכן כבריאת שמים וארץ [ליל פרשת תרומה תשנ"ז]

בנית המשכן היתה למעשה בנית השמים וארץ במהדורא תנינא שהרי אמרו ז"ל [ברכות נ"ה ע"א] אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. וידיעה זו הכניס בבנין המשכן להיותו מהדורא תנינא כאמור. ועוד שהרי לומדים את מלאכות שבת מהמשכן ושבתה ממלאכות אלו היא עדות על שביתת הקב"ה ממלאכת שמים וארץ בשבת. מוכח שהמשכן הוא כבנין שמים וארץ דאם לא כן אין בשביתה ממלאכות המשכן עדות על שביתת מלאכת שמו"א. והנה כתיב [משלי ג' י"ט כ'] ה' **בחכמה** יסד ארץ כונן שמים **בתבונה**, **בדעתו** תהומות נבקעו ושמים ירעפו טל. היינו שלצורה החיצונית של הבריאה יש צורה פנימית הנקראת חכמת תבונה ודעת [א.ה.ה. כשם שבאדם יש את גופו החיצוני ואת כחות שכלו שהם בפנימיותו]. ובודאי שהיתה גם במשכן צורה פנימית זו [א.ה.ה. וכדי שיכניס זה למשכן מילא אותו ה' בג' אלו כמ"ש וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱ-לֹקִים **בחכמה ובתבונה ובדעת**] והוא ק"ו שהרי מלאכת מע"ב היתה עובדא דחול ועולם של חולין, ואילו המשכן היה כולו קדש וכולו מיוחד לעבודה, א"כ הרי בהכרח הוא שאותה צורה פנימית תהיה במשכן באופן נעלה יותר.

שכל המעשי ושכל העיוני

והנה במהלך השכל [א.ה.ה. היינו המהלך הפנימי הנ"ל של חכמה תבונה ודעת] ישנן ב' בחינות, השכל המעשי, והשכל העיוני. השכל המעשי הוא רק לצורך של הוצאת המעשה בפועל. והשכל העיוני, הוא תוקף כח ההשכלה להכנס למושכל להשיגו על בוריו, ואי"ז כלל נוגע למעשה, רק הכח להשכיל את האמת עצמו. [א.ה.ה. נביא מדברי רבינו בענין זה במק"א (סו"י וירא תשנ"ט) כח השכל יש לו ב' גוונים. א) שכל המעשי, פי' איך שהחכמה - שהיא הראשית - מסדרת סדר מעשי לכל, זוהי החכמה של מעשה בראשית, ובכל ו' ימי בראשית היא משמשת במהלך המעשה. ב) עצמות מהות כח המשכיל שלה, זהו כח ההשכלה בעדינותה, היינו האפשרות הנמצאת במציאות הבריאה להתענן בה, ורואים אנו כי כפי עדינות הכלי כך איכות התענוג הבא ממנו, לדוגמא יש לבני אדם תענוג מאכילה, ומכל מקום הם עצמם בעת שמעם נגינה ירגישו בו תענוג יותר עמוק וחריף, ומדוע! זהו משום שכלי

באמת קמיה ית"ש, אז בטלה כל ההדרגה, כי קמיה הכל אפס ממש. זהו "את השמים ואת הארץ אני מלא" בהשוואה ממש.

התורה, מלבוש לתפיסת "אני מלא"

גילוי זה ד"אני מלא" מתלבש בתורה. כנודע מאמרם ז"ל קב"ה ואורייתא חד. ואם כי הוא ית"ש נעלם מכל רעיון ורק הוא יודע אמיתותו, מ"מ יש לבוש שעל ידו מופיעה כלפי הבריאה האמת הנקראת "כולא קמיה כלא חשיבי" לפום שיעור תפיסת הבריאה. לבוש זה הוא תורה, וכמ"ש עוטה אור כשלמה (ואור היינו תורה כמ"ש "תורה אור"). התורה היתה אלפיים שנה לפני העולם וכמ"ש במדרשם עה"פ ואהיה שעשועים יום יום. ואין הפי' רק קדימה בזמן, אלא המצאותה באמיתות שהיא מופלאה ונעלמה ממחיצת הבריאה, ואין מחיצות הבריאה חוצצות בפניה כלל. ועל כן כשירדה לעולם בטלו כל המחיצות והישות של הבריאה בפניה. וכמ"ש חז"ל במד"ר שכל הבריאה נשתתקה בעת הופעת התורה על הר סיני. ועיין רש"י יתרו דהיה הגילוי הזה קיום הביקוש דרצוננו לראות את מלכנו. כאן התגלה החזון שהכל קמיה ית"ש בבחינת בטל ומבוטל.

ענין צמצום שכינתו בין ב' בדי ארון

וכתב הרמב"ן [ריש תרומה] שתפיסה זו נעתקה למשכן בבית קה"ק. זהו מ"ש במדרשם צמצום שכינתו בין ב' בדי ארון. פי' שאותו מראה של קמיה ית"ש, ומלא הכל בהשוואה א', עבר כאן למקום שבין בדי הארון. כי הלחות שהיו כאן היו העתקת מתן תורה דוקא. הם השכל הנבדל, העיוני, אשר האופי שלו הוא השגת האמת הגמור. זהו דכל אדם לא יהיה באותו המקום וכו' בקדש וכו' כי במהלך הקמיה ית"ש העומד להתגלות כאן, כולם כלא חשיבי. וגם מלאכים אין להם עמידה בזה.

אתה בסממניך ואני בכבודי סוד הצמצום

וזהו פירוש מ"ש במד"ר כשתמה משה כיצד יתכן צמצום גילוי השכינה במשכן הלא השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, השיב הקב"ה אתה בסממניך ואני בכבודי [א.ה. לשאלת רבים אין בנמצא כזה מדרש רק רבינו זצ"ל שילב ב' מדרשים יחדיו מד"ר נשא י"ב ג' ותרומה ל"ה ו']. ז"ס הצמצום שאף בגוון של סממנים (שהם גבוליים) יכולה להיכנס חיות זו ד"אני מלא" (שהוא אין סופי), כי כל יכול הוא ית"ש.

מקום כנפי הכרובים לא היה מקום לארון עצמו שם. ביאורו שהבריאה אכן מלאה חוקים, וכמ"ש את חוקותי תשמרו, חוקה חקתי וכו' ואנו חיים במסגרת חוקי עולם הגשם, וכפי חוקי עול הגשם לא יתכן שיכנס מדה של ה' במקום מדה של ד'. אבל הרי נמצאים למעלה עולמות מובדלים מכל גדרי הגשם ושם אין כלל חוקים אלו אלא חוקים אחרים לגמרי. על כן, בהופעת גילויי העולם הנבדל בתוך עולם הגשם אז מצדו גם ה' יכול להכנס אל מקום ד'. שהרי החוקים קבעו המציאות ולא להיפוך. הארון, הגם שמדידותיו היו מידות גשמיות מ"מ היה שייך אל השראה מעולם הנבדל על כן מקום הארון אינו מן המנין. סיבת הדבר הוא משום שהלחות שהיו מונחות בו היו הופעת עולם הנבדל. ועל כן המקום הכללי לזה נקרא קה"ק, נבדל ממש [א.ה. כוונתו שקודש פירושו נבדל וקודש הקדשים נבדל שבנבדל].

את השמים ואת הארץ אני מלא — כלא קמיה כלא חשיב

כתיב את השמים ואת הארץ אני מלא. הפירוש השטחי בזה הוא, שהרי כתיב ואתה מחיה את כולם. אין שום מציאות של חיים רק ממנו, על כן כל פרט מן המציאות הוא בטוי אל ההשגחה עליונה. אבל לפי' לא ראי הביטוי של פרט א' לחבירו כי כ"א והגוון שלו [א.ה. אם באנו לבאר שכוונת הפסוק "אני מלא" לתת בטוי לכך שהקב"ה מחיה את כולם נמצא שיש לכל אחד עכ"פ את גוון החיים הפרטיים שלו ואילו בפסוק "אני מלא" משמש שאין שום בטוי לפרטי המציאות, כנלענ"ד]. אבל הפי' העמוק בזה הוא, שהוא ית' מלא בהשוואה גמורה. על דרך משל, מלך גדול שיש לו ממשלה בהיקף עצום, כאשר נבחן את גילוי ממשלתו מצד הממשלה הכל בסדר מסודר להפליא, שר הפנים, שרי צבא למיניהם, החיילים למיניהם משרדים וכו' וכו'. ובהדרגה מתגלה בכל א' מאלו ציורי ממשלתו כל חד בפום שיעורא ידידה. וכל א' עם ערכו ומקומו לפי הדרגה זו. כל זה הוא שלא בפני המלך. אבל אם יכנסו כולם ביחד לחדר המלך פנימה אז תורגש אפסיותם מול המלך, ותורגש אז רק מציאותו בלבד והמציאות שלהם לא תורגש כלל, כמובן.

כן הוא כאן, מצד הבריאה היא מבחנת את עצמה תוך מהלך ד"אכן אתה ק"ל מסתתר", ואז יש הדרגה בהבריאה כנ"ל [א.ה. ישנם שרפים מלאכים אופנים כחות טבע וכו']. אבל בתפיסתו ית"ש, תפיסת האמת המחלטת שהכל הוא

הנפה"ח מביא [סוף שער ג' פרק ו'] שקריאת שמע נקרא יחודא עילאה ואמירת בשכמל"ו נקרא יחודא תתאה. ואמרו שבמשכן נתגלה היחודא עילאה דפסוק א' דק"ש כי הפסוק הראשון דק"ש צריך לכיין בו משורת הדין השם הוי"ה ככתיבתו לא בכינוי דאדנות, וכמבואר זה בפוסקים משום שכאן צריך לצייר יחודו ית"ש כפי שהוא קמיה דוקא. והשם הוי"ה, המיוחד אליו ית"ש ביותר, הוא ציור ה"קמיה" דוקא.

אהרון בבל יבא ואין משה בבל יבא — דרגת משה ונחנו מה, התפיסה ד"קמיה".

וזהו שאמרו ז"ל [ספרי אחרי מות פר' א'] עה"פ ואל יבא בבל עת אל הקדש וכו' אהרן הוא בבל יבא ואין משה בבל יבא. כי משה המיוחד הוא לתפיסה דיוח"ע, לצייר איך הוא "קמיה". וזהו ג"כ מ"ש עליו אשר היה שפל בעיניו יותר מהמצורע שדעתו שפלה עליו ביותר. והוא משום שידע והכיר שעל ידו התחדש מה שלא התחדש ע"י שום נפש זולתו והכיר זאת בהכרה ברורה

א.ה היינו שעל ידו ניתנה תורה לעולם], ואפ"ה היה כלום בעיניו כיון שחי בתמידות בתוך התפיסה איך הוא קמיה ית"ש. ושם הרי הוא בלי מהות, "ונחנו מה" (כנ"ל), אפסיות הכל נכח המלך עצמו).

ומתוך כ"ז יובן גם למה נכתבו הלוחות (כתיבת הקב"ה) על לוחות אבנים דוקא. שהרי התבאר שבלחות נמצאת העברת המתן דתורה דוקא. על כן, דוקא באבן הדוממת, שהוא החומר והכיסוי היותר עב בכל העולמות והיה צריך כביכול לחצוץ בפני גילוי כבודו, אך דוקא כאן התגלה החזון "דקמיה" להראות שאין יכולת לשום חציצה לעמוד בפניו. ונהפכו הלחות ל"אתה בסממניך" כלפי היחוד בהשואת כל. כאן הוי החכמה תבונה ודעת בציור שכל הנבדל דוקא. עד כאן דברנו ציור הדברים בעולם. אבל כבר ידוע מחז"ל שהעולם ונפש האדם מקבילים זל"ז. נציירו בנפש [בשבוע הבא אי"ה].

שורש מידת העצבות והעצה להמלט ממנה [קובץ ישורון כ"ד עמ' תקע"ו]

תוכן מידת העצבות הוא שלכל אדם יש שכל ישר אשר מושך אותו לטוב ולבחור באמת הניצחית. ומכח השכל הוא יודע להתבונן ולבדוק בכל מצב בו הוא נמצא מהו הטוב ומהו הרע ומה נדרש ממנו [אחרי ההרגל להשתעבד אל השכל אז מתחילים להבין בין אמת לשקר ואז יכולים לברור הדמיון ולרסן אותו תחת מושגי האמת (אגרות דעת ע"א)]. והעצבות פירושה שמכניס את עצמו למצב בו הוא נותן דרור לרגשותיו ודמיונו להשתלט עליו ועל שכלו ואז כבר אינו פועל כפי שהשכל מחייב ומבין. וע"כ העצבות נחשבת כפריקת עול מלכות שמים כי במצבו איננו יכול להבחין בין טוב לרע ולבחור בחיים האמיתיים מול חיי שעה [יסוד העצבות נטיה בנפש לפרוק עול מלכות שמים ועצבות הוא התירוץ לזה שאומר לעצמו שאינו יכול לעשות ועל כן פטור זהו השאול תחתית שיכול להגיע נפש האדם (אגרות דעת ע"ב)].

ועל כן אדם במצב של עצבות חשוב כמת כי כל מעלתו של החי הוא בכח הבחירה שניתנה בידו. וזהו תפקידו בזה העולם להשתמש בכח הבחירה לבחור בטובו למאוס ברע, והמת אינו יכול לבחור וע"כ כיון שמת האדם נעשה חפשי מהמצוות כי ניטל ממנו כח הבחירה. ונמצינו למדים לפי"ז שכאשר אדם בעצבות ונוטל מעצמו את כח הבחירה הרי הוא כמהפך עצמו מחי למת. וא"כ מחובתו של האדם להוציא את עצמו ממצב של עצבות. ולזה צריך לדעת בהקדם שורש המידה המגונה הזאת ממה היא נובעת.

ונראה שסיבת העצבות נובעת ממה שכל אחד בתחילת הזמן מגיע עם כחות ושמחה כולו מלא חשק לעלות ולהתעלות ובאמת הכל הולך אצלו על הצד הטוב ביותר וכל כולו מתמלא סיפוק ועונג בחושבו שכבר רכש לעצמו קנין וזה כבר חלק ממנו. ולאחר שעוברת תקופה וכבר איננו חש בלימוד כזה "גישמאק" כמו שהיה אז הוא נכנס לעצבות ונשבר כשרואה שאינו שווה באמת כמו שחשב. העצה לזה לדעת שמה שהיה בתחילת הזמן חשק ושמחה והיתה לו עריבות בלימוד זו סיעתא דשמיא מיוחדת שניתנה לו כדי שיכיר מהי מתיקות ונעימות התורה. וכך יוכל לשאוף להמשיך הלאה, אבל אין זה קנין שקנית אלא שמעכשיו חובתך להתמודד לבד.

ביאור הד' גלויות ויחוד הגלות האחרונה

כל תולדות העולם, עלית ונפילת ממלכות, אינו תלוי כלל במהלכים ההיסטוריים אותם יודעים לתאר חוקרי העיתים. אלא רצונו של הבורא יתברך להעמיד כאן מערכת מסודרת של ד' מלכויות מסובב שזו תעלה וזו תיפול בדיוק בזמן שתוכנן.

הד' מלכויות העמידו צורות שונות של שלטון אדם אשר ניסה לשעבד תחתיו בגזירות ושעבודי הגוף את העם היהודי, להסירו מתפקידו. קשיים אלו לא פגעו בעצם צורת היהודי. היהודי ידע מיהו יהודי וגם העולם ידע זאת היטב. מי שנטש את תפקידו כי לא עמד ביסורים, ובחר או הוכרח להשלים עם המציאות המכחישה שלטון מלכו של עולם ידע שהוא נוטש את היהדות, את העיקשות לחיות עפ"י האמת המוחלטת ולא על פי השקר הארעי.

בשלב האחרון של הגלות קם לו נסיון חדש. נסיון שלא ידעו אבותינו. **עיוות עצם צורת היהודי.** לא עוד מומר, כופר, בוגד, אפשר להמשיך להקרא יהודי ולא להיות קשור כלל בתכלית אותה יהדות. הרחוב החדש שעיצב הערב רב [תחתיו עוברים את השלב האחרון של הגלות אדום-הארכנו בזה בספר נפשו גחלים תלהט לסכם משנת רבינו שהאיר עינינו בפרשה זון נושב בערפנו, מנסה להסיט את ספינת היהדות מדרכה אשר התעצבה במשך אלפי שנות קיומה. זהו הקרב האחרון ממש. המסע הארוך והמפרך עומד בפני סיומו. עומדים אנו

להכנס לנמל היעד. השטן יודע שסיום המסע אומר בטולו הסופי. ולכן שלח את שלוחיו בנסיון האחרון למנוע את ההגעה ליעד. נשקו הוא טשטוש הדעת, בלבולים וספקות.

טשטוש מושגים

נמחיש את הענין בדוגמא. כאמור לעיל ניתן לסכם בקצור שהמאבק ניטש על קביעת דמותו של היהודי. לא כבגלויות האחרות בהן היה ברור גם לרודפי העם היהודי ובעיקר גם ליהודי "מיהו יהודי", בגלות זו מלחמת הערב רב היא להשכיח צורת היהודי המקורי. לערב בצורת היהודי גוונים חדשים וזרים כדי שירחק מדמות אבותיו המקורית.

אחת מהתחבולות הנוראות ביותר בהן השתמשו הערב רב הוא בהחדרת ביטויים חדשים להגדרת סוגים שונים של יהודים. תחבולה זו נוראה

משום שכמעט ולא מורגשת למרות השפעתה ההרסנית. מאז שישראל קיבלו תורה ידעו שיהודי הוא מי שאבותיו עמדו למרגלות הר סיני וקיבל שם על עצמו ועל זרעו אחריו את עול התורה [חלק משבושי הדור לחשוש ממילה זו "עול" שנראה כביכול כדבר מעיק ומכביד וכבר חדר בטוי חדש להקהות חריפות הבטוי, "נועם עול תורה ומצות" ואכמ"ל. מי שטעם טעם העול יודע שדווקא העול בכל משמעותו הוא עצם הנועם ולא צריך תוספות].

"זרמים ביהדות"

לא כל ישראל נמצאים באותה מדרגה רוחנית. תמיד היו דרגות שונות של קיום החובות המוטלות על כל יהודי. ומי שנכשל במלוי שליחותו ותפקידו היה נקרא שוגג, אנוס, מזיד, מומר לתאבון מומר להכעיס, אפיקורס וכד'. כולם מבטאים דרגות סטיה מקו ברור ומוסכם. אבל מעולם לא היה קיים בלקסיקון השפה היהודית סיווגים **המכשירים לכתחילה** סטיות מאורח החיים היהודי המקורי.

אבל כיום השתרשו בטוים שמטשטשים את כל המוסכמות. מי שמאוד מקפיד על קיום התורה כנתינתה בסיני, שהוא למעשה **דמות היהודי המקורי** קיבל כנוי חדש, יהודי חרדי או אורתודוקסי. מי שמתחסס בזלזול לקיום המצוות ואף מוחק חלק מהן מאורחות חייו נקרא כפי דרגת הקיצוצים מסורתי או מודרני או חרדי חדש, ואם עושה כן בצירוף שבוש ב"ג עיקרי האמונה נקרא רפורמי או ליברלי וכן הלאה. ומי שלא מקיים שום דבר נקרא בשם יהודי חילוני. כביכול עדיין יהודי לגיטימי אבל עם גוון אחר. מה שנקרא "זרמים ביהדות".

מיעוט הדמות

הפיכת היהדות לשלל זרמים לא רק עוקרת את חומרת הסטיות מחיי היהדות אלא משכיחה לגמרי את הרוממות והיחוד של עם ישראל. העם היהודי אינו עם של "דתיים" למיניהם כפי שמצוי בשאר האומות. אלא הוא הבריה התיכון לגלות יחודו ית', הוא אשר נועד למלא את "החלל" שנוצר במעשה בראשית בכבוד שמים. ידיעה זו ממלאת כל ישותו בכל תנועה שלו. בהבינו היותו מחבר שמים וארץ מעצם מציאותו [יתבאר בהמשך במאמר "אתה בסממניך"] נבדל הוא מרחק אינסופי משוכני עפר "בני העולם הזה".

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זעללה"ה

- פרשת תרומה תשע"ז -

תרמו ב' ספרים

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה וְגו' (כ"ה ב')

איתא בספר חסידים (סי' תשמ"ז) דהיו שני חסידים חולקים, מהו כשיש ב' ספרים שוים, אחד נדב איש חי, ואחד נדת מת, באיזה מהן עדיף ללמוד בו.

והכריע הספר חסידים, שעדיף שילמד בספר של המת. וכנראה הסברא, שהחי יכול להרבות לעצמו עוד מצוות, וכמו כן אינו נצרך כל כך לזכויות, משא"כ המת.

וכתב בהגהות מילי דחסידותא (על הספר חסידים שם, מהגאון מבוטשאטש) דאם החי צדיק יותר, יש להעדיף ללמוד בספרו, יותר מספר של המת.

וצריך ביאור טעמא. ויש לבאר דיש לו זכות קדימה. אך לפי זה אם החי כהן והמת ישראל, נמי נימא הכי.

ואולי טעמיה דכח הפועל בנפעל, ואם צדיק יותר, יהא יותר תועלת. ולא משמע כן.

כייפינ לתת צדקה

מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוֹתָם וְתָקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כ"ה ב')

הנה בתרומת המשכן לא כפאו לתת, אלא רק אשר ידבנו לבו, וכדפירש רש"י, דכולם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו.

אמנם כתב רש"י, דהיה תרומה להמשכן שהיו חייבים לתת, והיינו הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד.

וכעין זה מצאנו בגמרא בבא בתרא (ח' א') לענין מצוות צדקה לעניים, דאינו רק כאשר ידבנו לבו, אלא כייפינ לתת.

והנה בהאי דינא דצדקה, כתבו תוספות בחולין (ק"ב ב' ד"ה כל) דאע"פ דמפאת העשה לא כייפינ, דהרי איתא בגמרא חולין (שם) דכל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין שלמטה מזהרין עליה, ובצדקה הרי כתיב שכרה בצדה, דהא כתיב 'בגלל הדבר הזה יברכך', מכל מקום מפאת הלאו דצדקה, דלא תקפוץ ולא תאמץ, כייפינ.

והקשה בהגהות נחלת צבי (מבעל הפתחי תשובה, יו"ד סי' רמ"ה סע' ד') הרי כתב רש"י בחולין (שם ד"ה שמתן) דכל הא דלא כייפינ במצוה שמתן שכרה בצדה, היינו משום דבכל המצוות לא פירש הכתוב מתן שכרה וכאן פירש, ואם כן על כרחך בא הכתוב לומר שלא יכפנו, אלא אם לא יקיימנה זהו עונשו, שלא יקבל השכר.

ומעתה, למאי נפקא מינה בהא דכתיב מתן שכרה בצדקה, הא בלאו הכי יכפוו מפאת הלאו.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. גר תושב

הנה בדרך אמונה (פ"ז ממתנת עניים סק"ה) אייתי בשם מנחת חינוך (מצוה תע"ט) דהא דמצוה לתת צדקה לגר תושב, דמצווים להחיותו, מכל מקום איכא רק עשה, אבל אינו עובר עליו על הלאו דלא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך, דהתם כתיב אחיך.

נמצא דלתת לגר תושב לא כופין, ואם כן לפי זה נתיישב היטב קושיית נחלת צבי, דנפקא מינה בהא דכתיב מתן שכרה, שלא לכופו לתת לגר תושב.

ב. מחמת עין רעה ובפוחת וסוגר

תו כתב בדרך אמונה (פ"ז ממתנת עניים סק"ט) דלא תאמץ מיירי שאינו נותן לו מחמת עין רעה, ולא תקפוץ מיירי שפתח ידו וחוזר וקופצה וסוגרה. [ומקורו מהספרי פ' ראה פיסקא קט"ז, ובסמ"ג ל"ת רפ"ט].

והנה יש כלל, דכדי לומר דינא דעשה דוחה לא תעשה, צריך להיות בעידיניה, כלומר דכאשר עובר על הלאו מקיים את העשה, אבל אם עובר את הלאו לפני קיום העשה לא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ולכן אמרינן בגמרא ביצה (ח' ב') דלא אמרינן שיחפור עפר ביום טוב לכסות דם של עוף, מצד דעשה דכסוי הדם ידחה לאו דמלאכת יום טוב, דהרי עובר על הלאו לפני שמקיים את העשה.

ולפי זה יש לשאול, היאך הוה אמינא דלענין בנין בית המקדש בשבת אמרינן דעשה דוחה לא תעשה, הרי לא הוה בעידיניה, דהרי הלאו עובד מיד כשעושה מלאכה בשבת, אבל העשה אינו מקיים מיד, דהרי אם יבנה רק חצי בית מקדש אין לו מצוה.

ויש לעיין בהאי קושיא מכמה אנפי:

א. עשה דוחה לא תעשה רק בגמר הבנין

יש לומר דהא דבעינן קרא לבנין בית המקדש שאינו דוחה שבת, היינו דוקא על האבן האחרונה, כשהשאר היה כבר בנוי מערב שבת. וכמו כן יש לומר דאיירי באופן שנתקלקלה אבן אחת בלבד, וצריכים לתקנה, דבהני גווני בעשיית המלאכה נגמר הבנין.

ב. נעשה מצוה למפרע

תו יש ליישב, דאין הכי נמי בחצי בית מקדש אין מצוה, אבל כאשר יגמור את בית המקדש הכל מצוה, וגם האבן הראשונה נתקיימה בזה המצוה, ונעשה מצוה למפרע, אע"פ שברגע הראשון עדיין אין מצוה.

ג. כך כתב הר"ן לענין השבת אבידה

הנה מצאנו בפרק אלו מציאות (בבא מציעא ל' א') דהיה סלקא דעתין בגמרא דעשה דהשבת אבידה תדחה את הלאו של כהן בבית הקברות, ואם כן כהן יכנס לבית הקברות כדי לקחת משם אבידה להשיבו לבעליו, רק קמשמע לן קרא שאינו דוחה, דילפינן מיוהתעלמתי פעמים שאתה מתעלם.

וכתב הר"ן (בחי' ב"מ שם) שמקשים על זה, דאינו בעידיניה, ואפילו כשעומדת האבידה בפתח בית הקברות, שהרי הלאו דטומאה עובר מיד כשנכנס לבית הקברות, והעשה דהשבת אבידה אינו מקיים אלא אחר כך כשמחזיר האבידה לבעלים.

ותירץ הר"ן דהמצוה מתחילה מיד, וכשמחזיר לבעלים התקיימה למפרע, והביא ראיה ממילה בצרעת, דאמרינן דעשה דמילה דוחה לא תעשה דקציצת בהרתו, אע"פ שעד שלא גמר המילה לא עשה כלום, דהרי מל ולא פרע כאילו לא מל.

ובאמת צריך עיון דברי הר"ן, דנהי דהתחלת המצווה כשמגביה האבידה, אבל הרי כשמכניס היד נטמא מקודם לפני שמגביה. ונצטרך לומר דבעצם העיסוק כבר מתחיל המצוה.

ד. דעת נמוקי יוסף

הנה בנמוקי יוסף (שם ט"ז א' בדפי הר"ף) הביא לדברי הר"ן, אך כתב לחלוק על הר"ן, דבשלמא לענין מילה, כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה עצמה, משא"כ לענין השבת אבידה, עיקר גוף המצוה הוה השבה בבית הבעלים, והגבהת האבידה אינה מצוה כלל, ורק מכשירי מצוה, ודמי למכשירי שאר מצוות, כגון הא דלמצות נטילת לולב צריך לעקור הלולב מן הדקל, דמכל מקום עיקר המצוה הוה הנטילה. אך מודה הנימוקי יוסף דבגווני שהמצוה מתחילה, נעשית למפרע.

וסוגיין דכהן בבית הקברות, כתב הנימוקי יוסף דהגמרא יכלה לדחות דאינו בעידיניה, אלא בלאו הכי דחה דיש שם עשה ולא תעשה.

ה. דברי הגרע"א

הנה הגרע"א (ב"מ שם) כתב ליישב הגמרא גם לדעת הנמוקי יוסף, דאיירי בנאבד החפץ מיד שואל, והמשאיל מצא החפץ בבית הקברות, וממילא ברגע שהמשאיל מגביה את החפץ, הוה השבה ונפטר השואל מלשלם, ואם כן הוה בעידיניה.

אך הגרע"א דחה דחייב המשאיל למחול לשואל בכדי שלא יצטרך להיכנס. [דכי היכי דאם מוצא אבידת עצמו, צריך שיפסיד מעותיו מבלי לטמאות, הוא הדין בזה החפץ שהשאל לחבירו כשמוצא אותו, הדין נותן שיאמר אין רצוני ליטמא וליקח החפץ, בענין שהמניעה מצדו, ויפטר את השואל מתשלומים. ויש לדון בדבריו].

ולכן תירץ הגרע"א תירוץ אחר, דמשכחת לה בראובן שהפקיד חפץ אצל שמעון למשך שנה, ונאבד החפץ משמעון באונס באופן שפטור מלשלם, ותוך השנה מצא שמעון החפץ, דבמה שנוטל שמעון החפץ תיכף כשבא החפץ לידו מקיים מצות השבה, והוה בעידיניה, כיון דהוה שומר הבעלים וידו כיד הבעלים ולא כלתה שמירתו.

ה. דרך דרוש

[כתבו רבינו במכתב לשבת התאחדות דישיבת טשעבין, פרשת תרומה תשע"א] עכ"פ מתבאר מן האמור דכשהמצוה נעשית למפרע חייל מהרגע הראשון, ובוה מתורץ הקושיא מבית המקדש.

וזה לימוד לכל אחד מאיתנו שצריך לבנות את בית המקדש של עצמו, שכל שורה של גמרא רש"י ותוספות ורבותינו, אנחנו לא מרגישים שבנינו את עצמינו, אין הדבר כן, אלא אחר כך מתברר למפרע שכל לימוד נעשה בנין בית המקדש למפרע, ובוה מתורץ שהיה דוחה שבת.

ובזה אפשר לומר בדרך דרוש, דהנה אמרינן במשנה באבות (פ"ה משנה כ"ב) בן בג בג אומר, הפוך בה והפוך בה דכולה בה, דהיינו כל היפוך כל שהוא כולה בה.

והנה אשכחן עוד הלכות שאומר בן בג בג, דהנה אמרינן בגמרא בבא קמא (כ"ז ב') בן בג בג אומר, אל תיכנס לחצר חבך לטול את שלך שלא ברשות, שמא תראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל.

והיינו נמי הפוך בה, ואע"פ שהמפורסם מונע ממנו לבנות את בית המקדש, ואומר עוד חצי שעה לישון, אינו כן, ואפילו על חפץ הקהה את שיניו ותקח.

עוד אשכחן בגמרא קדושין (י' ב') דדעת בן בג בג שדבר תורה ארוסה אוכלת בתרומה כשנתארסה לכהן, אע"פ שעדיין לא נשואה, אך כבר מתחיל הקשר עם הכהן ואוכלת בתרומה, והיינו הפוך בה והפוך בה דכולא בה.

נמצא דבג המאמרים של בן בג בג הם בחדא, ד' יעזרינו ונהפוך בה דכולא בה וסיב ובלה בה ומינה לא תזוע לנו לכל ישראל.

שנים שעשאוה

וְצִקְתָּ לוֹ אֶרְבַּע טִבְעֹת זָהָב וְנִתְּתָה עַל אֶרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשָׁתִי טִבְעֹת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשָׁתִי טִבְעֹת עַל צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית (כ"ה י"ב)

איתא בקרא ד' טבעות הארון, ודעת רש"י, דהטבעות היו למעלה, בזויות העליונות סמוך לכפורת, ופעמותיו היינו זויותיו. ודעת רמב"ן, דהטבעות היו למטה, בזויות התחתונות סמוכים למושב הארון, ופעמותיו היינו מלשון צעדים, והיינו פסיעות הכהנים הנושאים הארון.

ותמה הרא"ש (מובא בפירוש הטור עה"ת) על הרמב"ן מהא דמבואר בסוגיא בשבת (צ"ז א') דכשנשאו הארון, היה הארון תילתא למעלה, ותרי תילתי למטה, נמצא שהיו הטבעות בתחילת שליש העליון.

והארון היה אורכו לרוחב, ושני אנשים לפניו ושני אנשים לאחוריו, ועמדו זה בצד זה, והגביהו על כתף החיצונה של כל אחד, כמבואר כל זה בגמרא מנחות (צ"ח א' - ב').

ויש להקשות היאך קיימו המצוה דנשיאת הארון, הרי היה שנים שעשאוה, וכדלהלן:

א. פלוגתא תנאי בשנים שעשאוה

הנה לענין שנים שעשאו באיסורים, נחלקו תנאי (שבת צ"ב ב'), איכא דסברי דלעולם פטורים, בין בזה יכול וזה יכול, ובין בזה אינו יכול וזה אינו יכול.

ואיכא דמחלקי בין זה יכול וזה יכול דשניהם פטורים, ובין זה אינו יכול וזה אינו יכול דשניהם חייבים, והכי קיימא לן.

וזה גם לענין קבלת טומאה, כגון בשוכב על שני קרשים, וכל קרש לחוד יכול להחזיקו, (כמבואר בגמרא שם צ"ג א').

[ובמקור חיים (לנתיבות המשפט על הל' פסח, בסוף הספר בהגהות וקצת ביאורים סי' רס"ו) סבירא ליה דשנים שעשו הוה פטור רק מקרבן, אבל איסור תורה איכא, וצריך עיון מהנ"ל, דחזינן דילפינן שנים שעשאוהו גם לענין מדרס. עוד הביא בבאר יצחק (סי' י"ד) דהפני יהושע (שבת צ"ג א') כתב דרק בשבת שנים שעשאוה פטורים. וגם זה יקשה ממדרס.]

ב. לענין מצוות

והנה יש לדון לענין שנים שעשאוה במצוות, כגון שנים שמגביהים לולב, [כגון בחול המועד, דלא בעינן לכס], מי אמרינן דתליא בפלוגתא הנ"ל באיסורין, או דילמא שאני לענין מצוות, דגם בשנים שעשאוה חשיב קיום מצוה. [ודן בזה בתשובות חתם סופר (ליקוטי תשובות לונדון תשכ"ה סי' ל"א, עיין שם שכתב דישאל ונכרי שמלו המילה כשירה) ובתשובות

להורות נתן (ח"א סי' ד').

ג. לענין נשיאת הארון

מעתה להצד הראשון הנ"ל, יש לעיין בנשיאת הארון שנשאוהו ארבע כהנים, ויש לשאול בבי' אופנים,

חדא, אף לדידין דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים, אך הרי כשיש שלשה, שמהם שנים יכולים, כתב בזרע אמת אמת (להגאון רבי ישמעאל הכהן ממדונא, ח"א סי' מ"ד) ובהגרע"א (גליון הרמב"ם פ"א מהל' שבת ה"ט"ז) דבזה כל אחד פטור, דהוה ליה איהו זה אינו יכול ואידך תרי הוה ליה יכול, וקיימא לן דיכול ואינו יכול האינו יכול הוה ליה מסייע שאין בו ממש, ואם כן נימא דבהני ד' הנושאים את הארון, היה סגי בג'. אבל יש לדחות דבאמת לא היה אפשר לנשאו בשלושה.

ד. למאן דאמר זה אינו יכול וזה אינו יכול פטורים

אבל אכתי יש לעיין, דכד נימא דמצוות ואיסורין דמי להדדי, השתא לתנא דסבירא ליה דזה אינו יכול וזה אינו יכול נמי פטורים, אם כן במצוות נמי יהיו פטורים, ואם כן בנשיאת הארון נמי. [וכן בלקיחת האיברים למזבח].

והרי לנשיאת הארון בעינן כהנים, ואם כן בנשאו זרים אכתי לא ליחייבו, דהוה ליה זה אינו יכול וזה אינו יכול, ואם כן גם המצוה היאך תתקיים, וכל זה צריך תלמוד, ואולי נימא דשאני התם דמצוותו בכך.

עוד נידונים בענין הנ"ל

הנה בחקירה הנ"ל, אם גם במצוות פטורים בשנים שעשאוה, יש לדון בכמה אנפי:

א. קרבנות ומילה בשנים שעשאוה

הנה יש להקשות אמאי מילה וקרבנות דוחין שבת, הרי יכול לעשותו בלי שידחה שבת, והיינו על ידי שנים שעשאוה.

ובברכת שמעון (למסכת פסחים בהערות על הדף אות ל') נקט כהצד הראשון הנ"ל, דאין לחלק בין מצוות ואיסורין, ובזה תירץ הקושיה הנ"ל, דהרי אם יעשהו בשנים, אם כן גם המצוה לא תתקיים.

[והעירו דלפי זה בשנים שמלו הוה ליה כנימול על ידי נכרי, ואם כן תיקשי בשנים ששחטו והבהמה חולין, אמאי הוה שחיטה כשירה, אלא אם כן נימא דרק לענין קיום המצוה אמרינן לה, אך לא אמרינן דאף אחד לא עשאה].

אמנם בבאר יצחק (או"ח סי' י"ד) הקשה האי קושיא, והיינו משום דסבירא ליה כהצד הראשון, דחלוק מצוות מאיסורים, ובמצוות חשיב קיום גם בשנים שעשאוה. ותירץ דכיון דאהני הא שנים לענין קיום המצוה, שוב אהני נמי דחשיבא מלאכה.

ב. בנין בית המקדש אינו דוחה שבת

הנה אמרינן בגמרא יבמות (ו' א') דסלקא דעתך דבנין בית המקדש דוחה שבת, משום דעשה דבנין בית המקדש דוחה הלא תעשה דמלאכת שבת, וקא משמע לן קרא דאינו דוחה.

ולכאורה קשה, הא אפשר לקיים שניהם, שיבנו בשנים שעשאוה, וזה יכול וזה יכול, וליכא חילול שבת.

וכך הקשה בבאר יצחק (שם), ומיישב כהנ"ל, דכיון דאהני הא שנים לענין קיום המצוה, שוב אהני נמי דחשיבא מלאכה.

ג. הוכחת הברכת שמעון מגמרא בפסחים

בברכת שמעון (שם) מביא דהקשה בהגהות מהרש"ם בשם ספר יד דוד, דהנה איתא בגמרא בפסחים (ה' א') דר' עקיבא הוכיח דתשבייתו הוה מערב יום טוב, דאין לומר דתשבייתו הוה ביום טוב, דהא אסור לעשות מלאכת הבערה ביום טוב, ותיקשי, אימא דיקיים תשבייתו ביום טוב ובכל זאת לא יהא מלאכה, והיינו דיעשה על ידי שנים, באופן דזה יכול וזה יכול.

ותירץ הברכת שמעון כהנ"ל, דבשנים שעשאוה, כשם דליכא עבירה, הכי נמי ליכא קיום מצוה, וכמו דחזינן דגם לגבי מדרס בזה יכול וזה יכול אינו נטמא.

ד. לענין מצות נטילת לולב

לאור הצד הראשון הנ"ל, דמצוות דמי לאיסורין, אם כן שנים שהגביהו לולב לא יצאו. ואם הלולב כבד, יצאו, דהוה ליה זה אינו יכול וזה אינו יכול. ובמסופקים אם כבד או קל, הוה ליה ספיקא דרבנן, כיון דאיירי דוקא בחול המועד, משא"כ ביום הראשון, בין כך אינו יוצא

בלולב של השני, דהא בעינן לכס. אך משכחת לן גם ביום הראשון, בשותפין ובמחזיקים ביחד ויוצאים זה אחר זה.

אך אם אחד נוגע בצד אחד והשני בצד שני והגביהו, בזה שפיר דמי, אף אם הלולב אינו כבד, דחשיבא זה אינו יכול וזה אינו יכול, לפי מה שכתבו תוספות בשבת (צ"ג א' ד"ה אמר) דהא דפטורין בזה יכול וזה יכול, היינו דוקא בגוונא דכל אחד יכול לקחת המשא בעצמו, לא רק מצד הכובד, אלא גם מצד אופן נשיאתו, משא"כ אם נושאים המשא בענין זה שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לבדו, אף בדבר שאינו כבד, אזלינן בתר פעולתם השתא, וחשיבא זה אינו יכול וזה אינו יכול, דמה לנו לכחו כיון דהשתא אינו יכול לנושאה.

ה. פיקוח נפש

ובאמת יש להבין בכל פיקוח נפש, כגון לחמם מים לילודת או להדליק נר וכיוצא בו, הא יש לעשות על ידי שנים, וכשם שמורין לעשות בשנוי כאשר לא ישתהה, וכמו כן בהך דשחטינן בשבת ואין מאכילין נבילה, הרי יש עצה שישחטו שנים בגוונא דהשחיטה כשירה. והנה שאל זאת בבאר יצחק (שם) וכתב דחיישינן שישתהה.

הקדש חל במחשבה

מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (כ"ה ב')

איתא בקרא 'אשר ידבנו לבו', ובפרשת ויקהל איתא 'כל נדיב לב'. ואיתא בגמרא שבועות (כ"ו ב') 'מוצא שפתיך תשמור ועשית' אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין, תלמוד לומר כל נדיב לב. חזינן דהקדש חל במחשבה.

ובצדקה איתא ברמ"א (יו"ד סי' רנ"ח סע' י"ג) דאיכא ב' דעות אם חייל במחשבה דומיא דהקדש. והכריע הרמ"א דהעיקר דחל במחשבה.

והנה איתא ברמ"א (יו"ד סי' רנ"ח סע' ב') דאם רצה לומר על סלע לצדקה, והוציא בשפתיו על אחר, הוה טעות ואינו כלום.

וכתב הש"ך (שם סק"ה) דמכיון דמבואר ברמ"א (שם סע' י"ג) דהעיקר דצדקה חל במחשבה, אם כן הא דכתב דאינו כלום, היינו דוקא דאותו שהוציא בפיו בטעות אינו לצדקה, אבל אותו שחשב בלבו חייב ליתן לצדקה. [אמנם בט"ז (שם סק"ב) כתב דגם זה שחשב לא חייל].

ותיקשי על דברי הש"ך, דהנה איתא במשנה בתרומות (פ"ג מ"ח) המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר ואמר תרומה, לא אמר כלום, עד שיהיו פיו ולבו שוין.

ובתוספות בערכין (ה' א' ד"ה אדם) דנו שיש לומר דלא אמר כלום, היינו דוקא מה שהוציא בפיו, אבל מחשבתו חיילא. עוד כתבו דאף במחשבתו לא חיילא כיון דדיבורו להיפוך.

ובטורי אבן בחגיגה (י' א' באבני שהם ד"ה דילמא) הקשה על תירוצם השני, הא תרומה והקדש חיילי במחשבה, ואם כן אע"ג דלא אמר, תחול מחשבתו.

ותירץ הטורי אבן, דאימת חיילא מחשבתו, כאשר לא רצה לומר מיד, אבל היכא דרצה לומר ולא אמר, לא מהני מחשבתו, וכתב דהוא מסברא דכל כמה שלא הוציא בשפתיו אינו כלום, או מהא דילפינן מקרא בגמרא שבועות (כ"ו ב') דבכל התורה בגמר להוציא בשפתיו לא יחול במחשבתו.

ואם כן לפי דברי הטורי אבן בביאור המשנה בתרומות, דכאשר רצה לומר לא חייל במחשבה, אע"פ שבאמת לא אמר, אם כן הכי נמי בדברי הש"ך, מכיון דאמר בפיו, אם כן לא תחול הצדקה במחשבה. ואשכחן ליישב בג' דרכים:

תירוץ א' - דרך הראשון בתוספות

הנה באחיעזר (יו"ד סי' כ"ד אות ט') כתב ליישב דברי הש"ך, דהש"ך חשש לחומרא לתירוץ הראשון בתוספות בערכין דגם כשמוציא בשפתיו חייל במחשבה, ומה שכתב הש"ך במקום אחר (יו"ד סי' של"א ס"ק ע"ח) דגם מחשבתו לא חיילא, הוא כהתירוץ השני.

אך צריך עיון דהא איכא ספק ספיקא לקולא, דילמא כהתירוץ השני של תוספות, ודילמא לא חיילא צדקה במחשבה, דהרי ברמ"א (יו"ד סי' רנ"ח סע' י"ג) מביא ב' דעות האם צדקה חייל במחשבה.

תירוץ ב' - אור גדול

הנה ראיתי דכתב באור גדול (סי' ל"ז) דדעת הש"ך בטעמא דהמשנה בתרומות, דלא כהטורי אבן דכל שרצה לומר בשפתיו, לא חל במחשבה, אלא באמת גם ככהאי גוונא חל במחשבה, אלא דוקא באופן שדיבור פיו סותר למחשבתו, כמו במשנה בתרומות, אז לא חיילא מחשבתו, והלכך התם בסלעים לצדקה חייל מכיון דלא סתרי אהדידי.

ויש לעיין בדבריו מכמה אנפי:

א. יודע שדיבורו אינו כלום - דברי המקור חיים

הנה חזינן מהאור גדול, דגווני דדיבורו סותר מחשבתו, בטל מחשבתו, אע"פ שטעה בדיבורו, ולא התכוון שיחול הדיבור. וכעין זה יש לעיין, בכגון היכא דמחשבתו שיהא תרומה, ובפיו אמר בכוונה שלא תהא תרומה, ויודע שאומר כך על מנת שדיבורו אינו כלום, האם תחול מחשבתו.

והנה מצאתי במקור חיים (לנתה"מ סי' תל"א) בדיני בדיקה וביטול אות ג') דכתב דאע"ג דמהני ביטול חמץ בלבו, מכל מקום אם יאמר בפיו שאינו מבטל, לא חייל, ותיריך בזה קושיית השאגת אריה (סי' ע"ז) בשוחט על החמץ, דהרי הוה התראת ספק שמא יבטל החמץ קודם השחיטה, אך להאמור, כיון דקיבל ההתראה ואמר אף על פי כן, הרי הוא אומר שאינו מבטל, ואם כן הביטול בלבו הוה דברים שבלב. [אך צריך עיון, דמכל מקום שמא יבטל לאחר שאמר אף על פי כן קודם ששחט].

וכך כתב בנתיבות המשפט (סי' רס"ט סק"א) דהמגביה מציאה וחושב עבור חבירו, דמהני אף במחשבה, ובפיו אומר שזוכה לעצמו, לא יחול לחבירו, דהוה ליה דברים שבלב הסותרים לדברים שבפיו.

ב. אחיעזר והגרע"א

וכעין זה יש להוכיח מהא דכתב האחיעזר (יו"ד סי' כ"ד אות ד') דבאומר בפיו שאינו פיגול ובלבו מפגל, חייל הפיגול, כיון דפיגול אינו חלות אלא כוונה, [וכדתיריך הא דבנכרי אמרינן אדעתא דנפשיה, ותיקשי דהוה בריס שבלב], וכך כתב הגרע"א (קמא סי' כ"ג) דבמילי דכוונה לא שייך לומר דברים שבלב אינם דברים, דהרי סוף סוף אינו מכיון. ומשמע מדבריהם דבתרומה כהאי גוונא לא יחול. ולפי זה שפיר יש לומר כאור גדול.

ג. איתקיל מלוליה

אך צריך עיון אם דברי המקור חיים מוסכמים. ואף אם נימא כן, צריך עיון באתקל מלוליה אם אמרינן סברא זו דכל שדיבר בהיפך ממחשבתו לא חיילא מחשבתו, דאם באמת נימא דבאתקל מלוליה ולא רצה כלל לדבר אלא רק לחשוב, בגווני דמהני מחשבה, אינו מונע המחשבה לחול, אם כן ליכא למימר כהאור גדול. [וכך העיר באחיעזר שם].

ד. מהו כוונת הר"ש

באור גדול כתב דזו כוונת ר"ש במשנה דתרומות (שם) דכיון דדיבורו סותר למחשבתו לא חיילא המחשבה. אך לכאורה אין הכרח דאין כוונתו כהטורי אבן. וכך כתב בתשובות בית שלמה (יו"ד סי' ק"ד). אמנם באחיעזר (יו"ד סי' כ"ד אות י') כתב דלא משמע כן מלשון הר"ש.

עניני שבת - מוקצה

לסגור מגירה לצורך מקומו

עובדא הוה במגירה שיש בה גרביים וכיפות, וגם שרוכי נעליים, וחיפש גרב, והנה מותר לו לפתוח המגירה דהוה ליה בסיס לדבר האסור והמותר, והשרוכים, אף דהוה מוקצה, לא עבדי בסיס כיון דההיתר חשיב טפי. ומעתה יש לדון אם אחר כך יכול לסגור המגירה:

א. באינו צריך כלל

בפשוטו לא שרינן ללא צורך כלל, אף דאינו בסיס. [ואולי רק לצורך דבר האסור אסרינן, אבל שלא לצורך כלל, הוה ליה טלטול מן הצד דשרי, וצריך עיון].

ב. לצורך מקומו

אך אם מפריע לו שהמגירה בחוץ, הוה ליה צורך מקומו, ובאמת

תירוץ ג' - צדקה שאני

עוד אשכחן בישוב דברי הש"ך, דדוקא בנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר, לא אמר כלום, דמחשבתו לעשות תרומה לא חיילא כלל, אלא רק התפסת שם תרומה, וכיון דלא חיילא מחשבתו מכיון דסותר לדיבורו, אם כן לא חייל כלום, משא"כ בצדקה, מחשבתו לעשות לצדקה חיילא, ומחשבה זו קדמה לאמירתו על המטבע השניה, והלכך חייב לקיים מחשבתו. ויש לעיין בזה מכמה אנפי:

א. גם בהקדש נימא הכי

צריך עיון, דגם בהקדש הא מחשבתו להקדיש מחייבת, ואמאי איתא במשנה בתרומות (שם) דגם בעולה ושלמים לא אמר כלום. ונצטרך לומר דלא אמר כלום על גוף הבהמה, אך חיובא רמי עליה להקדיש. אך עדיין קשיא דהרמב"ם (פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ב) מוקי לה בהרי עלי. [וכדדחי באור גדול שם לתירוץ].

ב. ידות בנדרים

עוד צריך עיון, דהנה בהא דמיבעיא לן בגמרא נדרים (ז' א') אם יש יד לצדקה, הקשו רבנן בתראי תיפוק ליה מפאת המחשבה, ותיריך בבית שלמה (יו"ד ח"ב סי' כ"ח) מכח דברי הטורי אבן, דברצונו לדבר לא חיילא מחשבה. [ועוד עיין ביריעות שלמה (יו"ד סי' ס"א סעיף ל"א)].

[אמנם יש לחלק מגוונא דהטורי אבן, דהתם רצה לומר תרומה ולא אמר, משא"כ הכא כל מה שרצה לומר, אמר, וראיתי חילוק זה בדבר אברהם (ח"ב סי' י"ד אות ה') שדברי הטורי אבן אינם מעלים ארוכה לקושיא זו].

ואם נימא ליישב דברי הש"ך כהני"ל דצדקה שאני, דמכל מקום חיילא מחשבתו דחשב לעשות, שקדמה לאמירתו, דזהו גופא נדר מצוה, אם כן הכא נמי בידות תחול מחשבתו.

ויש ליישב דאין הכי נמי הגברא חייב לתת הצדקה לקיים מחשבתו, אלא הנפקא מינה בבעיית הגמרא, האם חייל על הכסף ממון עניים, ונפקא מינה לענין יורשים, דמפאת הנדר על הגברא יהיו פטורים.

אך אכתי אינו מעלה ארוכה, דהרשב"א הא פסק לחומרא בהבעיא דיש יד לצדקה, וכתב במחנה אפרים (הל' נדרים סי' ח') דטעמא מפאת ספק בל יחל, ואם כן על הכסף לא חייל ממון עניים מספק, אלא רק משום חיוב גברא, ובזה תיקשי דיחול לא רק בתורת ספק אלא בתורת ודאי, מפאת מחשבתו הקודמת. ואולי הרשב"א מן הסוברים דבצדקה בעינן דיבור ולא סגי במחשבה.

ג. דעת הראב"ד במקדיש דבר שלא בא לעולם

עוד צריך עיון, דהא חזינן במקדיש דבר שלא בא לעולם, דדעת הראב"ד (פכ"ב מהל' מכירה ה"ו) דלא רק על החפץ לא חייל, אלא גם על גופו לא חייל מידי, ופטור מלהקדיש, חזינן דברצונו להקדיש החפץ לא פתיכא חלות נדר עליו לעשות המעשה.

וטעמא דכל זה נראה, לפי המבואר במגן אברהם (סי' תקס"ב סק"א) דהנודר להתענות דחייל נדרו דוקא במחליט להתענות, אבל בחושב על תענית וטרם החליט אלא יחליט אחר כך, לית כאן נדרא, ואם כן בחושב להקדיש אכתי אין לו החלטה להקדיש, ואם כן גם בצדקה יש לדון כן, ואם כן הדרא סתירת הש"ך.

ככהאי גוונא שרי אף אם השרוכים חשובים יותר משאר הדברים במגירה. [דהרי בפשוטו דין השרוכים ככלי שמלאכתו לאיסור].

ג. לחבירו מותר ולו אסור

אלא יש לעיין מהו אם אינו מפריע לו, אבל יודע שמפריע לאחד מבני הבית, ולכאורה תליא, דאם איכפת לו שמפריע לאחר שוב הוה צורך מקומו,

אך אם לא איכפת לו שמפריע לו לחבירו, הנה לחבירו יהא מותר, אך לדידיה לכאורה יהא אסור, וצריך עיון בכל זה.

[אמנם תליא אם הרגשת הסדר חשיבא צורך מקומו, וכן הנידון בבסיס לדבר האסור והמותר, דיחשב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר].

התודה והברכה

בשם אלפי ישראל המעיינים והוגים בגליון זה מדי שבת בשבתו, הננו להודות ולהוקיר למע"כ הגאון רבי שלמה יוסף גנחובסקי שליט"א, בנו חביבו של רבינו זצ"ל, אשר נוהג בנו בעין יפה ונפש חפצה, ופותח לפנינו את אוצרו הגדול, כתבי אביו זצ"ל, ע"מ ללקט מהם פנינים זוהרים לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל, להגדיל תורה ולהאדירה.

נא לתרום ל'חמדת אברהם' סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב פקס 0737263949 טל' 035703949 בין 7.30 עד 8.30

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תרומה

"ויקחו לי תרומה - קבלת תרומה ממומר ומחלל שבת בפרהסיא"

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". (פרק כ"ה פסוק ב').

וכשם שאין מקבלים ממנו קרבן כך אין מקבלים ממנו את התרומה. ולפי זה אפילו אם בסוף לא ישתמשו בחפץ שנתן בבית הכנסת, גם כן צריך להיות שאסור לקבל ממנו את התרומה, שמצידו עצם זה שנתן חפץ לבית הכנסת מוגדר כבר כקרבן, ואין מקבלים ממנו קרבן.

ודווקא כשנותן כסף אפשר לקבל ממנו תרומה, כיון שתרומה של כסף אינה מוגדרת מצידו כתרומה של חפץ מסויים לבית הכנסת, שהרי הכסף עצמו לא יהיה בבית הכנסת, אלא רק יקנו ממנו דבר לצורך בית הכנסת. ודבר כזה שלא תורם ישירות לבית הכנסת, אינו מוגדר מצידו בהלכה כנתינת קרבן, ולכן מותר לקבל ממנו את הכסף.

אבל כשתורם חפץ בעין לבית הכנסת, החפץ הזה מוגדר מצידו כתרומה וכקרבן, ולכן אפילו אם בסוף לא ישתמשו בחפץ הזה בבית הכנסת, מ"מ אצלו הנתינה מוגדרת כתרומה וכקרבן ואין מקבלים ממנו.

ולפי זה כשתורם סידורים ודעת הגבאים להחליפם בספרים אחרים, צריך להיות שאסור לקבל ממנו את הסידורים, כיון שמצידו המצב הזה שתורם חפץ לבית הכנסת מוגדר כקרבן, ואסור לקבל ממנו קרבן.

ומצד שני אפשר לדון ולומר, שהאיסור לקבל תרומה ממומר הוא דווקא כשתורם חפץ, והחפץ הזה ישמש בפועל בבית הכנסת, שבאופן כזה תרומה נחשבת כקרבן ואסור. משום שכזה שתורם ומביא חפץ מסויים לבית הכנסת, מוגדר כקרבן ואסור לקבל ממנו קרבן.

אבל אם החפץ בפועל לא יהא מונח בבית הכנסת אין איסור לקבל ממנו תרומה, וזהו ההתר לקבל ממנו כסף בתרומה כיון שהכסף לא מונח בפועל בבית הכנסת. ומה שקונים מהכסף חפץ ומניחים אותו בבית הכנסת אין זה נחשב שהוא נותן את זה באופן ישיר לבית הכנסת, וממילא לא מגדירים את הדבר כקרבן שאסור לקבל ממנו.

ולפי זה אם יתורם סידורים והגבאים לא ישתמשו בפועל עם הסידורים הללו בבית הכנסת, אלא יחליפו את זה בספרים אחרים שנצרכים לבית הכנסת, לא יהא איסור לקבל ממנו את התרומה. כיון שלמעשה החפץ שהוא תורם לא יהא מונח בפועל בבית הכנסת, ממילא אין זה מוגדר כנתינת קרבן שאסור לקבל ממנו, וצ"ע.

ולמעשה הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, לא הכריע בזה, ונשאר בספק אם מותר לגבאים לקחת את הסידורים שהמומר תרם, כדי להחליפם בספרים אחרים שנצרכים לבית הכנסת, וצ"ע.

והנה ההתר הזה שכאשר המומר אינו תורם חפץ אלא כסף, מותר לקבל ממנו את הכסף לבית הכנסת, אמר הגר"נ קרליץ שליט"א שהוא התר רק אם המומר בא מעצמו ותורם לבית הכנסת, בזה נאמר שמותר לקבל ממנו. אבל לכתחילה אין לבוא אל מומר ומחלל שבת בפרהסיא, כדי לבקש ממנו תרומה לבית הכנסת.

ופרש"י, "ויקחו לי תרומה, לי לשמי".

מבואר שהתרומה למקדש צריכה להיות לשם שמים, שכדי לזכות להשראת השכינה במשכן צריך שכל מעשי המקדש יעשה בקדושה ובטהרה, ולכן אפילו התרומה שמביאים לצורך המשכן צריכה להיות בלב שלם ולשם שמים.

והנה בבית הכנסת רואים כמה הלכות שלא לקבל תרומה שאינה כשרה לצורך בית הכנסת. בית הכנסת הוא מקום קדוש ולכן לא מקבלים תרומה שאינה כשרה. השו"ע בהלכות בית הכנסת (סימן קנ"ד סעיף י"א) כותב, "נרות שעווה שנתנם כותי לעבודת אלילים, וכיבן שמשן ונתנם או מכרן לישראל, אסור להדליקם בבית הכנסת". והטעם כתב המש"ב, משום דמאיס, וע"ש בדבריו.

וכתב הרמ"א, "מומר עובד כוכבים שנתן שעווה או נר לבית הכנסת, אסור להדליקו". וכתב המש"ב (סקמ"ז-מ"ח), "שעווה או נר, והוא הדין שאר דברים. אסור להדליקו, דדמי לקרבן שאין מקבלין ממנו, והוא הדין ממומר לחלל שבת בפרהסיא או מומר להכעיס אפילו באחד משאר עבירות שאין מקבלין מהן קרבן, אין מקבלין מהן דבר לבית הכנסת. מיהו אם נתנו מעות לכתוב ספר תורה בשמן שרי [מגן אברהם]."

מבואר ברמ"א ובמש"ב שמומר לעבודה זרה או לחלל שבת בפרהסיא, או מומר להכעיס באחת מכל העבירות, שתורם לבית הכנסת איזה חפץ שנצרך לבית הכנסת, אסור לקבל ממנו את התרומה. שקדושת בית הכנסת היא כקדושת בית המקדש, ותרומה לבית הכנסת נחשבת כקרבן לגבוה, וכשם שלא מקבלים קרבן ממומר, כך אין מקבלים חפצים בתרומה לבית הכנסת ממומר.

אבל המש"ב מביא מהמגן אברהם חידוש, שאם המומר תורם כסף כדי שיכתבו ספר תורה, מותר לקבל ממנו את התרומה. שכל ההלכה שאסור לקבל תרומה ממומר נאמרה דווקא כשהוא תורם את החפץ בעצמו, כמו הדוגמה של הרמ"א שתרם נרות שעווה למאור בית הכנסת, או שתרם שולחנות וספסלים וכדומה, בזה נאמרה ההלכה שאסור לקבל ממנו תרומה. אבל כשלא תורם את החפץ בעצמו, אלא תורם כסף, והגבאים קונים בכסף מה שנצרך לבית הכנסת מותר. ולכן אפילו אם תרם כסף כדי שיכתבו ספר תורה על שמו, מקבלים ממנו את התרומה.

מחלל שבת שתורם סידורים

מעשה במומר לחלל שבת בפרהסיא שתורם לבית הכנסת סידורים, ולפי ההלכה הוזה שכאשר תורם חפץ לבית הכנסת אסור לקבל ממנו, שזה כמו קרבן שלא מקבלים ממנו, א"כ גם כאן אסור לקבל ממנו את הסידורים. אלא שהסתפקו הגבאים אם מותר להם לקבל את הסידורים ולהחליפם בספרים אחרים שנצרכים לצורך בית הכנסת, והנידון הוא מהו שורש האיסור לקבל ממומר חפץ בתרומה לבית הכנסת, האם עצם הנתינה שנותן חפץ לבית הכנסת היא מוגדרת אצלו כנתינת והקרבת קרבן,

"ועשו לי מקדש - במצוות בנין בית המקדש, אם מותר לדחות את בנין הבית למחר"

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (פרק כ"ה פסוק ח').

הנה אע"פ שהפסוק הזה נאמר בדור המדבר לבנות מקדש לה', מ"מ חז"ל למדו שהוא נאמר לדורות, ונאמר בזה מצוות עשה של בנין בית המקדש. וברמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה (הלכה א') כתב, "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש".

יש להסתפק במצווה זו של בנין בית המקדש, אם יעכבו את הבניה ביום אחד, האם יחשב הדבר לעבירה וביטול מצוות עשה, שכל יום ויום שמעכבים את הבניה ולא בונים בו נחשב הדבר לביטול עשה. או דלמא שביטול העשה נחשב רק כאשר מבטלים לגמרי את בנין הבית ולא חושבים לבנות אותו כלל, אבל כאשר דוחים את הבניה ביום אחד אין זה נחשב לביטול עשה, אלא רק חסרון בדין זריזין מקדימים למצווה ולא יותר מזה. והנידון בזה הוא דהנה במצוות מילה שלא בזמנה, כתב הרמב"ם (הלכות מילה, פרק א' הלכה ב') שמי שלא מלו אותו בקטנותו, "כשיגדל הוא חייב למול את עצמו, וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצוות עשה". מבואר שבמצוות מילה החיוב הוא למול בהקדם האפשרי, ולכן מי שדוחה את המילה ביום אחד, נחשב כמבטל עשה. ואפילו כשדעתו למול את עצמו ולקיים את המצווה, אלא שחושב לעשות את זה מחר ולא היום, הרי הוא מבטל מצוות עשה.

ומצד שני יש מצוות עשה שחייבים לעשות את המעשה, ואם דוחים את זה למחר אין בכך ביטול עשה, אלא עיקר הדבר שהעשה יתקיים בסופו של דבר. ומצוות שריפת קדשים, לכאורה עיקר המצווה שהקדשים שנותרו ישרפו, ואם דוחה את השריפה למחר לכאורה אין זה מוגדר כביטול עשה, דכיון שדעתו לשרוף את הקדשים ורק דוחה מהיום למחר, אי אפשר להחשיבו כמבטל מצוות עשה. וכל החסרון כשדוחה את השריפה למחר הוא רק בדין זריזין מקדימים, שאינו זריז לקיים את המצווה מיד כשהגיע זמנה, אבל אינו מבטל עשה.

ומעתה יש להסתפק במצוות בנין בית המקדש, מהו גדר המצווה, האם יש מצווה חיובית כל יום ויום לבנות את המקדש וממילא אם דוחים את הבניה ביום אחד נחשב הדבר כביטול עשה. או שעיקר המצווה הוא לבנות ולא לבטל את הבניה לעולם ועד, אבל כאשר דוחים את בנין הבית ביום אחד, אין זה ביטול עשה, ורק ביטול מצוות זריזין מקדימים.

שריפת קדשים אינו דוחה יו"ט

הנה הגמ' ביבמות דנה מנלן שעשה דוחה לא תעשה, והגמ' לומדת את זה מכלאים בציצית, שבמצוות ציצית יש פסוק שמותר ללבוש ציצית שיש בה כלאים, שהעשה של ציצית דוחה את לא תעשה של כלאים. והטעם משום "עשה דוחה לא תעשה", שהעשה של ציצית דוחה את לא תעשה של כלאים.

ובתוס' ביבמות (דף ה' ב', ד"ה כולה משעטנו) הקשה, שלכאורה יש פסוק אחר שרואים מזה שאין עשה דוחה לא תעשה, שלגבי שריפת קדשים יש דרשה בגמ' שקדשים שנותרו ביום טוב שדינם בשריפה, לא שורפים אותם ביו"ט, אלא לאחר יום טוב, ולכאורה אם ההלכה היא שעשה דוחה לא תעשה, א"כ למה אין עשה של שריפת קדשים דוחה את הלא תעשה של יו"ט. אלא מוכח מכאן ש"אין עשה דוחה לא תעשה". וז"ל התוס': "וא"ת אדילפינן מכלאים בציצית דחיי, נילף משריפת קדשים דלא דחי, כדדרשינן פרק כיצד צולין דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב מוהנותר ממנו עד בוקר, בא הכתוב ליתן בוקר שני לשריפתו". ותירץ התוס', "וי"ל דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יום טוב, ומ"מ אי לאו דבוקר שני לא הייתי מחלק והוי אמינא דדחי".

מבואר בתוס' שהסיבה שאין עשה של שריפת קדשים דוחה את לא"ת של יו"ט, היא משום שאפשר לקיים את המצווה של שריפת קדשים במוצאי יו"ט. וכל ההלכה שעשה דוחה לא"ת נאמרה במקום שאין שום אפשרות לקיים את העשה אלא א"כ נדחה את הלא"ת, אבל במקום שיש אפשרות לקיים את העשה בזמן אחר שבו אין איסור לא"ת, אין את ההלכה שעשה דוחה לא"ת. וממילא בשריפת קדשים כיון שאפשר לשרוף את הקדשים במוצאי יו"ט, בזמן שאין בו לא"ת, לא נאמר בזה את ההלכה שעשה דוחה לא"ת.

אין בנין בית המקדש דוחה שבת

והנה בגמ' ביבמות (דף ו' א') מובא פסוק שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, והגמ' מעמידה את זה כשעובר רק על לא"ת של מחמר, שהוא לא"ת שאין בו כרת, ואעפ"כ כתוב בפסוק שאין העשה של בנין בית המקדש דוחה לא"ת. והגמ' מקשה א"כ נלמד מכאן שאין עשה דוחה לא"ת. וז"ל הגמ', "אלא סלקא דעתך אמינא תיתי מבנין בית המקדש, דתניא יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי. מאי לאו וכו'. לא, לאו דמחמר. ואפילו הכי לא דחי, ואלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא"ת ליגמר מהכא דלא דחי וכו'".

והנה לפי דברי התוס' שבמקום שאפשר לקיים את העשה בזמן אחר שאין בו לא"ת, לא נאמרה ההלכה הזו שעשה דוחה לא"ת. א"כ תמוה מאוד מה קושית הגמ' שנלמד מכאן שאין עשה דוחה לא"ת, הרי כאן בבנין בית המקדש אפשר לקיים את המצווה למחר, שאפשר לבנות לאחר השבת שאין בו לא"ת. וכמו שכתב התוס' שאי אפשר ללמוד משריפת קדשים שאין עשה דוחה לא"ת, משום שאפשר לשורפו לאחר יו"ט, כך צריך להיות לגבי עשה של בנין בית המקדש שכיון שאפשר לבנותו למחר א"כ אין בזה את הדין שעשה דוחה לא"ת.

אסור לדחות את בנין המקדש למחר

ונראה דמוכח מכאן דדעת התוס' שהעשה של בנין בית המקדש הוא עשה חיובי בכל יום ויום, וכל יום שדוחים ולא בונים בו, זה מוגדר כביטול עשה. וממילא האפשרות הזו שאפשר לקיים את העשה למחר, ולבנות את בית המקדש לאחר יו"ט, היא לא קיימת, שאת העשה שיש ביום זה אי אפשר לדחות ליום אחר. שכל יום ויום יש עשה על אותו יום לבנות את הבית, וכאשר דוחים ביום אחד את בנין הבית על דעת להמשיך לבנותו למחר, זה ביטול עשה. וממילא כאשר צריך לבנות את הבית בשבת, והאיסור הוא רק לא"ת, צריך להיות שנאמר בזה "עשה דוחה לא"ת", ואם נאמר בפסוק שאין עשה דוחה לא"ת הרי זה לימוד ש"אין עשה דוחה לא"ת".

וכל דברי התוס' שכאשר אפשר לקיים את המצווה למחר לא אמרינן עשה דוחה לא"ת, נאמרו דווקא בשריפת קדשים שאין בזה עשה חיובי בכל רגע ורגע לשרוף עכשיו את הקדשים. אלא העשה הוא שבסופו של דבר ישרפו הקדשים, וממילא כאשר דוחה את המצווה למחר אינו נחשב כמבטל עשה, אלא רק כדוחה את קיומה למחר ותו לא מיד. ולכן באופן כזה כאשר יש אפשרות לדחות את העשה למחר, ולא לעבור על הלא"ת, בוודאי שהדין יהא שנדחה את העשה למחר, ולא נאמר בזה עשה דוחה לא"ת. אבל העשה של בנין בית המקדש הוא שונה, שהמצווה היא חיובית בכל רגע ורגע, וכאשר דוחה את הבניה למחר זה מוגדר כביטול עשה, ולכן האפשרות לדחות את הבניה למחר לא קיימת. וממילא לפי כללי ההלכה של "עשה דוחה לא"ת" צריך להיות שנאמר בזה עשה דוחה לא"ת. ואם אעפ"כ נאמר בפסוק שהעשה אינו דוחה לא"ת, הרי זה לימוד ש"אין עשה דוחה לא"ת".

*

אין מעבדין על המצוות בעשה דוחה לא תעשה

הנה בגמ' בבבצה (דף ח' ב') מבואר שמעיקר הדין מותר לכתוש רגבים ביו"ט לצורך כיסוי הדם, משום שעשה של כיסוי הדם דוחה את הלא

בוטל קיום העשה, שהל"ת שמנע ממנו לקיים אתמול את העשה הוא גרם שבסוף העשה בוטל לגמרי. ולכן סובר הרשב"א שדין "עשה דוחה ל"ת" נאמר אפילו במצווה שאפשר לקיימה למחר, בזמן שלא יהא ל"ת, שלא דוחים קיום עשה למחר. ומוכיח כדבריו מהסוגיא ביבמות שרוצים ללמוד ש"אין עשה דוחה ל"ת" מהדין שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, ולכאורה מה ראה הרי אפשר לקיים את בנין בית המקדש למחר. אלא מוכח שדין עשה דוחה ל"ת, נאמר אפילו במקום שאפשר לקיים את העשה למחר, ודבר זה שאפשר לקיימה למחר לא נחשב כאפשר לקיים שניהם לענין זה שלא נאמר כאן עשה דוחה ל"ת.

והנה לדעת הרשב"א אין הוכחה מהסוגיא שבנין בית המקדש הוא מצווה חיובית בכל רגע ורגע, וכאשר עובר היום ולא בנו בו את בית המקדש, נחשב הדבר כביטול מצוות עשה. משום שאפילו אם המצווה אינה מצווה חיובית בכל רגע, וכשדוחים את הבנין למחר אין בזה ביטול עשה, מ"מ סובר הרשב"א שלענין דין עשה דוחה ל"ת אפילו כשאפשר לקיים את העשה למחר אומרים בזה עשה דוחה ל"ת, ולכן הגמ' מוכיחה מהדין שאין בנין בית המקדש דוחה שבת, שרואים מזה שאין עשה דוחה ל"ת.

"הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין - עשה תורתך קבע"

"ועשית שולחן עצי שטים וגו'". (פרק כ"ה פסוק כ"ג).

והרבית את גבולי, והיתה ידך עמי, ועשית מרעה לבלתי עצבי, ויבא אלוקים את אשר שאל". והגמ' מבארת את בקשותיו "אם ברח תברכני - בתורה, והרבית את גבולי - בתלמידים, והיתה ידך עמדי - שלא ישתכח תלמודי מלבי, ועשית מרעה - שיזדמנו לי ריעים כמותי, לבלתי עצבי - שלא ישגבני יצה"ר מלשנות, אם אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני הולך לנסיסי לשאול, מיד ויבא אלוקים את אשר שאל".

שמעתי לבאר בזה ביאור נפלא, דהנה הקב"ה ברא את העולם באופן כזה שכל דבר לפי הצורך שהאדם צריך אותו כך הוא יכול להשיגו, דבר שנצרך לאדם ואינו יכול לחיות בלעדיו נמצא בכל מקום, ודבר שנצרך פחות אפשר להשיגו פחות. דהנה האדם נצרך בכל רגע לאויר, מי שאין לו אויר אינו יכול לחיות, לכן הקב"ה ברא בטבע הבריאה שהאויר נמצא בכל מקום, ואין מקום בעולם שאין בו אויר. מים שהאדם זקוק להם פחות מהאויר אבל גם נצרך להם בתדירות גבוהה, אפשר להשיגם כמעט בכל מקום. וכן על דרך זה בכל עניני העולם, כל דבר שהוא פחות נצרך לחיי האדם, הרי הוא פחות נמצא בעולם וצריך לטרוח יותר כדי להשיגו. ויהלומים שאדם אינו זקוק להם לחייו, צריך לטרוח הרבה כדי להשיגם ורק במעמקי הים לאחר טירחה מרובה אפשר להשיגם.

וי"ל שגם ברוחניות נוהג הכלל הזה, שהקב"ה נותן לאדם את הסייעתא דשמיא שנצרך כדי להצליח ברוחניות כפי מה שזקוק לזה כדי חייו. אלא שההבדל בין רוחניות לגשמיות הוא, שבגשמיות הדברים שנצרכים לחיי האדם הם טבועים בטבע האדם והבריאה, שמציאות הבריאה היא שאדם שאין לו אויר אינו יכול לחיות, וזה קבע הקב"ה בטבע שהאויר יהא בכל מקום. אבל ברוחניות אין זה קבוע בטבע, אלא זה תלוי אך ורק בעבודת האדם, מי שעובד ומשגשג לעצמו שהתורה היא נשמת חייו, והיא אצלו בבחינת אויר לנשימה, עד כדי כך שמרגיש שאינו יכול לחיות בלעדיו, אז כשהוא מבקש הצלחה בתורה, הקב"ה עונה לו ונותן לו את כל מה שמבקש, ומקבל סייעתא דשמיא מרובה בכל מה שנצרך לו כדי להצליח בתורה. וכפי הערך שהאדם מעריך את התורה ומחשיבה למהות חייו, כך מקבל את הסייעתא דשמיא מהקב"ה.

ומעתה יעבץ בתפילתו ביקש מהקב"ה הרבה בקשות להצליח בתורה ובתלמידים, ושלא ישכח תלמודו ועוד ועוד, כל אדם מבקש את הבקשות הללו, אבל אצל יעבץ זה היה עצם חייו וכאור לנשימה, עד כדי כך שאמר לפני הקב"ה שאם אין לו את הדברים הללו הריני הולך לשאול, שאין לו טעם ותכלית בחיים בלא זה. וכאשר הבקשות להצלחה הם מתוך ידיעה והכרה שזה החיים אז נאמר "מיד ויבא אלוקים את אשר שאל", שהקב"ה עונה ונותן את כל השפע כדי להצליח ולהתעלות עוד ועוד. כלל הדברים, כל אדם לפי ההכרה שלו במעלת התורה והעבודה, כך הוא זוכה שהקב"ה יענה לו לבקשותיו, וכפי זה יתן לו את הסייעתא דשמיא כדי לעלות מעלה מעלה במעלות העליונות.

תעשה של איסור כתישה ביו"ט. (אלא שלמעשה מבואר בגמ' שלא שייך לומר כאן עשה דוחה לא תעשה, משום יו"ט זה עשה ול"ת, ואין עשה דוחה ל"ת ועשה). ובחידושי הרשב"א הקשה, למה עשה של כיסוי הדם דוחה את הל"ת של יו"ט, הרי אפשר לקיים שניהם, שאפשר להמתין עם הכיסוי עד מוצאי יו"ט.

ותירץ הרשב"א, "ונראה לי דמהכא איכא למשמע דאין מעבירין על המצות כלל, אלא כיון שאי אפשר לקיים עכשיו את שניהם אומר יבוא עשה וידחה ל"ת, דאם ימתין איפשר דמטריד ולא מקיים ונמצא דחוי מפני ל"ת. ולכאורה נמי הכי משמע לי מדאתי למפשט בריש פ"ק דיבמות דאין עשה דוחה את ל"ת שיש בו כרת, מדכתיב את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו שאין בנין בהמ"ק דוחה שבת, ומאי ראיא דלמא התם משום דאפשר לבנות למחר וכו'. ואע"פ דאפשר למדחינהו להנהו, הכי משמע לכאורה טפי וכו'".

מבואר ברשב"א שחולק על היסוד של התוס' וסובר שמצווה שאפשר לדחותה למחר, אין זה נחשב כאפשר לקיים שניהם לגבי זה שלא נאמר כאן את הדין שעשה דוחה ל"ת, משום שיתכן שעד מחר תתחדש איזו סיבה שתמנע ממנו לקיים את המצווה. וא"כ אם היום לא נתיר לו לקיים את העשה מחמת הל"ת, ונדחה את קיום העשה למחר, הרי כאשר תווצר מחר סיבה שתמנע ממנו את קיום העשה יחשב הדבר שמחמת הל"ת

הנה מקום השולחן היה בצפון, והמנורה מקומה בדרום. ובגמ' במנחות (דף פ"ו ב') מובא "שולחן בצפון ומנורה בדרום". וכל זה פסוקים מפורשים בפרשת פקודי (פרק מ' פסוק כ"ב - כ"ד).

והנה השולחן רומז לעשירות והמנורה רומזת לחכמה, ובגמ' בבבא בתרא (דף כ"ה ב') איתא "אמר רבי יצחק הרוצה שיחכים ידרים (בתפילתו יחזיר פניו לדרום, רש"י) ושיעשיר יצפין, וסימנין שולחן בצפון ומנורה בדרום".

ובספר "חפץ חיים" עה"ת, כתב לבאר לפי זה את הפסוק בקהלת (פרק א' פסוק ו') "הולך אל דרום וסובב אל צפון, סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח". וכתב, "כל תכלית האדם היא הלא ללכת אל דרום, הרוצה שיחכים - ידרים, ללמוד תורה ולקיים המצוות, וזהו הולך אל דרום. אולם כששואלים את האדם, למה אתה אץ מבית הכנסת תיכף אחרי התפילה ואינך יושב ללמוד שעה או שתיים. יענה ויאמר לך, כי "סובב הוא אל צפון", כלומר איננו הולך אלא סובב, פונה הוא מעט לעסקיו להרויח לפרנסת ביתו. אבל סוף דבר הוא כי הוא סובב סובב, הוא טרוד כל כך בה"סובב" עד ש"הולך הרוח", כלומר עד שתצא נשמתו. והסוף הוא כי "על סביבותיו שב הרוח", בשביל שהיה טרוד יותר מדאי בה"סובב" שב הרוח, שולחים אותו בחזרה לתקן את אשר עושה".

וימינו תחבקני

ולפי דבריו שמעתי לבאר את הפסוק בשיר השירים (פרק ב' פסוק ו') "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני", שכאשר אדם עומד ופניו למזרח הרי צד ימינו הוא צד דרום, ושמאלו הוא צד צפון. ומעתה יש לבאר "שמאלו תחת לראשי" - שכאשר אדם יוצא לצד צפון שרומז לעושר, שיוצא לעסוק בפרנסתו ובפרנסת אנשי ביתו, היציאה הזו צריכה להיות רק בגדר "תחת לראשי" שראשו ורובו לא יהא מונח בעסקים, אלא הדברים יהיו מחוץ לראש ומתחתיו, בבחינת עשה מלאכתך עראי. אבל **וימינו תחבקני** - שהימין שהוא צד צפון שרומז על החכמה יהא בבחינת תחבקני, שעסק התורה יהיה העיקר שכל ראשו ורובו מונח ועסוק בעסק התורה, "תבוקה ודבוקה בך".

ויבא אלוקים את אשר שאל - סוד ההצלחה בתורה

והנה סוד ההצלחה בתורה הוא כאשר באים להכרה כזו שהתורה היא עצם החיים. אם אדם מרגיש שעסק התורה הוא מהות חייו, אז הוא זוכה לסייעתא דשמיא והצלחה גדולה בכל מכלל.

ודבר זה רואים מהגמ' בתמורה (דף ט"ז א') דאיתא בגמ' על עתניאל בן קנז, שנקרא בכמה שמות, ונקרא עתניאל על שם שענאו א-ל, שהקב"ה ענה לתפילתו. ומובא בגמ' את התפילה שהתפלל והקב"ה ענה לו. וכך היה תפילתו "ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל לאמור, אם ברח תברכני,

הגאון רבי אברהם כהנמן זצ"ל – נשיא ישיבת פוניבז' – נלב"ע ל' שבט תשס"ט

הגאון רבי אברהם כהנמן זצ"ל בנו של מרן הגרי"ש כהנמן – הרב מפוניבז' זצ"ל, היה יד ימינו של אביו עוד מימי ישיבת פוניבז' שבליטא, ולאחר המלחמה כאשר מרן הרב זצ"ל יסד את הישיבה בארץ הוא היה האיש שעמד לצידו ובפקחותו הוקמה הישיבה לתפארה. כאשר מרן הרב זצ"ל נפטר, הוא קיבל על עצמו במסירות את עול הישיבה. וזכה להנהיגה בכבוד ובגאון כארבעים שנה, שבהם הוסיף עוד תלמידים הרבה אל כותלי הישיבה הקדושה, אשר רבים מהם צמחו ברבבות הימים לגדולי תורה ויראה.

נס ההצלח

ר' אברהם זכה בהשגחה פרטית לעלות לארץ עוד לפני פרוץ המלחמה, ובכך נשאר למרן הרב זצ"ל נצר יחיד, מכל בניו ובנותיו שנשארו בגיא ההריגה ונהרגו שם על קידוש ה'. למעשה, הסיבה שעלה לארץ היתה כדי לברוח מהצבא שלא יגייסוהו. חוקי הצבא בימים ההם היו שכל אחד שנלקח לצבא נותנים לו רשות לצאת לטיול בעולם, כדי שאח"כ יבוא ברצון ובכוחות רעניים לצבא. וכאשר באו לגייסו, בחר לצאת כביכול לטיול לארץ ישראל, ששם התגוררה זקנתו – אמו של הרב, וכאשר הגיע לארץ נשאר ללמוד בה ולא חזר לליטא.

שוחד ביו"ט

מעשה נפלא הסתובב סביב עלייתו לארץ, הכלל היה בימים ההם שכל בחור כשהגיע לגיל שצריך להתגייס לצבא בליטא, היו באים אנשי הצבא לביתו ולוקחים אותו לצבא. כדי להפטר מזה, ידעו כולם שצריך להכין מבעוד מועד שוחד, וכאשר היו באים השוטרים נתנו להם את השוחד, ובתמורה לכך היו פוטרים את הבחור בטענה שאינו כשיר לעבודת הצבא, ושוב לא שבו אליו עוד.

הרב זצ"ל הכין בבית במקום סתר מעטפה ובה סכום הגון – דמי השוחד, שיהיה מוכן לאותו היום בו יבואו לקחת את בנו ר' אברהם, שיוכלו מיד לתת את השוחד ולקבל את הפטור המיוחל.

למעשה אנשי הצבא הגויים באו בדיוק באחד מהחגים, בעיצומו של יום טוב, כדי לקחת את ר' אברהם. בדיוק באותו רגע שבאו, הרב לא היה בבית, ובני הבית הסתפקו אם מותר לתת את הכסף ביו"ט. מצד אחד זה מוקצה ואסור לגעת בו, מצד שני יש לדון אם הלקיחה לצבא מוגדרת כפיקוח נפש שמותר לחלל על זה יו"ט. קראו להגה"צ רבי אשר קלמן זצ"ל, שהיה גיסו של הרב, ראש הישיבה בעיר פוניבז' ומגדולי תלמידי קלם, ושאלו אותו את הספק, והוא פסק שזה לא פיקוח נפש ואסור לתת את הכסף ביו"ט.

בני הבית המשיכו עדיין לפלפל בזה אם מותר או אסור, ור' אברהם בעצמו סבר שלכאורה זה כן מוגדר כפיקוח נפש ומותר, ולכן המתינו מעט אולי האבא – הרב יבוא, ויפסוק שכן מותר לתת את הכסף. עבר הזמן והבן ר' אברהם החליט להכנס אל חדרו של אביו, אולי הוא שם. הוא נכנס ורואה שאכן אביו בחדר, אלא שהוא ישן. אם האבא ישן כמובן שאין שום צד שבעולם להעיר את האבא, וממילא הוא יוצא בשקט, ומקבל על עצמו את הפסק של ר' אשר קלמן. וכך הגיע אל הצבא, ושם לפני שנכנס לעבודת הצבא ניצל את ההזדמנות וההתר שנתנו לו לטייל בעולם, וברח ועלה לארץ.

כיבוד אב

עברו השנים ור' אברהם נפגש שוב עם אביו בארץ, לאחר שהרב הצליח לברוח משם עם פרוץ המלחמה ועלה לארץ. והרב מספר לו דבר מעניין, וזה אמר, "באותם דקות שבאו לקחת אותך לצבא ור' אשר קלמן פסק שאסור לתת את הכסף ביו"ט, ואתם בבית המשכתם לדון אם מותר או אסור, בדיוק הגעתי לבית ושמעתי מאחורי הדלת את הויכוח. אני סברתי שמותר לתת את הכסף ביו"ט, וידעתי שאם אכנס לבית אצטרך לפסוק שמותר, אבל לאחר שר' אשר פסק שאסור, לא רציתי לחלוק עליו. לכן קפצתי דרך החלון אל חדרי שבבית, ונשכבתי על המיטה ועשיתי את עצמי ישן, וידעתי שלא תעיר אותי כדי לשאול את השאלה, וכך לא אצטרך לפגוע בכבודו של ר' אשר קלמן". זהירותו של הרב בכבוד החכמים, וזהירות הבן בכיבוד אב, עמדה לר' אברהם לצאת מבעוד מועד מגיא צלמות, ולהיות הבן היחיד שזכה להשאר בארץ החיים.

*

הרב הפוסק

כבר מצעירותו עמל ר' אברהם בשקידה רבה על התורה והעבודה בישיבות פוניבז' ומיר שבליטא. במיר למד חברותא עם הגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל. ובד בבד הוסיף וקבע לעצמו סדרים מיוחדים בהלכה בטור ובשו"ע יורה דעה, עד ששלט בבקיות רבה בדיני שחיטה, טריפות, איסור והתר, ושאר ההלכות אשר כל רב ומו"ץ צריך לדעת אותם. וזכה לקבל סמיכה נלהבת מהדבר אברהם ומעוד גדולי הדור, שבחנהו ועמדו נפעמים מידעיותו.

יום אחד כאשר ר' אברהם חזר לבית הוריו בפוניבז', המתינה לו הפתעה בתיבת הדואר, נשלח לו מכתב מאחד העיירות הסמוכות ובו כתב רבנות שמינהו לרב בעירם. אבל ר' אברהם שחפץ להמשיך לשקוד בתורה בישיבה, סירב לקבל על עצמו את הרבנות, והחזיר את כתב הרבנות לעיירה השולחת.

בישיבת פוניבז' שבעיירת פוניבז' היו שוחטים בתחילת החורף בשר ועופות לכל ימי החורף, ובמשך החורף שמרו את הבשר בהקפאה עם בלוקים של קרח.

ר' אברהם היה הרב הפוסק בשחיטה, ובכל השאלות שהתעוררו במהלך השחיטה הוא הכריע. וכאשר חזר לבית אביו, היה דן עימו על כל השאלות שהתעוררו באותו יום, לשמוע אם יפה פסק.

ולימים סיפר, שמעולם לא התחרט על הפסקים שפסק, תמיד אביו סמך את ידיו על הוראותיו. פעם אחת הגיע אחד אל החפץ חיים והתלונן בפניו, איך אפשר להפקיד את כל השחיטה בידי בחור שהוא יפסוק את ההלכות בדיני טריפות הסבוכים. החפץ חיים השיב לו על אתר, "אם הרב מפוניבז' סומך עליו, בידוע שהכל בסדר, ואין כאן מקום לחשוש".

אגב, הרב מפוניבז' שלח פעם את ר' אברהם אל החפץ חיים, ורצה שבנו יזכה להכיר ולראות את פני מורו ורבו הכהן הגדול וקצת להתבשם מתורתו. ור' אברהם הגיע לפתח ביתו של החפץ חיים, אבל מרוב יראת הכבוד לא העז לדפוק על הדלת, ושב כלעומת שבא.

*

תרומת ה'

בכל עניני הישיבה עמד ר' אברהם כיד ימינו של אביו, ולאחר פטירת אביו כשקיבל על עצמו את הנשיאות, עמד והמשיך בדרכו של אביו, וממנה לא סטה כחוש השערה.

לא הסכים לקבל תרומות לישיבה מכאלו שכספם בא מדברים אסורים, וכמה פעמים כאשר הציעו לו סכומים נכבדים, כששמע שמקור הכסף אינו טהור סירב לקחת אותו. ואפילו בזמנים שהמצב בקופת הישיבה היה דחוק מאוד, בכל זאת עמד כחייל נאמן בדרכו של אביו, ולא לקח כסף שאינו טהור.

והרבה מעשים פלאיים היה לו בדרכו. היו גבירים גדולים שבכל פעם שרצה להפגש עימם, הפגישה לא יצאה אל הפועל, ובסוף כשהוברר שכספם אינו כשר, הבין למפרע את יד ההשגחה שסובבה את כל העיכובים הללו.

גליון השבוע נתרם ע"י הרה"ג רבי יצחק שוורץ שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החשוב שליט"א, ויה"ר שיזכו להקים בית נאמן בישראל ולראות דורות ישרים ומבורכים

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

237

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

וכל שכן אם הייסורים והחולשה בבריאות גורמים לו ביטול תורה, אז בודאי שזה סימן לביטול תורה, וזהו כבר מידה כנגד מידה ממש, שמן השמים מענישים בחסרון תורה, ומבטלים אותו מן התורה, מפני שהוא בעצמו לא נזהר כראוי מביטול תורה.

ויכול להיות אפילו אם אין לו חטא של ביטול תורה, מכל מקום בלבו אינו מחשיב כראוי את התורה, וכגון אם אירע לו איזה אונס שהיה צריך לבטל תורה, ובאמת הרי אונס רחמנא פטריה, ואין זה נחשב לחטא, אבל ראוי שיצטער על מה שחסר לו תורה באונס, ואם אינו מצטער זהו מפני שאינו מחשיב כראוי את התורה.

חשיבות התורה

ובאמת הרי האונס עצמו הוא גם כן עונש מן השמים, וכפי הנראה שהיה לו חטא קודם של ביטול תורה, שעל זה הענישוהו בביטול תורה מידה כנגד מידה, ואף אם הוא לומד בהתמדה ואינו מתבטל, יכול להיות שחסר בהכרת חשיבות התורה במעמקי הלב.

כמו שמצינו בגמרא (נדרים פא, א) מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר השם על עזבם את תורתיו וכו' לומר שלא ברכו בתורה תחילה, וכבר הקשה הר"ן שם למה לא ידעו החכמים והנביאים לפרש חטא זה שהוא דבר גלוי הניכר לעין, ומדוע הוצרכו שפירשו הקב"ה בעצמו.

וכתב הר"ן על זה "מצאתי במגילת סתרים של הרב רבינו יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ, דאם איתא על עזבם את תורתיו כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקים בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקים היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכים בתורה תחילה כלומר שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שהיא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה".

והיינו שעיקר החטא היה בפנימיות הלב שלא החשיבו את התורה, ודבר זה יכול להכיר רק הקב"ה היודע מעמקי הלב, שאף על פי שהיו עוסקים בתורה, מכל מקום בפנימיות הלב לא החשיבו את התורה, ולא היו שמחים בגודל הזכות שזוכים לעסוק בתורה.

אנחנו אומרים בברכות אהבה רבה "אהבה רבה אהבתנו, חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו", היינו שהתורה היא סימן לאהבה רבה שהקב"ה אוהב אותנו, ובחמלה גדולה נתן לנו את התורה, ומבקשים על תורה בכמה לשונות של תחנונים, אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו! ותן בלבנו להבין ולהשכיל וכו', כי בלי התורה אין לנו כלום, ומבקשים גם ויחד לבנו לאהבה וליראה וכו', שהם דרגות נוספות שזוכים על ידי התורה, זוהי החשיבות של תורה!

ואם לא מחשיבים את התורה באים גם לידי מה שאמרו (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה – מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק, היינו שמי שאינו עוסק בתורה, הרי זה מפני שאינו מחשיב את התורה שהיא דבר השם ומבזה אותה בלבו, וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממו"ר הגרא"א דסלר בשם הגר"ח מבריסק כי דבר זה שייך לא רק במי שאינו עוסק בתורה כלל, אלא אפילו מי שעוסק בתורה, אבל חסר בעמקות ובריכוז המחשבה בכל כוחו, הוא גם כן מבטל תורה באיכות, וגם זה בכלל כי דבר השם בזה, שאינו מחשיב את התורה.

אמנם אפילו מי שמתאמץ ולומד עם כל הכוחות, יכול להיות שהוא עושה כן מפני שהלימוד מעניין ומושך אותו, ובלבו אינו מחשיב כראוי את ערך התורה, ואמנם בשעת עסק התורה עצמו לא שייך לחשוב

מצות האמונה

"אנכי השם אלוהיך", זוהי המצוה הראשונה מעשרת הדיברות, מצות האמונה. וכך גם כתב הרמ"א בשולחן ערוך בסעיף הראשון "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים" ומקורו במורה נבוכים להרמב"ם. אמנם במציאות לא נראה שמקיימים את זה כל כך. כולם מאמינים ויודעים את עשרת הדיברות, אבל למעשה ההנהגה לא תמיד מתאימה עם האמונה.

וכגון אדם בריא שנחלש באופן פתאומי, בדרך כלל חוקרים ודורשים מה היא סיבת החולשה, אם מחמת התאמצות יתירה, או שנדבק באיזה וירוס, והתועלת בכך היא לדעת מה התרופה ומהו הטיפול הרפואי לזה. אבל לפעמים שוכחים שהכל בידי שמים, נכון שיש סיבה טבעית, אבל האם הסיבה הטבעית הייתה מוכרחת להיות? הרי זה לא מוכרח להיות, רק מן השמים סיבבו שנחלש באופן כזה.

אם כן, בית דין של מעלה דנו עליו ופסקו שמגיע לו חולשה וייסורים, וצריך לחשוב מה הסיבה שכך פסקו בבית דין של מעלה.

חז"ל אמרו (שבת נה, א) אין ייסורים בלא עוון, היינו שכל ייסורים שיש לאדם הם מחמת עוונות שעשה, והייסורים ממרקים ומכפרים את העוונות, ומצינו בגמרא (ערכין טז, ב) שאפילו קושי קטן ביותר נחשב לייסורים, יש כל מיני דרגות בייסורים, וכל הייסורים הם לתועלת לאדם לכפר על החטאים. ממילא צריך לשמוח בייסורים, אבל גם צריך לדעת מה החטא כדי לזהר בו מכאן ולהבא, שאם אינו יודע מהו החטא, עלול שוב להיכשל בו, ואף על פי שהוא שוגג, הרי זה חטא וצריך כפרה, וכל פעם שנכשל צריך שוב כפרה.

לכן טוב הוא לאדם שיש לו ייסורים המכפרים, שאם לא היו לו ייסורים היה נענש בגיהנום, ומה עדיף, האם ייסורים בעולם הזה או ייסורי גיהנום? הגמרא אומרת (ברכות נז, ב) שהאש שלנו היא אחד מששים באש של גיהנום, אם כן ייסורי הגיהנום הם קשים ואיומים הרבה יותר מכל הייסורים האחרים, וכשיש לאדם ייסורים צריך לשמוח במה שנתכפר לו החטא. אבל זה לא מספיק, וצריך גם להתבונן לדעת מהו החטא כדי שלא להיכשל בו שנית.

מידה כנגד מידה

ונתבונן מה עושים וכיצד אפשר לדעת על מה צריכים לחזור בתשובה, הנה אמרו חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ובעירובין דף י"ג מצינו שתי לשונות בזה, יפשפש במעשיו או ימשמש במעשיו, וביאר המסילת ישרים פרק ג' שהם שני עניינים, פשפוש הוא לחפש ולבדוק אם הוא עושה מעשים לא טובים, ומשמוש היינו לבדוק גם את המעשים הטובים שהוא עושה, שמא יש בהם איזו נגיעה ופנייה שלא בשלמות, ועל ידי הפשפוש והמשמוש יכולים לדעת מה הם החטאים ולתקן אותם.

ואמרו בברכות שם "פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה", וכבר העירו המפרשים בזה, שאם יש בידו ביטול תורה, הרי מצא עוון ביטול תורה, ומהו הלשון שאמרו פשפש "ולא מצא".

וביאר הנפש החיים (ד, כט) כי בכל עבירה הקב"ה מעניש את האדם מידה כנגד מידה, כדי שמתוך העונש יוכל ללמוד מהו החטא ולתקן אותו, ועל זה אמרו "פשפש ולא מצא", היינו אם לא מצא עבירה המתאימה לייסורים במידה כנגד מידה, אזי צריך לתלות בביטול תורה, שעל התורה נאמר (משלי ד, כב) "ולכל בשרו מרפא", וכשם שהתורה היא רפואה לכל מחלות הגוף, כך גם להיפך, ביטול תורה הוא סיבה לכל המחלות והקשיים, ולכן "יתלה" בביטול תורה, היינו אפילו שלא מצא עבירה המתאימה ממש מידה כנגד מידה על הייסורים שהיו לו, יתלה בביטול תורה שזה סיבה לכל הייסורים.

מחשבות על המצוה של תלמוד תורה, ובאותו הזמן צריך להיות שקוע ומרוכז בחשבוניות הסוגיא, מתוך התעניינות וסקרנות לזה, אבל קודם הלימוד ולאחריו, או ברגע של הפסק ומנוחה, צריכים להרגיש את השמחה והאושר במה שזוכים לעסוק בתורה.

אם כן, יכול להיות שיש ביטול תורה באונס, והאונס עצמו הוא עונש על חיסרון בהכרת חשיבות התורה, וידוע שכל עונשי שמים אינם נקמה על העבר, אלא הם לתיקון המעשים, ראשית שהייסורים ממרקים ומכפרים, וגם כדי שאדם יתעורר מתוך הקשיים והייסורים שיש לו, ויפשפש במעשיו למצוא את החטאים ויחזור בתשובה מכאן ולהבא, זוהי כל המטרה בקשיים ובייסורים – לטובת האדם, וכמו שאמרו (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד.

מי שחושב ומתבונן בדברים כאלו זה נקרא "אמונה", לחשוב על כל דבר מה הפירוש לפי האמונה, מה הם הקשיים, ומה הקב"ה דורש ממני בהם, ולזה צריכים התבוננות ומחשבה, ולימוד המוסר. ספרי המוסר נותנים לאדם הרבה ידיעות והרבה מחשבות, שתהיה לו ביקורת עצמית על המעשים ועל הדיבורים ועל המחשבות, המסילת ישרים (פרק ג') כתב שצריכים לזה קביעות יום יומית, זהו הענין של סדר המוסר הקבוע בישיבות, שיהיה זמן קבוע לחשבון הנפש למצוא את הדברים הצריכים תיקון, ומי שעוסק בזה זכותו גדולה מאד.

בעזרת השם נזכה כולנו להתחזק בדברים האלו!

ב

בענין הנ"ל

דברים שנאמרו בסוף השיעור כללי בישיבת פוניבז'
לרגל מצב בריאותו של ראש הישיבה
הגאון רבי **חיים שלמה** בן **צייטא לאה** לרפו"ש

ברצוני לומר דבר הנוגע למצבו של ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה שליט"א, הייתה לו השפעה גדולה, וכבר זמן ממושך שנפסקה ההשפעה, עלינו להתבונן "מה זאת עשה אלוקים לנו", הרי הכל בהשגחה, אין דבר שאינו בהשגחה, וכך גם ברוחניות, כל ההצלחה תלויה בזכויות, אם יש זכויות – יש הצלחה, ואם אין זכויות – אין הצלחה, וכשחסר ההשפעה זהו מחמת חוסר זכויות.

ידוע שכל ההנהגה מן השמים היא במידה כנגד מידה, כמו שאמרו (מובא בנפש החיים א, ז) השם צלץ על יד ימינך, כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה, השם צלך, כשם שאתה הוה עימו הוה עימך.

ממילא **עכשיו שחסר לנו ההשפעה של תורה**, גם חסר השפעה של יראת שמים ומידות טובות, מה שמשפיע אדם בעל מדרגה, אבל כעת אנו מדברים בעיקר על חסרון ההשפעה של תורה, **זהו סימן שחסר בזכות התורה, ואפילו שעוסקים בתורה יכול להיות שחסר באהבת התורה, ובהכרת חשיבות התורה**. לומדים תורה מתוך מתיקות וסקרנות, אבל חסר בהכרת הערך והמעלה של תורה.

באמת הרי יש גם חילונים שלומדים גמרא ונהנים מזה, עורכי דין מתעניינים לדעת דברי הקצות והנתיבות בענייני חושן משפט, שזה מושך ומעניין מאד. סיפר לי אחד שנותן הרצאות בפני גויים ומלמד אותם הלכות חושן משפט, מה שנקרא בלשונם "המשפט העברי", והם מקשיבים בהתעניינות גדולה ונהנים מאד, עד כדי כך שפעם לאחר ההרצאה ניגשה אליו סטודנטית גויה ואמרה כי הגיעה למסקנה שצריך להתגייר מרוב התפעלות מהדברים. אבל זה **לא מספיק שלומדים מתוך**

התעניינות, אלא צריכים להרגיש מעלת וחשיבות התורה, שהיא תורת השם, והתורה מקדשת את האדם. מן החזון איש זצ"ל עבר פעם במקום אחד, ואמר כי הוא מרגיש שבאותו מקום עברו קודם בני ישיבה ודיברו בלימוד, ועסק התורה קידש את המקום.

כשאדם עוסק בתורה השכינה שרויה עימו! כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ואמרו (תנא"ר פ"ח) כשאדם עוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו ושונה עימו, ומובא בגמרא (גיטין ו, ב) שרבי אביתר ורבי יונתן נחלקו בדברי תורה, ופגשו את אליהו הנביא ואמר להם כי באותה שעה הקב"ה יושב ושונה "אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר".

דבקות בתורה

וכאשר חסר השפעה של תורה, יש לחשוש שחסר זכות התורה, כיון שיש הרבה דרגות באהבת התורה, ויכול להיות שבמעמקי הלב חסרה הרגשת החשיבות של תורה, שאם היו מבינים ויודעים את חשיבות התורה אזי הדבקות בתורה הייתה אחרת לגמרי.

דבקות בתורה שייך כמו שאמרו על רבי אלעזר בן פדת (עירובין נד, ב) שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון וסדינו מוטל בשוק העליון, וקראו עליו את המקרא "באהבתה תשגה תמיד" שמרוב דבקות ואהבת תורה שכח היכן הניח את בגדו, ועל רבא אמרו (שבת פח, א) שבשעת הלימוד מעך את אצבעו וירד ממנה דם ולא הרגיש כלל בזה מרוב שהיה שקוע בתורה. עד כדי כך שייך דבקות בתורה במדרגה כזו, ומי יאמר זכיתי לבי, מן השמים תובעים מכל אחד ואחד.

לכן אם יש חסרון השפעה של תורה, מן השמים רוצים מאיתנו שנתחזק ונוסיף בדבקות בתורה. **אני זוכר בצעירותי בישיבה, כשהיו הולכים מתפילת מנחה לחדר האוכל בדרך היו מדברים בלימוד, וגם כשהמתינו בתור לנטילת ידיים, לא היו הרבה ברוזים בחדר האוכל, ואחד מבני הישיבה החזיק בידו ספר 'חיי אדם' ולמד בו לניצול הזמן**. כך הייתה הדבקות בתורה בשנים עברו.

והנה היצר הרע חזק מאד, וכבר אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. אמנם היצר הרע מפריע גם לזה, ומסית את האדם לביטול תורה, לכן העצה היא בקביעות לימוד המוסר. המושג ברורה בסימן א' הביא מקדמונים כי התבלין ליצר הרע הוא דברי התורה שבספרי המוסר, להוסיף יראת שמים.

יש הרבה מדרגות ביראה, יראת העונש ויראת הרוממות, והרמב"ם כתב (הלכות תשובה י, א) שיראת העונש היא מדרגה נמוכה שמלמדים אותה לנשים ועמי הארץ, אמנם כבר אמר רבי ישראל סלנטר כי בדורנו הלוואי שתהיה לנו יראת העונש, וצריכים לכל הפחות להתחיל מיראת העונש, וזה שייך על ידי התבלין של ספרי היראה.

סדר המוסר שבישיבה אינו מידת חסידות או חומרא יתירה, אלא הוא פיקוח נפש רוחני, כל אחד כמה שיותר דבוק במוסר יש יותר סייעתא דשמיא, ואם פחות, יש פחות סייעתא דשמיא. ואמנם אין צורך לעסוק בזה יותר מדי, ובנפש החיים שער ד' כתב שיש רשות באמצע הלימוד להפסיק להתבונן במחשבות של יראה והרהורי תשובה כפי הצורך, אבל לא יותר מדי, זהו ה"קב חומטין" שצריכים כדי לחזק את היראה שלא תרד. בדרך הטבע היראה יורדת אם לא מחזקים אותה, וידוע מבעלי המוסר שאמרו "אם אינך עולה – דע שאתה יורד", ואמרו (סוכה מה, ב) ראיתי בני עלייה והם מועטים, בני עלייה הם אלו שעולים ועולים תמיד בלי הפסק, אין סוף למדרגות של עלייה.

אלו הם העניינים הצריכים סייעתא דשמיא, שכולנו, כל אחד ואחד בפרט וכולם בכלל, נתחזק בכל מה שצריך חיזוק!

מוקדש לזכות החולה

משה בן ליזט

לרפואה שלמה

בתוך שאר חולי ישראל!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת

ר' **עזרא ב"ר אלטר שמשון יהודה** ז"ל

וזוג' מרת **צביה ב"ר משה אליהו** ז"ל

נלב"ע כ"ד שבט - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ג **חיים מנחם ישועה** זצ"ל

בן הרה"ג **מנחם ורגינה מלכה**

נלב"ע כ"ד שבט תשע"ב - תנצב"ה

מוקדש לידידינו החתן המופלג הרב **שמשון וינבך** שיחי' לרגל שמחת נישואיו
בשעה טובה ומוצלחת, יזכו לבנות בית נאמן בישראל בניין עדי עד!